

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

NATALIJA CHRAPAČIENĖ

Muzikos pedagogikos
magistrantūros studentė

**MUZIKOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS BEI
PROFESINIŲ KOMPETENCIJŲ PLĖTOJIMO
TENDENCIJOS TĘSTINIAME MOKYME**

MAGISTRO DARBAS

Mokslinė vadovė
doc. dr. Diana Strakšienė

Šiauliai, 2009

SANTRAUKA

Muzikos pedagogų kvalifikacijos bei profesinių kompetencijų plėtojimo tendencijos tęstiniame mokyme

Natalija Chrapačienė

Darbe analizuojami klausimai, kurie susiję su muzikos pedagogų rengimu, nagrinėjama jų profesinė kompetencija bei jos tobulinimo ypatumai.

Mokytojų rengimo problema itin aktuali, nes ne tik švietimo reformos eigos sėkmė, bet ir tolesnė mūsų kultūros raida didžia dalimi priklauso nuo tinkamai paruošto pedagogo. Pagrindinė Lietuvos šiandieninės švietimo politikos kryptis – profesinio tobulėjimo skatinimas – atvėrė plačias galimybes pačių mokytojų profesiniam tobulėjimui.

Siekiant atskleisti muzikos mokytojų požiūrį į profesinį tobulinimąsi buvo atliktas tyrimas, kurį sudarė tęstinė muzikos pedagogų apklausa raštu bei muzikos ir menų mokyklų vadovų kokybinis tyrimas. Pirmojo tyrimo etapo metu apklausta 109 muzikos mokytojai, antrajame tyrimo etape buvo siekiama apklausti kuo daugiau respondentų, dalyvavusių pirmajame tyrimo etape (91 muzikos pedagogas).

Tyrimo objektas – muzikos pedagogų kvalifikacijos bei profesinių kompetencijų plėtojimas. **Darbo uždaviniai:**

- 1) išnagrinėti muzikos pedagogų profesinio rengimo etapus;
- 2) išanalizuoti šiandieninius reikalavimus muzikos mokytojo kompetencijoms;
- 3) atskleisti muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo formas;
- 4) ištirti muzikos mokytojų požiūrį į kvalifikacijos tobulinimą, kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį;
- 5) išnagrinėti profesinio tobulinimosi motyvaciją skatinančius ir ribojančius veiksnius;
- 6) nustatyti muzikos bei menų mokyklų vadovų požiūrį į muzikos pedagogų kvalifikacijos plėtojimo galimybes.

Tęstinio tyrimo gauti rezultatai rodo, jog muzikos pedagogų profesinės kompetencijos tobulinimas bei savirealizacijos poreikis yra pakankamai aukštas ir neapsiriboja formalaus pobūdžio atestaciniais reikalavimais. Dauguma jų pripažįsta nuolatinio mokymosi svarbą bei suvokia mokymosi aktualumą, priima kvalifikacijos tobulinimą kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį.

SUMMARY

The development trends of qualification and professional competences of music educators in the process of continuous teaching

Natalija Chrapačienė

In this work the issues related to preparation of music educators have been analyzed and also the peculiarities of their professional competences and their improvement has been investigated.

The problem of the preparation of teachers has been a relevant one, as not only the success of education reform course, but also the further development of our culture is mostly based on the relevant preparation of teachers. The main direction of present educational policies in Lithuania is the encouragement of professional improvement; and it has presented wide possibilities of the professional improvement of teachers.

In order to reveal the attitude of music teachers towards their professional improvement, the research has been carried out, which consisted of continuous written survey of music teachers and also the qualitative research of art school directors. In the first stage of this research 109 music teachers have been questioned, while in the second part of the research the attempts have been made to question more respondents, who had already participated in the first stage of the survey (i.e. 91 music teachers). **The object of the research** – the development of qualification and competences of music teachers. **The following tasks have been made:**

- 1) to review the peculiarities of professional preparation of music teachers;
- 2) to analyze the current requirements for the competences of music teachers;
- 3) to reveal the qualification improvement forms among music teachers;
- 4) to investigate the attitude of music teachers towards the qualification improvement, as the composite part of their professional activities;
- 5) to analyze the factors which make influence on the improvement motivation encouragement and limitations;
- 6) to determine the attitude of music and art school directors towards the possibilities of qualification development of music teachers.

The results from continuous research show that the improvement of competences of music teachers and their need for self-realization is relatively high, and thus do not have limitations of formal attesting requirements. Most of respondents who have participated in this research agree with the importance of continuous learning and they also understand the relevance of learning and accept the improvement of qualification as a composite part of their professional activities.

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. MUZIKOS PEDAGOGŲ PROFESINIO RENGIMO TEORINIAI PAGRINDAI	8
1.1. Būsimųjų muzikos pedagogų ikiprofesinis ugdymas.....	8
1.2. Muzikos pedagogų pirminio profesinio mokymo proceso reorganizacija	10
1.3. Bolonijos procesų įtaka Lietuvos švietimo politikos bei aukštojo mokslo reformos prioritetams.....	15
2. MUZIKOS MOKYTOJŲ PROFESINĖ KVALIFIKACIJA IR KOMPETENCIJA	20
2.1. Profesinės kvalifikacijos bei kompetencijos samprata.....	20
2.2. Šiuolaikiniai reikalavimai muzikos pedagogų profesinei kompetencijai.....	22
2.3. Veiksniai, įtakojantys muzikos pedagogo profesinę kompetenciją.....	25
3. MUZIKOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO ORGANIZAVIMO ASPEKTAI.....	29
3.1. Pedagogų profesinis tobulėjimas tęstinio mokymo sistemoje	29
3.2. Muzikos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formos.....	32
3.2.1. Muzikos pedagogų tikslinė savišvieta ir saviugda	32
3.2.2. Kvalifikacijos tobulinimo renginiai.....	34
3.2.3. Nuotolinis (distancinis) mokymas(is).....	35
3.3. Suaugusiųjų nuolatinio mokymosi motyvacijos ypatumai.....	36
4. MUZIKOS MOKYTOJŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO POREIKIŲ IR GALIMYBIŲ DIAGNOSTINIS TYRIMAS.....	40
4.1. Tyrimo organizavimas ir eiga	40
4.2. Tyrimo imties charakteristika	41
4.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	44
4.3.1. Pirmojo tyrimo etapo rezultatų analizė.....	44
4.3.2. Antrojo tyrimo etapo rezultatų analizė	58
4.3.3. Lyginamoji analizė	73
5. MUZIKOS BEI MENŲ MOKYKLŲ VADOVŲ POŽIŪRIS Į MUZIKOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS PLĖTOJIMO GALIMYBES (KOKYBINIS TYRIMAS).....	79
5.1. Tyrimo metodika, eiga ir imtis.....	79
5.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	79
IŠVADOS.....	83
LITERATŪRA	85
PRIEDAI	91

IVADAS

Vykstant sparčioms ekonominėms ir politinėms permainoms Lietuvoje, keičiasi požiūris į išsilavinimo problemas. Šiuolaikinėje pedagogikoje ir švietimo politikoje akcentuojamas dėmesys nuolatiniam mokymuisi ir tam skirtų įstaigų sistemos plėtotei. Lietuvai siekiant integruotis į Europos Sąjungos aukštojo mokslo erdvę, 1999 m. buvo pasirašyta Europos universitetų Bolonijos deklaracija. Ji paspartino naujos švietimo kokybės, kompetencijų ir prioritetų supratimo formavimą.

Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus vaizdo konferencijoje „Švietimas prieš socialinę atskirtį“ sveikinime pareiškė: „Švietimas – tai stipri jėga, kuri gali esmingai pakeisti ir žmogaus, ir tautos gyvenimą. Labai svarbu, kad kurdamiesi savo gerovę mokėtume pasinaudoti visomis švietimo galimybėmis. Tą sugebėsime padaryti, jei turėsime šiuolaikinę švietimo sistemą – visiems atvirą ir skatinančią mokytis visą gyvenimą“ (Švietimas ir socialinė atskirtis, 2003, p. 11). Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ekspertai rekomendacijose Lietuvos švietimo sistemai, <...> „kalbėdami apie tolesnę švietimo reformos vykdymo svarbą, tarp kitų uždavinių nurodė ir būtinybę imtis esminės mokytojų rengimo reformos“ (Švietimo būklės tyrimų apžvalga, 2008, p. 25).

Darbo aktualumas. Mokytojų rengimo problema itin aktuali, nes ne tik švietimo reformos eigos sėkmė, bet ir tolesnė mūsų kultūros raida didžia dalimi priklauso nuo tinkamai paruošto pedagogo. Rūpinimasis kokybinių mokytojų rengimu yra rūpinimasis tautos ateitimi. Tai gerai buvo suvokiama dar tarpukario Lietuvoje. Vladas Jakubėnas, kompozitorius, pianistas, kritikas, publicistas ir pedagogas, neįsivaizdavo specialistų rengimo be tinkamai sudarytos programos, pabrėžiant įgimtų pedagoginių gabumų būtinumą: „Mokėjimas pūsti tromboną ar dainavimo laisvojo menininko titulas tik tada gali paversti žmogų muzikos dėstytoju, kai jis turi įgimtų pedagoginių gabumų“ (Skomskienė, 1999, p. 82).

Spaudoje, konferencijose, įvairiose mokslo instancijose intensyviai tyrinėjamos mokytojo kvalifikacijos kėlimo galimybės, aiškinamasi mokytojo autoriteto prigimtis, jo pedagoginio pašaukimo ypatumai bei reikšmė. Muzikos pedagogų profesinio rengimo dimensijas nagrinėjo A. Piličiauskas (2003, 2004, 2005, 2007b), E. Balčytis (2003, 2004), J. Kievišas ir kt. (2001, 2008); suaugusiųjų mokymosi psichologinius ypatumus tyrinėjo nagrinėjo D. Beresnevičienė (1995), M. Barkauskaitė (2006); tęstinio profesinio mokymo aspektus (andragogikos klausimus) analizavo M. Teresevičienė ir kt. (2006), R. M. Andriekienė ir kt. (2006); nuotolinio mokymosi galimybėmis domisi R. Girdzijauskienė (2006), D. Rutkauskienė (2003) ir kt.

„Meninio ir konkrečiai muzikinio ugdymo specialistų rengimas pertvarkant jo kokybę yra ypač atsakingas pedagoginių tyrimų baras ir svarbi valstybinės reikšmės problema“ (Kievišas ir

kt., 2001, p. 11). Anot S. Jareckaitės, muzikinis ugdymas mokykloje – tai „tautos kultūros, jos identiškumo požymis, etninės bei muzikinės kultūros tradicijų išsaugojimo, tęstinumo bei plėtros sąlyga“ (Jareckaitė, 1996, p.239). Būtent per mokytoją vaikas pasiekia tautos ir pasaulio kultūros lobius (Pukelis, 2004).

Mokytojų rengimo pertvarkos priežastys – ne tik sparti ekonomikos ir technologijų raida visame pasaulyje, dėl ko mokytojų dabartinės kompetencijos netenkina socialinių, pedagoginių bei dalykinių reikalavimų, bet ir mokytojo profesijos menkas prestižas. Bendrojo lavinimo mokyklos mokytojo muzikinis pasirengimas yra dažnai kritikuojamas. A. Piličiauskas teigia, kad menko muzikos dalyko prestižo ir mokytojo autoriteto ištakos glūdi muzikos mokytojų profesiniame rengime, kuriame vyrauja pakeista profesinių meninių vertybių samprata – pirmenybė teikiama specifinėms žinioms bei įgūdžiams, pamirštant estetinę meno funkciją. Autorius akcentuoja, kad pagrindinė priežastis – mokytojų nekompetentingumas, įgytas aukštojoje mokykloje ir siūlo panaudojant kvalifikacijos ir atestacijos mechanizmus pirmiau „reformuoti“ mokytoją, kuris vėliau keis vaikus, jų tėvus, visuomenę ir švietimą (Piličiauskas, 2003). J. Lasauskienės manymu, gana žemo akademinės muzikos reitingo ugdytinių estetikinių vertybių hierarchijoje, menko muzikos pamokų prestižo bei mokytojo autoriteto priežastis yra atotrūkis tarp bendrojo lavinimo mokyklos ir jai pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos. (Lasauskienė, 2004). Mokytojams reikia atgauti savo vardą ir padėti tarp visuomenėje labiausiai gerbiamų intelektualų – teigia A. Hargreaves. Tai reiškia, kad mokytojai turi būti ne tik atsidavę savo ugdytiniams, bet ir neužsidarydami klasės tvirtovėje aktyviai reikštis suaugusiųjų pasaulyje, nebūti vien tik technikais, instrumentais ir kitų žmonių planų vykdytojais (Hargreaves, 2008). K. Pukelis susirūpino mokytojų rengimo kokybe, nes „prasti mokytojai parengia prastus mokinius“ (Pukelis, 1995, p.116). Pasak K. Pukelio – taip prasideda kultūros griūtis kiekvienoje visuomenėje, kurioje kultūros problema sprendžiama tik per vadovėlių ir programų tobulinimą, pamirštant mokytoją ir jo rengimo klausimus. Autorius daro išvadą, kad ugdymo reforma strigs tol, kol nepakankamai bus rūpinamasi mokytojų rengimo tobulinimu. K. Pukelis, minėdamas jau dirbančių mokytojų fundamentaliojo ir bendrojo pedagoginio rengimo trūkumus, mato išeitį tęstiniame mokyme, kuris aukštosios pedagoginės mokyklos pagalba turi panaudoti visas savo galimybes likviduojant spragas profesinės kvalifikacijos (pedagoginės sąmonės) turinyje (Pukelis, 2004).

Pagrindinė Lietuvos šiandieninės švietimo politikos kryptis – profesinio tobulėjimo skatinimas – atvėrė plačias galimybes pačių mokytojų profesiniam tobulėjimui. Vienas iš Lisabonos strategijos tikslų yra siekimas padidinti mokytojo profesijos patrauklumą, o pagrindinį vaidmenį tame procese vaidina suaugusiųjų mokytojų rengimo ir tęstinio mokymo srities modernizavimas (Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje, 2006).

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programoje viena iš prioritetinių strateginių kryptių yra kvalifikacijos tobulinimas. Nuostatose 13 punkto 2 dalyje, kalbant apie švietimo plėtotes kokybę nurodoma, kad „turi būti sukuriama integrali mokytojų rengimo bei kvalifikacijos tobulinimo sistema, orientuota į kintantį mokytojo vaidmenį žinių visuomenėje ir šiuolaikiniam mokytojui būtinas naujas kompetencijas bei vertybines nuostatas“ (Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos, 2003).

Muzikos mokytojų šiuolaikinio profesinio rengimo aspektai – tai tema, kuriai mūsų visuomenė ir ypačiai Lietuvos pedagogai negali likti abejingi. Nors Lietuvoje ji yra tyrinėta, tačiau tęstinių tyrimų, nagrinėjančių būtent muzikos mokytojų profesinio rengimo ypatumus ir jų kvalifikacijos bei profesinių kompetencijų plėtojimo tendencijas nuolatiniam mokyme, vis dar nepakanka. Šis veiksnys gali sąlygoti švietimo reformos idėjų įgyvendinimą, todėl šioje tyrimo srityje duomenų trūkumą galima traktuoti ne tik kaip aktualią mokslinę ir pedagoginę, bet ir valstybinės reikšmės **problema**.

Tyrimo objektas – muzikos pedagogų kvalifikacijos bei profesinių kompetencijų plėtojimas.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti muzikos pedagogų kvalifikacijos bei profesinių kompetencijų plėtojimo tendencijas.

Hipotetinė prielaida – tikėtina, kad muzikos pedagogai supranta mokymosi visą gyvenimą vertę, kvalifikacijos tobulinimą suvokia kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį, todėl turi pozityvią nuostatą nuolatiniam mokymuisi bei profesiniam tobulinimuisi.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išnagrinėti muzikos pedagogų profesinio rengimo etapus;
- 2) išanalizuoti šiandieninius reikalavimus muzikos mokytojo kompetencijoms;
- 3) atskleisti muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo formas;
- 4) ištirti muzikos mokytojų požiūrį į kvalifikacijos tobulinimą, kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį;
- 5) išnagrinėti profesinio tobulinimosi motyvaciją skatinančius ir ribojančius veiksnius;
- 6) nustatyti muzikos bei menų mokyklų vadovų požiūrį į muzikos pedagogų kvalifikacijos plėtojimo galimybes.

Tyrimo metodai:

- teorinė lyginamoji pedagoginės, psichologinės, metodinės literatūros bei švietimo sistemos dokumentų analizė;
- tęstinė muzikos pedagogų apklausa raštu naudojant trianguliacijos (kuomet lygiagrečiai naudojami kokybinio ir kiekybinio tyrimo elementai) metodologinį principą;
- muzikos bei menų mokyklų vadovų apklausa, naudojant kokybinio tipo klausimyną;

- kiekybinė lyginamoji duomenų analizė, naudojant SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) kompiuterinės programinės įrangos aprašomosios statistikos paketą.

Tyrimo bazė ir imtis:

Tyrimo numatoma apklausti šiaurės Lietuvos regiono muzikos pedagogus, dirbančius bendrojo lavinimo bei vaikų muzikos mokyklose bei minėtoms mokykloms vadovaujančius asmenis.

Tyrimo etapai:

- 1) 2007 m. rugsėjo – gruodžio mėnesiais: temos pasirinkimas, tyrimo objekto, tikslo ir uždavinių formulavimas bei mokslinės literatūros, dokumentų studijavimas, mokslinio darbo rašymas;
- 2) 2007 m. vasario – kovo mėnesiais: klausimyno sudarymas; muzikos mokytojų kiekybinis tyrimas, kurio tikslas – atskleisti muzikos mokytojų nuostatą kvalifikacijos tobulinimo klausimais (pirmasis apklausos etapas);
- 3) 2008 m. spalio – gruodžio mėnesiais: klausimyno sudarymas; muzikos mokytojų kiekybinis tyrimas, kurio tikslas – patikslinti kaip/ar pasikeitė muzikos mokytojų požiūris į kvalifikacijos tobulinimą po naujų švietimo įstatymų (antrasis apklausos etapas);
- 4) 2008 m. spalio – gruodžio mėnesiais: klausimyno sudarymas; muzikos bei menų mokyklų vadovų kokybinis tyrimas, kurio tikslas nustatyti muzikos bei menų mokyklų direktorių požiūrį į muzikos pedagogų kvalifikacijos plėtojimo galimybes;
- 5) 2009 m. sausio – kovo mėnesiais: tęstinio tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija, mokslinio darbo rašymas.

Tyrimo naujumas ir reikšmingumas: tęstinių tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjama kaip/ar pasikeitė muzikos pedagogų požiūris į profesinį tobulinimąsi, pasikeitus mokytojų atestacijos nuostatams, kol kas atliktų dar nebuvo. Tyrimo duomenys ir rezultatai gali būti reikšmingi menų bei muzikos mokyklų vadovams; muzikos mokytojams; kvalifikacijos tobulinimo(si) projektų, programų bei lektorių rengėjams; specialistams, dirbantiems muzikos pedagogų rengimo institucijose.

Mokslinio darbo struktūra: santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, penkios dalys, išvados, literatūros sąrašas ir 4 priedai. Darbe pateikta 11 lentelių, 35 paveikslai.

Darbo aprobacija – kai kurie atlikto tyrimo duomenys aprobuoti Respublikinėje mokslinėje konferencijoje „Menas ir meninis ugdymas“, vykusioje 2007 gegužės 9 d. Šiaulių universitete (žr. 1 priedą).

1. MUZIKOS PEDAGOGŲ PROFESINIO RENGIMO TEORINIAI PAGRINDAI

1.1. Būsimųjų muzikos pedagogų ikiprofesinis ugdymas

Profesinis rengimas – tai nepertraukiamas, visą gyvenimą trunkantis žmonių ugdymo procesas, kurio tikslas – suteikti ir nuolat palaikyti jiems tinkamas ir visuomenei reikalingas profesines kvalifikacijas (Vaitkevičiūtė, 2004). Profesinio rengimo metu asmenybė įgyja ugdomasias vertybes, būtinas jos subjektyviai profesinei ir gyvenimiškai raiškai ir kaip bendroji šio proceso prielaida įvardija išorinių pokyčių visumą (Laužackas, 2005a). Profesinis rengimas apima tris nuoseklius, tarpusavyje suderintus etapus:

- *ikiprofesinį ugdymą*. Šitame etape žmogus pažįsta darbo pasaulį bei savo potencialą ir sugebėjimus. Šios žinios suteikia galimybes sąmoningai ir optimaliai pasirinkti būsimą profesiją;
- *pirminį profesinį rengimą* (profesinį mokymą). Jo metu įgyjamas pasirengimas tam tikrai profesinei veiklai;
- *tęstinį profesinį rengimą* (profesinės kvalifikacijos tobulinimą), kurio metu įgyjamas papildomas išsilavinimas, atnaujinama ankščiau įgyta profesinė kvalifikacija, plėtojamos bei pagilinamos profesinės kompetencijos (Laužackas, 2005a).

Ikiprofesinis ugdymas – tai dalis profesinio orientavimo, vykstančio visą žmogaus gyvenimą (Laužackas, 2005a). Profesinis informuotumas (sisteminis informacijos teikimas profesinio mokymo ir profesijos pasirinkimo klausimais) ir profesinis konsultavimas (pagalba asmeniui objektyviai įsivertinti savo individualias savybes bei atsižvelgus į darbo rinkos poreikius ir profesinio mokymosi galimybes, priimti racionalų profesijos rinkimosi sprendimą) – tai profesinio orientavimo būdai (Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 2007).

Ikiprofesinio ugdymo paskirtis – padėti jaunimui pasirinkti savo ateitį: apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo, nustatius jo tinkamumą profesiniam mokymuisi ir darbui. Pasak L. Jovaišos, tai pradinis supažindinimas su būsimuoju darbu, tam tikras žinojimas apie profesinės tikrovės lygį, kuris suteikia galimybę sąmoningai rinktis profesiją (Jovaiša, 2007). Kai kurių profesijų moksliniai pagrindai, žinios, mokėjimai ir įgūdžiai bendrojo lavinimo mokykloje apsaugoja jaunimą nuo tolimesnių rinkimosi klaidų, kurios dažniausiai daromos dėl menko informuotumo apie profesinio mokymo įstaigų reikalavimus, darbo ypatumus ir t. t. Ikiprofesinis ugdymas ir orientavimas ne tik padeda išsirinkti profesiją, tai dalis socialinės orientacijos proceso, padedančio jaunimui užimti deramą vietą visuomenėje.

Savo veikaluose K. Pukelis (1995, 2004) akcentuoja nepaprastai svarbų (savi)atrankos (taip jis vadina ikiprofesinį ugdymą) vaidmenį mokytojų rengimo procese ir pažymi jos glaudų ryšį su kitais mokytojų rengimo etapais – pedagoginėmis studijomis ir pradedančiųjų mokytojų licencijavimu. Autorius išskyrė keturis principus, kuriais turėtų būti grindžiama būsimųjų mokytojų (savi)atrankos sistema:

- vidurinės mokyklos ir mokytojų rengimo institucijos pastoviu bendradarbiavimu;
- glaudžia mokytojo ir kandidato į mokytojus sąveika profesijos rinkimosi klausimais;
- būsimo mokytojo asmenybės savybių tinkamumo pedagoginiam darbui įvertinimu;
- kandidato į mokytojus išsilavinimo lygio įvertinimu.

Kandidatui į mokytojus būtina sudaryti galimybę profesiniam bandymui. Savo galimybių išbandymas yra labai informatyvus pačiam busimajam pedagogui apsisprendžiant profesiskai, nes stebėti kaip dirba kitas ir dirbti pačiam – yra skirtingi dalykai (Pukelis, 2004).

Svarbus kriterijus, leidžiantis įvertinti muzikos pedagogo profesijos pasirinkimą yra studentų ketinimas dirbti pedagoginį darbą, baigus studijas. Dalis stojančiųjų nesieja savo būsimos veiklos su mokytojo darbu, todėl reikia siekti, kad į aukštąsias pedagogines mokyklas būtų priimta kuo mažiau neturinčių vidinio poreikio būti mokytojais jaunimo. Nemaža dalis studijuojančių jaunuolių, ypač būsimieji muzikos mokytojai, nelabai suvokia pedagogikos ir psichologijos reikšmę būsimai profesijai, sunkiai savarankiškai sprendžia pedagogines problemas, o baigę studijas nedirba pagal pasirinktą specialybę. Tokie studentai dažnai vadinami „pakeleiviais“. Statistikos departamento duomenimis, maždaug kas dešimtas aukštosios mokyklos studentas nebaigia studijų (Švietimo būklės tyrimų apžvalga, 2008). Viena iš pagrindinių išstojimo priežasčių – atsitiktinis studijų programų pasirinkimas. Dažniausiai dalis studentų pasitraukia iš studijų dėl netikslaus profilio pasirinkimo. Todėl taip svarbu, kad besirenkantieji profesiją turėtų pakankamai informacijos.

Būsimųjų muzikos pedagogų paruošimo sėkmę pirmiausia apsprendžia kandidatų į šią profesiją asmenybės ir profesinis tinkamumas. A. Piličiauskas tikrojo švietimo ir mokslo persitvarkymo esmę išvelgė būtent humanistinių vertybių puoselėjime. Kol universiteto strateginis tikslas bus žinios, mokėjimai, įgūdžiai, o stojančiojo būsimojo pedagogo asmenybės dvasinės bei humanistinės vertybės ar dorinės orientacijos bus visiškai nereikšmingos – tol švietimo reforma išliks formali ir paviršutiniška (Piličiauskas, 2005). Ikiprofesinio ugdymo tikslas – siekti, kad į aukštąsias pedagogines mokyklas būtų priimtas jaunimas, pasižymintis tam tikromis asmenybės savybėmis bei turintis pedagoginį pašaukimą, nes studijų metu išugdyti ir suformuoti reikiamas asmenybės savybes ne visada pavyksta. Dėl klaidų ir neapsižiūrėjimo atrankos etape net ir tobulos pedagoginės studijos bus beprasmiškos, nes gerų muzikos mokytojų

iš nelabai tinkamų kandidatų aukštoji pedagoginė mokykla neparengs, nors studijos joje būtų ir pažangiausiai sutvarkytos.

Muzikos mokytojų profesinio orientavimo ir rengimo tapatinimas vien tik su aukštąja pedagogine mokykla būtų nevisiškai teisingas, nes pedagogų rengimas apima daug įvairių socialinių institucijų. Viena iš jų, daranti vos ne didžiausią įtaką mokytojų ikiprofesiniam ugdymui ir profesiniam rengimui – šeima. Jos vaidmuo būsimam muzikos pedagogui ypatingas, nes būtent šeimoje subręsta svarbiausios asmenybės savybės būtinos muzikos mokytojo profesijai.

Apibendrinant, galima teigti, kad būsimųjų muzikos mokytojų ikiprofesinis ugdymas – reikšmingas, būtinas muzikos pedagogų rengimo proceso etapas. Renkantis muzikos mokytojo profesiją, dažnai negalvojama apie būsimąjo darbo specifiką ir apie jo objektą – mokinį. Neužtenka vien mylėti ir mėgti muziką, kad galėtumei dirbti muzikos mokytoju, reikia mylėti ir vaikus, todėl renkantis profesiją būtina viską nuodugniai apmąstyti. Ikiprofesinis ugdymas, profesinis orientavimas apsaugo nuo pasirinkimo klaidų, suteikia galimybę giliau susipažinti su būsimąjo darbo specifiką, sąlygoja tolimesnį kokybinį profesinį rengimą. Tai nuoseklus ir kryptingas procesas, vykstantis dažniausiai bendrojo lavinimo, profesinio informavimo ir konsultavimo priemonėmis. Tam, kad mokyklose dirbtų kuo mažiau „atsitiktinių“ muzikos pedagogų, pirmasis atrankos etapas turi prasidėti kuo anksčiau (pvz. vidurinėje mokykloje).

1.2. Muzikos pedagogų pirminio profesinio mokymo proceso reorganizacija

Pirminis profesinis mokymas yra profesinio rengimo etapas, skirtas pirmajai specialybei, darbo kvalifikacijai konkrečioje profesinėje veikloje įgyti. Jis vykdomas universitetuose arba kolegijose pagal formaliojo profesinio mokymo programas.

Muzikos pedagogų pirminis rengimas – tai mokytojo profesijai reikalingos dalykinės ir didaktinės kvalifikacijos įgijimas. Didaktinis rengimas – pedagoginės studijos aukštojoje mokykloje, apimančios studentų teorinį (žinių) ir praktinį (įgūdžių) rengimą. Dalykinis rengimas suprantamas kaip teorinis ir praktinis būsimųjų mokytojų paruošimas pedagoginės specialybės (muzikos dalyko) srityje (Pukelis, 1995; Laužackas, 2005b).

Europos šalyse vyrauja 2 mokytojų pirminio rengimo modeliai: integruotas (arba lygiagretusis) ir nuoseklusis. Lygiagretusis pedagogų rengimo modelis – pedagogų rengimo būdas, pagal kurį tiek dalykinis (specialybė), tiek profesinis (didaktika) pedagogo rengimas vyksta tuo pačiu metu. Jo priešingybė – nuoseklusis pedagogų rengimo modelis – pedagogų rengimo būdas, pagal kurį po specialybės studijų siekiama didaktinio parengimo (Valstybinė pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programa, Nutarimas Nr. 468, 2006).

Lietuvoje bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai rengiami integruoto modelio pagrindu, o profesijos mokytojai – nuosekliojo modelio pagrindu (Laužackas, 2005b). Pedagoginės studijos, nepriklausomai nuo pedagogų rengimo modelio, turi užtikrinti jaunojo specialisto atitinkamą kvalifikacinį pasirengimą (išsilavinimą). Taip pat, baigęs studijas, pedagogas bus išsiugdęs tinkamas vertybines nuostatas, išmanys pedagoginius reiškinius ir edukacinę veiklą, gebės įgytas žinias ir gebėjimus taikyti profesinėje veikloje, privalės pasižymėti tinkamomis pedagoginei veiklai asmenybės savybėmis (išauklėjimu) (Pedagogų rengimo reglamentas, 2008).

Muzikos mokytojai Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloms pradėti rengti 1957 m. Vilniaus pedagoginiame institute. Šiuo metu muzikos pedagogų rengimas Lietuvoje vykdomas aukštosiose universitetinėse ir neuniversitetinėse mokyklose. Mokymo įstaigos, vykdančios pedagogų rengimo programas, institucijos, turinčios universitetinio lygmens studijų programas, Lietuvos universitetinės aukštosios mokyklos: Klaipėdos ir Šiaulių universitetai, Vilniaus pedagoginis universitetas, Lietuvos muzikos ir teatro akademija bei Kauno technologijos universitetas. Kolegijos, realizuojančios neuniversitetinio lygmens pedagogų rengimo programas: Marijampolės kolegija, Klaipėdos kolegija, Vilniaus kolegija, Panevėžio kolegija, Panevėžio kolegijos Rokiškio filialas, Žemaitijos kolegija ir jos filialas Telšiuose – menų ir pedagogikos fakultetas. Šios institucijos turi parengti muzikos mokytoją – profesionalą, suteikti visas jo profesijai reikalingas kompetencijas muzikinio ugdymo tikslų ir uždavinių įgyvendinimui.

Platūs mokyklos poreikiai kelia daug problemų rengiant specialistus. Apie tai, kaip geriausiai parengti būsimąjį muzikos mokytoją, kokiems dalykams teikti pirmenybę, nuolat diskutuoja visi, kas neabejingas tautos muzikinei kultūrai. Koks turi būti tikras pedagogas – koncertuojantis artistas-virtuozas, ar tik vidutinių gabumų profesionalas, tačiau sugebantis reikliai ir kūrybiškai mokyti? Kas yra svarbiau muzikos mokytojo darbe – muzikanto ar pedagogo meistriškumas? Šiuolaikinis kompetentingas muzikos mokytojas turėtų puikiai derinti abi šio sudėtingo pedagoginio darbo sritis. Štai kaip išsivaizduoja muzikos pedagogo asmenybę E. Balčytis – tai labai plataus profilio ir įvairiapusiškas specialistas, gerai išmanantis ne tik muziką, muzikos pedagogiką, psichologiją, estetiką, muzikinio ugdymo filosofiją, bet ir vaikų dainavimo mokymo teorinę ir praktinę esmę bei gebantis tenkinti įvairiausių muzikinius ir kultūrinius mokyklos poreikius (Balčytis, 2004).

Muzikos pedagogų rengimo problema yra neatsiejama nuo visos švietimo sistemos ir jos pertvarkos, ji nuo senų laikų buvo aktuali tema. Dar 1934 metais Vladas Jakubėnas rašė: „Svarbus metodikos klausimas muzikos dėstyje, kaip svarbu apvalyti programą nuo nereikalingo balasto ir duoti tik tai, kas reikalinga <...>“ (Skomskienė, 1999, p. 83).

Dabartis muzikos mokytojo profesijai kelia naujus iššūkius: iš esmės naujus socialinius, pedagoginius ir dalykinius reikalavimus. Muzikos pedagogus rengiančioms įstaigoms keliamas uždavinys – ne tik padėti pedagoginio meistriškumo ir meniškumo pagrindus, suteikti tam tikrą kiekį pedagoginių bei psichologinių žinių, mokėjimų bei įgūdžių, ugdyti įgimtą pašaukimą pedagoginei veiklai ir jį stiprinti, bet ir formuoti būsimo pedagogo individualybę, ugdant mokytojo profesijai svarbias asmenybės savybes. Šiuolaikinis muzikos mokytojo rengimas glaudžiai siejamas su grojimo įgūdžių formavimu, studijų programos daugiau orientuotos į dalykinę mokytojo kompetenciją, o tokie veiksniai, kaip įgimtas ir išlavintas intelektas, bendras išprusimas, dorinės savybės, mokytojo jausmų pasaulis yra mažiau akcentuojami. Muzikos pedagogo asmenybė, jo kompetencija turi užimti deramą vietą pedagoginiame rengime.

Pedagoginių studijų reorganizacija – viena iš sąlygų švietimo reformos idėjų sėkmingai realizacijai. Švietimo ministerijos užsakymu atliktas tyrimas „Absolventų, baigusiu edukologijos krypties studijas, pasirengimas dirbti švietimo sistemoje ir jų įsidarbinimo analizė“. Jis atskleidė universitetinių aukštųjų mokyklų studijų programų perkrovą teoriniais dalykais ir per mažą dėmesį praktikai, taip pat išryškėjo atotrūkis tarp bendrojo lavinimo mokyklos ir jai pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos (Švietimo būklės tyrimų apžvalga, 2008). Muzikos pedagogų rengimo sistemos netobulumą pastebėjo ne tik švietimo sistemos tyrinėtojai, bet ir pedagogai praktikai. Savo veikaluose jie analizuoja menko muzikos pedagogų pasirengimo priežastis. Vieni autoriai (Balčytis, 2003; Lasauskienė, 2004) pabrėžia muzikos mokytojų dalykinio pasirengimo svarbą sėkmingai pedagoginei veiklai. Kiti – akcentuoja muzikos mokytojo asmenybės savybių, dvasinių vertybių reikšmę (Piličiauskas, 2004, 2009; Kievišas, 1996, 2001; Rinkevičius, 2005).

A. Piličiauskas pavadina mokytojų rengimą opiausia Lietuvos švietimo reformos grandimi. Jo manymu, muzikos mokytojų rengimą būtina neatidėliotinai ir radikaliai keisti iš esmės, koreguojant išbalansuotą vertybinę ugdymo orientaciją: suabsoliutintas ŽMĮ (žinios, mokėjimai, įgūdžiai) turi užleisti vietą humanistinėms vertybėms, dvasingumo puoselėjimui. Autorius iškėlė hipotetinę prielaidą, jog mokytojų profesinės kompetencijos spragos tiesiogiai lemia dabartinį moksleivių asocialų elgesį, todėl, tikėtina, kad po pedagogų rengimo turinio ir vertybinių orientacijų korekcijos psichosocialinė įtampa pradėtų mažėti. Dar vieną spragą busimųjų muzikos specialistų rengime, kurią nurodo A. Piličiauskas, – nepakankamas dėmesys pedagoginei praktikai. Per keletas savaitių neįmanoma tinkamai parengti jaunojo muzikos pedagogo būsiamam darbui šiuolaikinėje mokykloje, todėl pedagoginei praktikai turėtų būti suteiktas ilgalaikio ir permanentinio dalyko statusas (Piličiauskas, 2004).

Muzikos mokytojų pirminio rengimo proceso efektyvumas daug priklauso nuo tinkamos pedagoginių studijų struktūros bei turinio. J. Lasauskienė akcentuoja muzikos pedagogo kompetencijos svarbą, kuri, jos manymu, turėtų sudaryti pedagoginio proceso kaitos pagrindą.

Tobulinant muzikos pedagogų rengimo sistemą, labai aktualu apibrėžti muzikos mokytojo kompetenciją, ypač dabar, kai visuomenėje formuojami nauji požiūriai ir vertybės (Lasauskienė, 2004). J. Kievišas skatina rengiant muzikos specialistus, koreguoti studijų ugdymo turinį. Pasak jo, specialistų rengimo nuostatos, orientuotos labiau į kvalifikaciją, o ne į kompetenciją, yra žalingos, nes ne tik riboja būsimojo mokytojo saviugdą galimybes, bet kartu yra perduodamos mokiniams, atitinkamai veikdamos jų meninę kultūrą. Specialisto kompetencija priklauso nuo aplinkos ir aplinkybių. Jiems pasikeitus, turi keistis ir kompetencija, todėl muzikos mokytojų rengime svarbu vertinti ne tik kompetenciją, bet ir jos kaitos prielaidas bei kryptingumą (Kievišas ir kt., 2008).

K. Pukelis pastebi nepakankamą būsimų mokytojų rengimą žmogaus gyvenimo prasmės (pasaulėžiūrinis rengimas) ir žmogaus prigimties esmės (antropologinis rengimas) srityse. Autorius siūlo iš dalies pakoreguoti studijų turinį bei didinti pasaulėžiūrinį, antropologinį ir bendrąjį pedagoginį būsimų mokytojų rengimą ne specialaus pedagoginio rengimo sąskaita (anot K. Pukelio tai labai svarbus būsimo mokytojo rengimo komponentas), o ilginant mokytojų rengimo trukmę nuo 4 iki 6 metų. Aukštojoje mokykloje, mokytojai rengiami gerais savo dalyko žinovais (dalykininkais), bet silpnais auklėtojais (pedagogais) dėl to, kad šiandieniniame Lietuvos mokytojų rengime, harmonija tarp keturių studijų komponentų (pasaulėžiūrinės žinios; antropologinės žinios; bendrosios pedagoginės žinios; specialiosios pedagoginės žinios) yra ryškiai deformuota specialiosios pedagogikos žinių naudai (Pukelis, 2004).

V. Rajeckas taip pat mano, kad vien savo dėstomo dalyko žinių nepakanka – šiuolaikinio mokytojo pasirengime būtinas ne tik platesnis bendrasis ir dar labiau specializuotas dalykinis pasiruošimas. Ne mažiau svarbus kuo geresnis mokytojo pedagoginis, psichologinis bei metodinis pasirengimas, kurį V. Rajeckas apibūdina kaip pedagoginį-profesinį kryptingumą. Pasak autoriaus, tai būtinybė atsinaujinti, prisiderinti prie kintančių gyvenimo reikalavimų, pastovus domėjimas pedagogikos mokslų raida, naujausiais pedagoginės praktikos ieškojimas (Rajeckas, 2004).

Pedagoginio kryptingumo svarbą muzikos mokytojų rengime pabrėžia ir Z. Rinkevičius, teigdamas, kad būtina stiprinti „psichopedagoginį“ ir ypač dvasinį kultūrinį jaunųjų muzikos mokytojų parengimą. Autorius akcentuoja, kad muzikos mokytojų pedagoginis ir psichologinis pasiruošimas nėra pakankamas ir turėtų būti geresnis, nes tik geras mokinio psichikos ypatybių išmanymas, muzikinių gabumų struktūros bei jų vystymo galimybių, muzikos mokymosi motyvų žinojimas – sėkmės garantas, sprendžiant muzikos mokymo ir muzikinio auklėjimo uždavinius (Rinkevičius, 2005).

Meno sferoje dabartinės ugdymo tendencijos grindžiamos efektyviu visuotiniu meniniu ugdymu. Tokios nuostatos diktuoja specialiojo ugdymo tikslą – specialistų profesinį rengimą

remiantis asmens meninės kultūros ugdymu. J. Kievišas vertina asmens muzikinės kultūros ugdymą ir profesinį rengimą kaip vieningą sistema. Minėto autoriaus teigimu, toks požiūris koreguoja ugdymo organizavimą, tiesiogiai veikia specialistų rengimo kultūros kokybę, keičia pačių studijų pobūdį. Kryptingas muzikinis ugdymas sudarytų palankesnes sąlygas profesinei brandai. Dabartiniame rengime vyrauja tendencijos, būdingos atlikėjų rengimui, o tai mažina kitų specialistų (ne būsimųjų atlikėjų) rengimo efektyvumą (Kievišas ir kt., 2001).

E. Balčytis, nagrinėdamas muzikos pedagogų darbo sėkmes bei nesėkmes, įvardina kaip daugiausiai problemų keliantį nepakankamą bendrą mokytojų pasirengimą. Kreditinių valandų sumažinimas perpus, pasak autoriaus, privedė prie paradoksalios situacijos: esminiam muzikos mokytojo profesionaliniam parengimui (teoriniam, praktiniam ir kaip muzikai – asmenybei) lieka tik „nuotrupos“. Autorius taip pat pastebėjo, kad per daug yra nutolęs ryšys tarp specialistų rengimo ir realios darbo mokykloje tikrovės. Jis teigia, kad padėtis pagerėtų, jeigu busimųjų muzikos mokytojų studijų programos iš esmės priartėtų prie mokyklos poreikių, ir siūlo esminį dėmesį skirti tai teorinei ir metodinei sistemai, kuri realiai veikia šalyje, pagal kuriuos muzikos vadovėlius ir kitas mokymo priemones dirba mokytojai (Balčytis, 2003).

A. Piličiauskas, pabrėždamas pagrindinių reformos sumanytojų atotrūkį nuo mokyklos poreikių, rašo, kad mokytojai-praktikai liko išduoti, nes reformų strategai, sunkiai įsivaizduodami siūlomų idėjų realizavimą, nuėjo savu keliu. Tai įvyko dėl tiesioginio ryšio neturėjimo su bendrojo lavinimo mokykla. Dėstytojų-praktikų trūkumas universitetuose (absoliuti dauguma dabartinių dėstytojų neturi mokyklinio darbo patirties, o apie vaikų ugdymą jie išmano tik iš vadovėlių) apsunkina būsimųjų muzikos pedagogų rengimo padėtį (Piličiauskas, 2007b).

Išsamiai ištyręs Lietuvos aukštųjų mokyklų muzikos pedagogikos studijų programas E. Balčytis padarė išvadas, kad dabartiniai bendrieji studijų programų reikalavimai daugiau tinka siauro profilio studijoms ir nelabai tenkina muzikos mokytojų rengimo. Lyginamoji analizė parodė, kad keturiuose universitetuose studijų programos skiriasi kreditų ir ypač auditorinių valandų kiekiu, o rengimo kryptis panaši. Visuose programose vyrauja chorvedybos ir vokalinio lavinimo dalykai. Tai, pasak profesoriaus, riboja kitų muzikos mokytojo darbe nemažiau svarbesnių dalykų mokymą, ypač – instrumentinį muzikavimą, etninės muzikinės kultūros pažinimą. Pastarajam skiriama ypatingai mažai vietos studijų programose – tik apie 3% visų valandų. Pedagoginių studijų programas autorius vertina kaip neatitinkančias šiandieninės mokyklos poreikių (Balčytis, 2004).

Siekiant patobulinti pedagogines studijas, 2008 metais patvirtintas Pedagogų rengimo reglamentas. Jame numatoma: pedagoginių studijų apimtis (ne mažesnė kaip 40 kreditų), jų sandara (teorinė, praktinė bei baigiamoji dalys) bei rekomenduojami lygiagrečiojo modelio

studijų programose bendrojo lavinimo dalies dalykai – ugdymo filosofija, užsienio kalbos tobulinimas, specialybės kalbos kultūra. Reglamente akcentuojamas ypatingas dėmesis pedagogus rengiančių aukštųjų mokyklų studentų atrankai, jų profesinių interesų, akademinų gebėjimų ir asmeninių savybių plėtojimui (Pedagogų rengimo reglamentas, 2008).

Studijų planų ir programų koregavimas, modernizavimas turi būti nuolatinis, nenutrūkstantis procesas, o reorganizuojant aukštąsias mokyklas būtų tikslinga derinti aukštesniųjų ir aukštųjų mokyklų, rengiančių mokytojus, programas. Pedagogų rengimo studijos, siekiant efektyvesnio jų realizavimo, turėtų remtis konkrečia programa. Anot S. Saulėnienės ir kt., tokios programos integruojami elementai yra: logiškai suderinta studijų struktūra; orientuotas į studentą, susiejantis teoriją ir praktiką studijų procesas; studijų rezultatai (įgytos kompetencijos); pedagogų rengime dirbančių dėstytojų kvalifikacija bei jų akademinė ir praktinė patirtis (Saulėnienė ir kt., 2008).

Pedagoginės literatūros bei švietimo sistemos dokumentų analizė leidžia teigti, kad viena iš muzikos pedagogų rengimo pertvarkos veiksmingumo didinimo sąlygų – deramai organizuotos pedagoginės studijos, kurios užtikrintų būsimiems muzikos pedagogams naujus gebėjimus ir kompetencijas, atitinkančias šiandieninės mokyklos poreikius. Tam tikslui pasiekti reikėtų koreguoti pedagogines studijas: teikiant prioritetą humanistinėms vertybėms ir būsimojo muzikos mokytojo asmeninių savybių plėtojimui; ženkliai didinant pedagoginės praktikos apimtį; mažinant atotrūkį tarp muzikos specialistų rengimo ir mokyklos poreikių; vertinant pedagogų rengime dirbančių dėstytojų kvalifikacijoje ne tik akademinę, bet ir praktinę patirtį.

1.3. Bolonijos procesų įtaka Lietuvos švietimo politikos bei aukštojo mokslo reformos prioritetams

Bolonijos proceso eiga glaudžiai siejasi su Lisabonos strategija ir tendencijomis aukštajame moksle: aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo srityje, kvalifikacijų sistemos kūrimo srityje, doktorantūros srityje bei mobilumo srityje. Bolonijos procesas prasidėjo po to, kai Bolonijoje (Italija) 29 Europos šalių švietimo ministrai pasirašė Europos universitetų Didžiosios chartijos deklaraciją (vadinamoji Bolonijos deklaracija) „Europos aukštojo mokslo erdvė“. Šio susitarimo dėka buvo pradėta eilė reformų (Svarbiausieji Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos – Londono laikotarpis 1999–2007 m., 2008). Lietuva yra aktyvi Bolonijos proceso dalyvė, kurio pagrindinis tikslas – iki 2010 m. sukurti ir padaryti žinomą visame pasaulyje bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę (EAME) apjungiant iki tol skirtingas šalių aukštojo mokslo sistemas, stiprinant ir plečiant Europinio aukštojo mokslo idėją. Šiuo metu net 45 šalys siekia nacionalinėse aukštojo mokslo sistemose įgyvendinti Bolonijos proceso uždavinius.

Bolonijos deklaracijoje akcentuojama, kad „vis dėlto reikia nuolatinio impulso tam, kad aukštojo mokslo sistemos taptų visiškai suderintos ir palyginamos. To siekti turime konkrečiomis priemonėmis, leidžiančiomis apčiuopiamai žengti į priekį“ (Saulėnienė ir kt., 2008, p. 29). Kas du metai renkasi Europos šalių švietimo ministrai. Jie įvertina pasiektus rezultatus bei planuoja tolesnius uždavinius Bolonijoje užsibrėžtų tikslų įgyvendinimui.

Svarbiausi dokumentai:

- 1997 metais pasirašyta *Lisabonos pripažinimo konvencija*. Joje buvo visuotinai pripažįstama švietimo ir bendradarbiavimo reikšmė šioje srityje, iškelta Europinio aukštojo mokslo idėja.
- 1998 metais pasirašyta *Sorbonos deklaracija*. Tai Bolonijos proceso ištakų bei idėjų šaltinis. Būtent tada atsirado kertiniai dviejų pakopų studijų sistemos, laipsnių palyginamumo ir akademinio mobilumo principai, kurie vėliau buvo išsamiai išdėstyti Bolonijos proceso dokumentuose (Svarbiausieji Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos – Londono laikotarpis 1999–2007 m., 2008).
- 1999 metais pasirašyta *Bolonijos deklaracija*. Pagrindinis tikslas – bendros aukštojo mokslo erdvės kūrimas. Deklaracijoje taip pat numatyta:
  - užtikrinti ir skatinti Europos aukštojo mokslo suderinamumą, palyginamumą, konkurencingumą ir patrauklumą europiečiams ir kitų kontinentų studentams bei mokslininkams;
  - rengti Europos darbo rinkai aukštos kvalifikacijos specialistus;
  - skatinti dėstytojų ir studentų mobilumą;
  - užtikrinti aukštojo mokslo sistemos skaidrumą, lankstumą bei kokybę (Bolonijos procesas kuriant Europos aukštojo mokslo erdvę. ŠMM, žiūrėta 2009-01-22).
- 2001 metais pasirašytas *Prahos komunikatas*. Jame patvirtinti išipareigojimai įgyvendinant Bolonijos deklaracijoje užsibrėžtus tikslus bei praplėstas Bolonijos proceso veiklos krypties ratas – akcentuojama mokymosi visą gyvenimą svarba. Numatomas, valstybinio lygmens, aukštojo mokslo institucijų ir studentų aktyvus bendradarbiavimas, vykdant tolesnes reformas (Bolonijos proceso eiga iki Bergeno ministrų konferencijos. ŠMM, žiūrėta 2009-01-22).
- 2003 metais pasirašytas *Berlyno komunikatas*. Šis dokumentas numato konkrečius uždavinius bei jų įgyvendinimo terminus Bolonijos procesui spartinti. Iki 2005 m. šalys išipareigojo įdiegti dviejų pakopų studijų sistemą nacionalinėse aukštojo mokslo sistemose ir pradėti išduoti Diplomo priedėlių. Nauja ir svarbu po Berlyno konferencijos buvo tai, kad Berlyno Komunikate akcentuojama glaudaus sąryšio su moksliniais tyrimais

bei inovacijomis svarba, o doktorantūra laikoma svarbiu šio ryšio užtikrinimo faktoriumi (Bolonijos proceso eiga iki Bergeno ministrų konferencijos. ŠMM, žiūrėta 2009-01-22).

- 2005 metais pasirašytas *Bergeno komunikatas*. Ataskaitoje buvo indikuotos 3 prioritetinės sritys, į kurias reikia atkreipti dėmesį kiekvienai šaliai:
  - laipsnių sistemos kūrimas. Parengta bendra EAME kvalifikacijos struktūra. Ji pagrįsta trijų studijų pakopų sistema, aprašoma įgytomis kompetencijomis ir pasiektais rezultatais;
  - kokybės užtikrinimas. Daugumoje šalių (Lietuvoje irgi) reikia stiprinti studentų dalyvavimą bei tarptautinį bendradarbiavimą aukštojo mokslo srityje;
  - laipsnių ir studijų laikotarpių pripažinimas. Iki 2007 m. sudaryti veiksmų planą, kaip bus siekiama gerinti užsienyje įgytų kvalifikacijų pripažinimą (Devižienė, 2005).
- 2007 metais pasirašytas *Londono komunikatas*. Europos ministrų, atsakingų už aukštąjį mokslą ataskaitoje indikuoti veiklos prioritetai 2009 metams:
  - mobilumas. Pranešimai apie nacionalines studentų ir darbuotojų mobilumą skatinančias veiklas, įskaitant priemones joms vertinti ateityje;
  - socialinis aspektas. Pranešimai apie nacionalines strategijas ir veiklos kryptis, susijusias su socialiniu aspektu nacionaliniame lygmenyje;
  - duomenų surinkimas. Sukurti palyginamus ir patikimus rodiklius bei surinkti duomenis, apie mobilumo ir socialinio aspekto prieinamumą visose Bolonijos procese dalyvaujančiose šalyse;
  - absolventų įsidarbinimas. Užtikrinti, kad įsidarbinimas ir karjera viešajame sektoriuje visiškai atitiktų naująją kvalifikacinių laipsnių sistemą;
  - Bolonijos procesas (Europos aukštojo mokslo erdvė) pasauliniame kontekste. Gerinti informacijos sklaidą apie EAME, pagerinti kvalifikacijų pripažinimą (Londono komunikatas Europos aukštojo mokslo erdvės link: atsakas į globalaus pasaulio iššūkius, 2007).

Pasiektas tarptautinis susitarimas Bolonijos proceso dokumentuose tiesiogiai įtakoja Lietuvos švietimo politiką. Lietuvos švietimo siekis – demokratiška švietimo sistema, o svarbiausios švietimo politikos linkmės – švietimo visuotinumą principo garantavimas ir lygių pradinių galimybių mokytis užtikrinimas, visų socialinių sluoksnių kultūrinės brandos ugdymas, bendruomeniškos visuomenės kūrimas. Trečiojo tūkstantmečio švietimo vizija – „moderni Lietuvos tauta, atvira visuomenė, demokratinė valstybė“ (Bruzgelevičienė, 2001, p. 127).

Naujausi Lietuvos Respublikos politikos dokumentai, kuriuose įtvirtintos Lisabonos strategijos nuostatos:

- *Lietuvos 2004-2006 metų bendras programavimo dokumentas, 2004.* Vienas iš pagrindinių tikslų – sudaryti sąlygas žinių pagrindu veikiančios ekonomikos plėtrai. Numatoma investuoti į gebėjimą prisitaikyti prie pokyčių plėtros, mokymosi visą gyvenimą skatinimą;
- *Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003.* Užtikrina lankstų ir kokybišką mokymo procesą. Kiekvienam asmeniui suteikiamos galimybės įgyti bendrąjį išsilavinimą bei pirminę kvalifikaciją, sudaromos sąlygos tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują;
- *Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos, 2003.* Tai pagrindinis Lietuvos Respublikos švietimo raidos politinis dokumentas, kuriame įtvirtinti pagrindiniai švietimo plėtotos tikslai. Siekiama sukurti veiksmingą ir darnią, visiems prieinamą, socialiai teisingą ir tęstinę švietimo sistemą, sudarant sąlygas mokytis visą gyvenimą. Taip pat siekiama užtikrinti švietimo kokybę, atitinkančią šiuolaikinio pasaulio visuomenės poreikius.
- *Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa, 2005.* Šiame dokumente pirmame etape (2003 – 2007 m.) smulkiai suplanuoti Lietuvos švietimo reformos strateginių kryptių įgyvendinimo priemonės ir išteklių iki 2008 m. Antrame etape (2008-2012 m.) apibrėžti tik pagrindiniai numatomi darbai.
- *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija ir jos įgyvendinimo veiksmų planas, 2004.* Tikslas – pritraukti daugiau žmonių į darbo rinką bei daugiau ir veiksmingiau investuoti į žmogiškuosius išteklius bei mokymąsi visą gyvenimą. Tuo numatoma pasiekti, veikiant dvejomis kryptimis: tolydžiai didinant investicijas į institucijų, teikiančių švietimo, profesinio informavimo, orientavimo ir konsultavimo paslaugas, techninės bazės atnaujinimą bei keliant mokymo ir profesinio konsultavimo personalo kvalifikaciją (Švietimo ir mokymo sistemos modernizavimas siekiant bendrų ES 2010 metams užsibrėžtų tikslų, 2006).

Bolonijos procesas paspartino Lietuvoje dirbantiems mokytojams (jų tarpe ir muzikos pedagogams), kurie taip pat yra Europos mokytojų bendruomenės nariai, sudaryti galimybę tobulinti kvalifikaciją. Dėl išryškėjusių esminių pedagogų rengimo sistemos trūkumų 2006 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programą. Ji apima visas pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sritis: studijas aukštosiose mokyklose, pedagogo profesinės kvalifikacijos įgijimo, kvalifikacijos tobulinimo formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemose. Valstybinėje pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programoje akcentuojama, kad pedagogus rengiančiose aukštosiose mokyklose deramai neįvertinama pedagoginių studijų svarba, o studijų turinys

neorientuotas į naujus gebėjimus ir kompetencijas – kritinio mąstymo, problemų sprendimo, informacinio raštingumo – puoselėjimą. Programos tikslas – pasiekti, kad pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema atitiktų modernius Lietuvos švietimo sistemos ir visuomenės poreikius, siejamus su žinių visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo perspektyvomis (Valstybinė pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programa, 2006).

Dokumentai, kurie reglamentuoja ir užtikrina pedagogų profesinio tobulėjimo kokybę:

- Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos, 2003
- Pedagogų rengimo koncepcija, 2004
- Bendrieji reikalavimai studijų programoms, 2005
- Kvalifikacinių reikalavimų mokytojams aprašas, 2005
- Kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, 2007
- Kvalifikacijos tobulinimo kryptys, 2008
- Valstybinė pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programa, 2006
- Mokytojų atestacijos nuostatai, 2007
- Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, 2007
- Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, 2007
- Pedagogų rengimo reglamentas, 2008

Švietimo sistemos dokumentų analizė leidžia teigti, kad Bolonijos proceso gairių ir Lietuvos švietimo ilgalaikės raidos strategijos, kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę, vienas svarbiausių prioritetų – yra stiprinti šalies intelektinį potencialą, gerinant aukšto mokslo kokybę bei sudarant asmenybei galimybes tobulėti.

2. MUZIKOS MOKYTOJŲ PROFESINĖ KVALIFIKACIJA IR KOMPETENCIJA

2.1. Profesinės kvalifikacijos bei kompetencijos samprata

Dabartinėje švietimo politikoje vyksta naujas švietimo kokybės, kompetencijų ir prioritetų supratimo formavimasis; perėjimas nuo švietimo – orientuoto į žinias, prie švietimo – orientuoto į kompetencijų ugdymą. Todėl taip svarbu suvokti kompetencijos sampratą ir apibrėžti keliamus pedagogo profesinei kompetencijai šiuolaikinius reikalavimus.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Bendrosiose nuostatose kvalifikacija traktuojama kaip „įstatymų, Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos teisės aktų nustatyta tvarka pripažintas mokėjimas ir teisė verstis tam tikra profesine veikla“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003). Vieną iš kompetencijų apibrėžimų galima surasti tarptautinių žodžių žodyne: „Kompetencija – funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos“ (Vaitkevičiūtė, 2004, p. 545).

Lietuvoje ilgą laiką buvo apsiribojama tik kvalifikacijos samprata. Tuo tarpu kompetencijos sąvoka buvo tapatindama su kvalifikacija, ir tik XX a. pabaigoje autoriai pradėjo akcentuoti kompetencijos ir kvalifikacijos skirtumus.

Kompetencijos samprata iki šiol yra diskusijų objektas ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Vieni autoriai, pvz. D. Andriuškevičienė ir kt., sąvoką „kompetencija“ vartoja kaip sinonimą „kvalifikacijai“, neskiriant šių sąvokų ir vengiant diskusijų dėl terminologijos. Pasak D. Andriuškevičienės ir kt., „kvalifikacija – tai žinios, įgūdžiai, patirtis, bendrieji gebėjimai, reikalingi bet kuriam asmeniui geriau atlikti tam tikrą užduotį ar darbą (Andriuškevičienė ir kt., 2003, p. 8). Kiti autoriai mato minėtose sąvokose esminius skirtumus.

Kuo skiriasi autorių, kurie nesutapatina kvalifikacijos su kompetencija, požiūriai?

Įvairiuose literatūros šaltiniuose galima sutikti tokių nuomonių, kad kompetencija sudaro pagrindą kvalifikacijai. R. Laužackas rašo, jog kvalifikacija yra įgyjama ugdymo(si) procese ir „<...> susideda iš smulkesnių, į veiklos uždavinius, funkcijas nukreiptų elementų – kompetencijų“ (Laužackas 2005a, p. 66).

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo 10 straipsnis nurodo, kad „kvalifikacija yra grindžiama kompetencijomis. Kvalifikacijai įgyti reikalingas kompetencijas nustato profesinis standartas. <...> Kvalifikacija suteikiama asmeniui, įgijusiam atitinkamo profesinio standarto nustatytas kompetencijas“ (Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 2007).

P. Jucevičienė teigia, kad tokia kompetencijos bei kvalifikacijos sąvokų traktuotė būtų neteisinga, nes joje būtų kvalifikacija, o ne kompetencija yra baigtinė vertė. Šioje traktuotėje terminų vertinimo sudėtingumas ir problemiškas didėja tokia tvarka: žinios – mokėjimai – įgūdžiai – kompetencija – kvalifikacija. Tačiau, autorės manymu, tinkamos kvalifikacijos įgijimas dar negarantuoja, jog žmogus bus kompetentingas. Ji pritaria nuomonei, kad kompetencijos sąvoka yra daugiau susijusi su žmogaus profesiniais gebėjimais praktinėje veikloje. Kvalifikacijos sąvoka vartotina tada, kai kalbama apie tai, ką žmogus rengiasi įgyti arba įgyja švietimo sistemoje. Pasak autorės, teisūs tie, kurie mano, jog reikia praktinės patirties kvalifikaciją išplėtoti į kompetenciją. P. Jucevičienė, pabrėždama, kad kompetencijos ir kvalifikacijos turinio skirtumai kai kuriais atvejais gali būti dideli, pateikia pavyzdį: „Kuo aukštesnis veiklos lygis, tuo labiau jai atlikti reikalinga kompetencija skiriasi nuo pagrindo – kvalifikacijos“ (Jucevičienė, 2007, p. 127).

L. Jovaiša vienas iš tų autorių, kurie teigia, kad kompetencija įgyjama kvalifikacijos pagrindu. Jis traktuoja kompetenciją, kaip „gebėjimą pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai atlikti veiklą <...>“ (Jovaiša, 2007, p. 121).

Kompetencija nėra stabili būseną – ją privalu pritaikyti prie veiklos (profesijos, specialybės) formų ir pobūdžio. Kompetencija labiau susijusi su žmogaus gebėjimu ką nors atlikti, nei žinojimu, kaip tai padaryti. R. Girdzijauskienė pastebi, kad pastarųjų metų į mokytojo kompetenciją žvelgiama kaip į pedagogo efektyvią veiklą remiantis ne tik žinių bei gebėjimų visuma, bet ir asmenybės savybėmis ir vertybinėmis nuostatomis (Girdzijauskienė, 2008).

R. Adamonienė ir kt. apibūdina profesinę pedagoginę kompetenciją kaip profesinių pozicijų valdymą ir jų sustiprinimą priemonėmis ir technika. Autorė nurodo pedagogo profesinės kvalifikacijos tiesioginę sąsają su jo darbu: tobulėjant pedagoginei kompetencijai, auga profesionalumas, atsiranda aukštesnio lygmens kompetencija ir kaip rezultatas – naujas savo profesinės veiklos vertinimas. Taip pedagogas, siekdamas vis aukštesnės kvalifikacijos, įgydamas naujausią informaciją, kūrybiškai dirbdamas šios srities darbą ir taikydamas ugdymo technologijų naujoves, savo profesinį tobulinimą paverčia permanentiniu tikslu (Adamonienė ir kt., 2002).

Apibendrinant, galima teigti, kad nepriklausomai nuo to, kaip traktuojamos sąvokos, kokia sąvoka pirminė ar baigtinė – kvalifikacija ar kompetencija, neginčytina viena – abi sąvokos sieja tamprus sąryšis. Tiek kvalifikacija, tiek ir kompetencija yra svarbiausias profesinio rengimo tikslas. Tam, kad jos užtikrintų efektyvią bei kokybišką veiklą pasirinktoje profesijoje, kvalifikaciją ir kompetenciją būtina nuolat tobulinti.

2.2. Šiuolaikiniai reikalavimai muzikos pedagogų profesinei kompetencijai

Profesinę pedagoginę veiklą nulemia muzikos pedagogo profesinė kompetencija. Mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo kriterijus, reikalingus profesinėje veikloje, nustato Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (2007). Jis sukonkretina ir suvienodina reikalavimus visiems pedagogams. Pedagoginių studijų metu būsimieji muzikos mokytojai turi įgyti numatytas apraše esmines kompetencijas: bendrakultūrinę, profesines, bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas.

Bendrakultūrinė kompetencija – tam tikri žinių, mokėjimų bei įgūdžių, vertybinių nuostatų bei asmeninių savybių dariniai, kurie sąlygoja sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje kultūroje. Tai Lietuvos kultūros saugojimas ir plėtojimas; švietimo demokratizavimo, decentralizavimo procesų suvokimas; gebėjimas mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškomis vertybėmis ir pan.

Profesinės kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, užtikrinančios sėkmingą bendrąją ugdymo veiklą, jos neklasifikuojant pagal ugdymo turinio sritis (Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, 2007). Profesinės kompetencijos numato ne tik ugdymo(si) aplinkų kūrimą, mokymo(si) proceso valdymą, bet ir informacinių technologijų naudojimą bei profesinį tobulėjimą (objektyviai vertinti savo galias profesinėje veikloje išlaikant savigarbą ir pasitikint savimi; projektuoti karjerą: planuoti, sistemingai tobulinti savo profesinę veiklą) ir t.t.

Bendrosios kompetencijos – tam tikri žinių, mokėjimų bei įgūdžių, taip pat asmeninių savybių dariniai, reikalingi sėkmingai mokytojo veiklai ne kurioje nors vienoje, o daugelio rūšių veikloje. Bendrosioms kompetencijoms priklauso reflektavimo ir mokymosi mokytis; komunikacinė, bendravimo ir bendradarbiavimo ir pan.

Specialiosios kompetencijos – gebėjimas taikyti žinias, įgūdžius, vertybines nuostatas, požiūrius ir kitas asmenines savybes, sąlygojančias sėkmingą veiklą konkrečiame savo dalyko ugdyme (Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, 2007).

Lietuvos pedagogų profesijos aprašas, ir jame įvardytos esminės pedagogo kompetencijos bei gebėjimai, sudarytas remiantis vieno iš Bolonijos proceso dokumento – 2004 metais priimto Dublino kompetencijų aprašai: gairės pedagogų kompetencijai. Muzikos pedagogų rengimui jame numatomos šios svarbios kompetencijos:

tarpsmeninė kompetencija – tai gebėjimas sukurti draugišką ir bendradarbiavimo atmosferą, skatinančia atvirą bendravimą ir mokinių savarankiškumą;

pedagoginė kompetencija – mokinių ugdymas nepriklausomais ir atsakingais asmenimis, kurie pakankamai suvokia savo siekius ir galimybes;

dalyko mokėjimas ir metodologinė kompetencija – gebėjimas ne tik perteikti mokiniams savo dalyko žinias, bet ir supažindinti mokinius su žinių pritaikymo galimybėmis realiame gyvenime;

organizacinė kompetencija – tai mokėjimas planuoti savo ir kitų laiką, atrinkti bei tikslingai pritaikyti mokomąją medžiagą, kryptingai organizuoti mokinių veiklą bei jai vadovauti;

kompetencija bendradarbiauti su kolegomis – gero mokymosi klimato sukūrimo mokykloje, gero mokyklos veiklos organizavimo gebėjimai;

kompetencija bendradarbiauti su darbo aplinka – gebėjimas palaikyti ryšius su mokinių tėvais arba globėjais, darbdaviais ir kolegomis iš institucijų bendradarbiaujančių su mokykla;

tobulinimosi ir apmąstymo kompetencija – mokytojas turi visą laiką rūpintis savo asmeniniu ir profesiniu tobulėjimu, nuolat apmąstydamas savo profesinį požiūrį ir kompetenciją. Tai žinojimas savo kompetencijos stiprybes ir silpnybes bei gebėjimas sistemiškai profesionaliai tobulėti (Saulėnienė ir kt., 2008).

Pedagoginių gebėjimų reikšmingumas priklauso nuo pedagoginės veiklos specializacijos. Be jau minėtų profesinių kompetencijų, muzikos mokytojo profesinėje veikloje itin reikalingi ir kaip menininkui yra labai artimi *ekspresiniai* (išraiškos) gebėjimai. Jie iš esmės yra prigimtiniai, tačiau tam tikras artistiškas gali būti ilgainiui išvystytas. Nuo muzikos mokytojo gebėjimo emociškai atlikti ar pristatyti muzikos kūrinius, nuo nuoširdumo bendravime su mokiniu (pasidalinant savo jausmais ir išgyvenimais, kilusiais klausant ar atliekant muziką) didžia dalimi priklauso jo pedagoginės veiklos sėkmė (Girdzijauskienė, 2004). A. Piličiauskas teigia, kad būtent meninė emocija sudaro turtingiausios informacijos pagrindą. Muzikos pedagogui reikėtų siekti apjungti meninius išgyvenimus į loginę visumą, kad jie neliktų tik emocijomis – „atsiskyrėlėmis“ (Neįgaliųjų meninis ugdymas, 2005).

Ne mažiau reikšmingas muzikos mokytojo profesijoje *dvasingumas*, kurį Z. Rinkevičius apibūdino kaip gebėjimą muzikoje jausti dvasingumo apraiškas, išryškinant jas muzikos kūrinio interpretacijos metu (Rinkevičius, 2006). A. Piličiauskas muzikos pedagogo dvasingumo esmę išvelgė meilėje. Akcentuodamas dvasingumo svarbą ir reikšmę, jis susirūpino, kad žinių teikimo srityje kompiuterinės technologijos konkuruoja su mokytoju – vis dažniau reikalingas žinias net paauglys gali surasti ir be mokytojo pagalbos. Pedagogo teikiamos vertybės dėl to tapo menkavertės. Tačiau joks kompiuteris ne pakeis „širdies kalbos“. Dvasinės šilumos, kurios taip trūksta, informacinės komunikacinės technologijos nespinduliuoja. Autoriaus manymu, jeigu ugdymo institucijose teiktų prioritetą „širdies kalbai“ mokytojo autoritetas ir prestižas išaugtų (Piličiauskas, 2009).

Dar vienas gebėjimas be kurio neapsieinama muzikos mokytojo darbe – *kūrybingumas*. Jis gali ugdymo procesą padaryti džiaugsmingu ir įdomiu. A. Piličiausko įsitikinimu, ne aklas informacijos atkartojimas, kopijavimas, o improvizacija, kūrybinė jausmo raiška sužavi ir suinteresuoja mokinį (Neįgaliųjų meninis ugdymas, 2005). Muzikos mokytojui svarbu kūrybiškai taikyti savo darbe naują informaciją apie muzikinę veiklą, parinkti kuo įvairesnį mokomąjį repertuarą klausymui, muzikavimui ir t.t.

Kaip prioritetinę *meninę kompetenciją*, Z. Rinkevičius mini pakankamai platų mokytojo muzikinį akiratį, kuris pasireiškia tobulu meniniu skoniu, muzikos išmanymu nuo tautinių ištakų iki šiuolaikinių modernistinių krypčių, aiškiu meno vertinimu. Išvardintų kriterijų stoka pasižymintis muzikos mokytojas negali kryptingai formuoti mokinių vidinės muzikinės, dvasinės kultūros, nes „mokiniai mokytojo asmenyje nemato aiškaus muzikinės kultūros turėtojo pavyzdžio, atspindinčio ir atskleidžiančio muzikos meninės ir žmoniškąsias dvasines vertybes“ (Rinkevičius, 2002, p. 383). J. Kievišas, pabrėždamas meninės kompetencijos svarbą, apibūdino ją kaip gebėjimą įgytą meninę kultūrą vertinti ir skleisti visuomenėje (Kievišas ir kt., 2008). J. Kievišo teigimu, studentai dainuoja chore, lanko solfedžio, individualius grojimo mokymo užsiėmimus neatsitiktinai. Tokiu būdu, atliekant muzikinius kūrinius, juos klausant bei analizuojant, kaupiama muzikinė mokytojo branda. Atliekant kūrinį, labai svarbu teikti prioritetą ne įgūdžių lavinimui, ar kuo tikslesniam muzikinio teksto atkartojimui, o turinio perteikimui, raiškos patirties plėtotei (Kievišas, 1996).

Diagnosticiniai (pastabumo) gebėjimai ne mažiau reikšmingi muzikinio ugdymo procese. Jie sąlygoja sėkmingą pedagoginės veiklos plėtojimą greitai išvelgiant situacijos esmę, laiku pastebint neeilinių gabumų vaikus, o kartu ir tuos, kurie ugdant reikalauja daugiau dėmesio, specialių pastangų (Rinkevičius, 2005).

Šiuolaikinis pedagogas, siekdamas aukštesnio pedagoginio meistriškumo, nuolat tobulinasi, todėl kiekvienam muzikos mokytojui ypač svarbūs *intelektiniai* gebėjimai. Jie palengvina, naujos informacijos suvokimą, o vėliau reikiamu momentu įgalina šias žinias pritaikyti. N. Mažeikienė ir kt. išskyrė iš būtinų profesinių gebėjimų *informacinius gebėjimus*. Tai pagrindinė kompetencija siekiant kitų kompetencijų ir jas tobulinant. Autorė patikslina, kad sąvokos informacinis raštingumas, informaciniai gebėjimai, informacinė kompetencija dabartiniu metu Lietuvoje jau siejamos ne vien su informacinėmis technologijomis ar žmogaus gebėjimu dirbti kompiuteriu, bet ir su informacija (Mažeikienė ir kt., 2008).

Pedagoginės literatūros bei švietimo dokumentų analizė leidžia teigti, kad reikalavimai šiuolaikinio muzikos mokytojo kompetencijai itin dideli. Sėkmingą pedagoginę veiklą užtikrinti kompetencijų, numatytų Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (2007), nepakanka. Muzikos

pedagogo darbo specifika reikalauja ypatingų kompetencijų ir gebėjimų. Tai yra: meninė kompetencija, dvasingumas, kūrybingumas, ekspresiniai bei diagnostiniai gebėjimai ir t.t.

2.3. Veiksniai, įtakojantys muzikos pedagogo profesinę kompetenciją

„Mokytojo asmenybė – tai visuma profesinių, psichologinių-socialinių asmens savybių, sąlygojančių sėkmingą pedagoginę mokytojo veiklą“ (Šernas, 1995, p. 112). Pedagoginei sėkmei užtikrinti nepakanka vien savo dalyko ar pedagoginių metodų bei mokymosi programos standartų išmanymo, nors nuo jų irgi daug kas priklauso. Tik optimaliai panaudodamas savo profesinę kompetenciją, muzikos pedagogas gali sužavėti auklėtinius ir juos įtikinti.

Muzikos pedagogo profesinę kompetenciją įtakoja daugelis veiksnių. Esminiai yra: pedagoginis pašaukimas, menininko individualybė (pedagoginis poveikis), pedagoginis meistriškumas, muzikos mokytojo asmenybės savybės ir t.t.

Pedagoginis pašaukimas – viena, tačiau ne vienintelė sėkmingo ugdymo prielaida. Šiuolaikinis muzikos mokytojas turi būti savo profesijos ir specialybės patriotas, doras žmogus. Vienas iš pagrindinių būsimojo mokytojo tikslų – studijų metu formuoti profesinės veiklos poreikį, ugdyti įgimtą pašaukimą pedagoginei veiklai ir jį stiprinti. Pašaukimas yra reikšmingas žmogaus profesinės veiklos motyvas – aktyvus ir ilgalaikis interesas dirbti konkretų darbą. Jis iš dalies yra įgimtas, iš dalies išsiugdomas. Dažnai pašaukimas įprasmina gyvenimą ir virsta viso gyvenimo tikslu. L. Jovaiša pastebi, kad pedagoginis pašaukimas įgalina sėkmingai ir su pasitenkinimu, išgyvenant kaip savo gyvenimo paskirtį, dirbti ugdymo darbą. Pašaukimas – tai vidinė pedagogo profesijos pusė, o kita tos profesijos pusė – išorinė – yra pedagoginis darbas. Todėl, pasak L. Jovaišos, pedagoginį darbą dirbti be pašaukimo yra neetiška savo ir kitų atžvilgiu (Jovaiša, 2007).

Z. Rinkevičius pabrėžia svarbiausią pedagoginio pašaukimo dalyką – siekimą dvasines vertybes teikti kitiems, kad ugdytinių gyvenimas būtų gražesnis, doresnis, teisingesnis, laimingesnis. Tam tikslui muzikos mokytojas turi ne tik tenkinti savo dvasinių vertybių poreikį, bet ir tobulėti patirtimi bei žiniomis. Pedagoginio pašaukimo gelmėje glūdi emocinis ir intelektualinis atidumas vaikui, tikėjimas mokinio tobulėjimo galimybe, noras jam padėti (Rinkevičius, 2005). Pedagoginis pašaukimas dar kartais vadinamas profesiniu pedagoginiu kryptingumu – tai yra asmenybės poreikių, interesų, polinkių, nuostatų, vertybinių orientacijų visuma (Jovaiša, 2007).

Pedagoginis meistriškumas. Pedagoginio pašaukimo, pedagoginių gebėjimų, aukštos moralės, muzikos mokytojo bendrosios ir muzikinės kultūros sintezė padeda pasiekti ir tobulinti pedagoginį meistriškumą. Tai yra išugdytas gebėjimas, siekiant aukštų rezultatų, kruopščiai dirbti pedagoginį darbą (Jovaiša, 2007).

Pedagoginio meistriškumo bruožai:

- neatskiriamas nuo meninės brandos. Būtinoji pedagoginio meistriškumo sąlyga – pedagoginis meniškumas. Tai ne dvi paralelinės profesinio rengimo kryptys, ne atskiri, specialiai siekiami tikslai, o profesinio rengimo požiūriu viena kokybė. J. Kievišas pedagoginio meistriškumo esmę išvelgia gebėjime „veikti vaiko brandos sąlygomis, transformuojant savo meninę sampratą jam aktualiomis veiklos formomis, turiniu, priemonėmis, ištisa pedagogine būtimi“ (Kievišas, 1996, p. 254);

- neatsiejamas nuo naujo ieškojimo, siekimo tobulinti ugdomąją veiklą. M. Fullan šiuolaikinį mokytoją išivaizduoja kaip asmenybę, kuri turi savo viziją ir atvira naujovėms. Kurti viziją – reiškia nuolat iš naujo peržiūrėti ir stengtis sau pačiam išsiaiškinti priežastis, dėl kurių pasirinkai mokytojo darbą. Tai siejama su moraliniu tikslu, kuriame jungiami asmeniniai ir visuomeniniai siekiai. Pastangos realizuoti viziją galiausiai veda į mokytojo, kaip pokyčių tarpininko, tapsmą. Na, o su pokyčių išsąmoninimu labai glaudžiai siejama ir meistriškumo samprata (Fullan, 1998);

- neįmanomas neišmanant psichologijos. Pedagoginis meistriškumas – tai profesionalumo lygis, reikalaujantis iš pedagogo humanistinės orientacijos. Jis prasideda tada, kai pedagogas mokinių nesėkmingos veiklos priežasčių ieško savyje. Meistriškumas daugiau priklauso nuo pedagogo pašaukimo, motyvacijos, nei nuo pedagogo darbo stažo (Adamonienė ir kt., 2002).

Pedagoginis meistriškumas – tai valios pastangų ir kruopštaus darbo rezultatas, įveikiant sunkumus. Jis pasireiškia: gebėjimu sudominti ir palaikyti dėmesį; sudėtingus dalykus dėstant paprastai, sunkius – suprantamai (Jovaiša, 2007); sugebėjimu pastebėti teigiamas savybes, jas skatinti ir plėtoti (Rajeckas, 2004); veikiant mokinio asmenybės vystymąsi pasitelkus pedagoginį taktą, empatiją, simpatijas, sugebėjimą mylėti tą, kuris dygus, murzinas ir nelabai protingas (Adamonienė ir kt., 2002) ir pan.

Pedagoginis mąstymas. K. Pukelis pedagoginį mąstymą laiko visų problemų sėkmingo sprendimo pagrindu ir traktuoja kaip specifinį minties judėjimą, kurio dėka išsprendžiama ugdymo problema. Autorius išveda loginę grandinę, iš kurios seka, kad mąstymas neįmanomas be sąmonės, kurios pagrindą sudaro žinios. Vadinasi, profesinės kvalifikacijos kėlimo tikslas yra ne tik naujų žinių įgijimas, bet ir sąmonės, o kartu ir mąstymo, tobulinimas (Pukelis, 2004).

Pedagoginis taktas, pasak L. Jovaišos – tai saiko jausmas bendravime, bendravimo taisyklių laikymasis, mandagumas. Pedagoginis taktas nėra įgimtas, taktiškai elgtis galima išmokti. Pedagoginiam taktui daro poveikį charakterio bruožai, tačiau didesnę reikšmę turi „pedagogo socialinis intelektas - gebėjimas jautriai išsigilinti į santykių situaciją, prieštaračius, atsižvelgti į jų reikšmę ir ugdytinio asmenybės ypatumus“ (Jovaiša, 2007, p. 22).

Menininko-mokytojo individualybė (mokytojo asmenybės reikšmingos savybės). Šiuolaikiniuose pedagoginiuose veikaluose daug rašoma apie mokytojo asmenybės savybių reikšmę ir svarbą profesinėje veikloje. Tačiau toks požiūris egzistavo ne visada. Pagrindinių pedagogo savybių klasifikavimas į fizines ir psichines (dvasines) bei jų analizė kaip specialios mokslinės, eksperimentinės problema iškelta tik XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Nuo tada prasidėjo pedagogo fizinių ir psichinių (dvasinių) savybių eksperimentiniai tyrimai. Šiandien jau niekam nekelia abejonių, kad sėkmingai pedagoginei veiklai nepakanka turėti tik muzikos dalyko ir pedagogikos bei psichologijos žinių, bet būtinas asmenybės visapusiškas tobulėjimas.

S. Šalkauskis, neneigdamas mokytojo protinių (intelektualinių) bei moralinių (dorinių) savybių svarbos, pagrindė fizinių savybių (fizinę prigimtį ir išorę) reikšmę ugdymo procese. Jo manymu, žmogus be sveikatos, be tvirtų nervų, be patrauklios išvaizdos (su ryškiu fiziniu defektu) turi mažiau galimybių sėkmingai dirbti ugdomąjį darbą negu tas, kuris šitų trūkumų neturi. S. Šalkauskis pripažino, kad fizinės savybės turi mažesnės reikšmės nei dorinės ir intelektualinės, tačiau atkreipė dėmesį į tai, kad „esant lygioms visoms kitoms sąlygoms, daugiau autoritetingumo įgis mokinių akyse tas mokytojas, kuris neturi jokio luošumo, pasižymi malonia išvaizda, parodo tvirtumą ir ryžtingumą savo elgsena, kukliai, bet švariai ir tvarkingai apsirengęs, turi malonų ir sugestyvų balsą ir taisyklingą tarseną. Tačiau vieną kitą trūkumą galima visai greitai užlopyti dorinėmis ir protinėmis savybėmis“ (Šalkauskis, 1992, p. 39).

Muzikos mokytojo individualybė, pedagoginis poveikis yra pagrindinis pedagoginis gebėjimas. Optimalų pedagoginį poveikį lemia tiek įgimtos, tiek ir įgytos asmenybės savybės. Tai gali būti gabumų lavinimo rezultatas. Pedagoginis poveikis neįmanomas be asmenybės emocijų: be empatijos, pusiausvyros, mąstymo ir poelgių lankstumo, pasitikėjimo savimi, savireguliacijos, emocijų valdymo (Adamonienė ir kt., 2002). Meno pasaulyje nepakartojama menininko-mokytojo individualybė, kurios meninės raiškos pagrindas yra meniniai išgyvenimai, jo asmenybės žavesys, A. Piličiausko teigimu, – akivaizdžiai reikšmingas veiksnys, kuris išplečia muzikos mokytojo profesinių reikalavimų skalę. A. Piličiauskas mano, kad kiekvienas pedagogas, nuoširdžiai puoselėjantis humanistines vertybes, ugdymo procese turėtų remtis nuosekliai ir kryptingai sukurta asmenine ugdymo koncepcija, kurią pavadino „unikaliai individualus ugdymo pedagoginis veidas“. Ji apimtų 7 struktūrinius komponentus. Tai yra: paveldėti psichofiziologiniai gabumai ir savybės; įgimtos savybės ir gebėjimai; šeimos pedagogikos įtaka; stebėtų pamokų poveikis; pedagoginių studijų įtaka; žymiausių muzikinio ugdymo sistemų principai; filosofinių ugdymo sistemų principai (Piličiauskas, 2007a). Pasak A. Piličiausko, asmeninė ugdymo koncepcija – „tam tikra savo profesinių principų visuma, aprėpianti filosofinius, pedagoginius, psichologinius ir estetinius įsitikinimus. Tai pedagogo profesinis credo <...>“ (Neigaliųjų meninis ugdymas, 2005, p. 19-20).

Su mokytojo profesine kompetencija glaudžiai susisieja muzikos pedagogo asmenybės prioritetiniai bruožai: meilė žmonėms, vaikams, muzikalumas, meninė ir pedagoginė intuityva, muzikinis intelektas (leidžiantis muzikos intonacijoje tikrovėje išvelgti svarbias estetines ir etines vertybes), asmenybės profesinė pedagoginė pozicija (Rinkevičius, 2005); išradingumas, lankstumas (Hargreaves, 2008); sąžiningumas, teisingumas, darbštumas, profesinis smalsumas ir punctualumas (Drąsutienė, 2004); mokytojo psichologinis pasiruošimas (ryžtas), intelekto brandumas, dvasingumas, išvalgumas, etinės ir estetiškos sąmonės brandumas, inteligentiškumas, socialinė branda, atsakomybė, valia, asmenybės savirealizavimas (Rinkevičius ir kt., 2006); būtinas reiklumas mokiniams (nes be jo neturėsime profesionalų) (Šernas, 1995); mokėjimas veiksmingai klausyti ir girdėti – nuostabaus mokymo paslaptis (tai padeda mokytojui pažinti mokinius ir kaip besimokančiuosius, ir kaip asmenybes) (Charlton, 2007). Išvardytosios savybės ir gebėjimai turėtų sukurti idealaus pedagogo portretą. Jų yra daug ir jos dažniausiai labai skirtingai išsidėsto (daug lemia asmenybės gabumai, profesinis rengimas), todėl atrasti unikalią idealios pedagogo asmenybės formulę nelengva.

Ne visi veiksniai užtikrina sėkmingą ir efektyvą pedagoginių kompetencijų panaudojimą. V. Šernas perspėja apie veiksnius, galinčius trukdyti mokytojo profesinei veiklai. Tai pavojingos iliuzijos:

- „tobulybės iliuzija – taikoma sau ir mokiniui;
- iliuzija, jog mokytojas – visagalis aprūpintojas, galintis viską padaryti;
- tikėjimas, jog mokinys visur vadovaujasi protu, t.y. gyvenimas, žmonės ir visi žmogiškieji procesai yra racionalūs, logiški, suprantami;
- įsivaizduotas meistriškumas, t.y. bandymas būti meistru visuose mokytojo veiklos baruose;
- visa žinojimo (ir inovacijų žinojimo) iliuzija;
- gyvenimo ir visuomenės normų pastovumo iliuzija“ (Šernas, 1995, p. 115).

Apibendrinant galima teigti, kad muzikos pedagogo sėkmingą pedagoginę veiklą įtakoja daug veiksnių. Vienareikšmiška pedagoginės sėkmės formulė vargu ar įmanoma. Net pats talentingiausias muzikos mokytojas gali patirti sėkmių ir nesėkmių, iš kurių vėliau mokosi ir tobulina savo kompetenciją. Šiuolaikiniam muzikos mokytojui reikia daugelio prieš tai paminėtų savybių ir gebėjimų, kurie yra iš dalies įgimti, iš dalies išsiugdomi ir tobulinami toliau. Nuosekliu turimų asmenybės bruožų ir gebėjimų plėtojimu galima kompensuoti kai kurių minėtų savybių stoką. Tačiau kokias savybes ar gebėjimus plėtoti ir kokiais būdais – kiekvienas turime pasirinkti patys.

3. MUZIKOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO ORGANIZAVIMO ASPEKTAI

3.1. Pedagogų profesinis tobulėjimas tęstinio mokymo sistemoje

Tęstinis profesinis mokymas – tai profesinis mokymas, skirtas tobulinti asmens turimą ar įgyti kitą kvalifikaciją. Jis apima suaugusiųjų formalųjį ir neformalųjį profesinį mokymą bei yra vykdomas pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas po privalomo išsilavinimo ir pirmosios kvalifikacijos įgijimo.

Formaliojo profesinio mokymo programa yra skirta įgyti kvalifikacijai, įtrauktai į Profesinių standartų ir kvalifikacijų registrą, kurią steigia Vyriausybė. Formalus mokymas vyksta tradicinėse švietimo įstaigose – mokyklose, kolegijose, universitetuose. Mokymosi veikla yra tikslinga, sisteminga, organizuota, turinti fiksuotą trukmę ir formalius priėmimo bei registracijos reikalavimus. Baigus įgyjamas išsilavinimas ir suteikiama atitinkamo lygio kvalifikacija (Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 2007).

Neformaliojo profesinio mokymo programa yra skirta papildomoms kompetencijoms įgyti bei joms ir kvalifikacijai tobulinti. Neformalusis mokymas vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų asmens laisvu pasirinkimu. Jis būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai. Įvertinus asmens neformaliojo profesinio mokymo metu įgytas kompetencijas, jos gali būti pripažintos kaip atitinkamo lygio kvalifikacija arba jos dalis (Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998).

Kai kurie autoriai (Laužackas, 2005b; Jucevičienė, 2007; Teresevičienė ir kt., 2006) šalia formaliojo ir neformaliojo mokymo išskiria informalųjį (savaiminį) mokymąsi. Tai – savanoriškas ir laisvas kiekvieno asmens mokymasis. Jis nėra iš anksto apgalvotas, specialiai organizuotas, kai iš anksto numatomi mokymosi tikslai. Savaiminis mokymasis natūraliai vyksta kasdien darbo vietoje, šeimoje ar laisvalaikiu. Žmogus, papildantis savo žinias ir gebėjimus tokiu būdu, gali net nepastebėti ir nepripažinti šio fakto. Jovaiša rašo, kad savaiminis mokymasis grindžiamas įvairių (asmeninių, socialinių, šeimos ir pan.) poreikių tenkinimu ir nėra dokumentais įteisintas (Jovaiša, 2007).

R. Andriekienė ir kt. nesutinka su mokymo struktūros skaidymu į formalųjį, neformalųjį ir informalųjį švietimą, laiko jį atgyvenusiu. Autorė tvirtina, kad yra svarbu ne tai, kokia forma yra įgyjamos žinios, gebėjimai, kompetencijos, o tai, kad būtų užtikrintas profesionalumas bei įvertintas ir pripažintas profesinis kompetentingumas, kurio pagrindas formuojamas pirminio profesinio mokymo metu (iš teorinės ir praktinės kompetencijos). Tęstiniu profesiniu mokymu,

kuris yra andragogikos mokslo objektas, ne tik įtvirtinamos įgytos kompetencijos pirminio profesinio mokymo metu, bet ir formuojamos strateginės kompetencijos. Todėl ugdant profesinį kompetentingumą svarbesnė tampa tęstinio profesinio mokymo sistema, kuri iš pirminio profesinio rengimo perima vis didesnę žmonių profesinio parengimo dalį (Andriekienė ir kt., 2006). Tokiu būdu kvalifikacijos tobulinimas, kadangi jis priklauso tęstinio profesinio mokymo sričiai, tampa nuoseklia pirminio profesijos rengimo tąsa, sudaro sąlygas asmens savirealizacijai bei realizuoja mokymosi visą gyvenimą koncepciją.

Kvalifikacinius reikalavimus muzikos bei kitų dalykų mokytojams reglamentuoja švietimo ir mokslo ministerija. Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2003) 49 straipsniu bei Mokytojų atestacijos nuostatais (2007) pedagogai privalo tobulinti savo kvalifikaciją. Muzikos mokytojų, kaip ir kitų specialybių mokytojų, kvalifikacijos tobulinimas ir kėlimas, o atskirais atvejais ir persikvalifikavimas yra būtinas ne tik švietimo reformai tinkamai įgyvendinti, bet ir suteikti galimybę pedagogams kompensuoti tam tikrų įgūdžių trūkumus. Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (2007) viena iš profesinių kompetencijų yra profesinis tobulėjimas. Ji numato gebėjimą projektuoti karjerą: planuoti ir sistemingai tobulinti savo profesinę veiklą.

Pedagoginių kompetencijų plėtojimas yra ne tik mokytojų pareiga, bet ir teisė, kurią užtikrina Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas: „ne mažiau kaip 5 dienas per metus dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003).

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos institucinė struktūra pastaruoju metu akivaizdžiai pakito. 1992 metais priimta Lietuvos švietimo koncepcija išdėstė pageidaujamos pedagogų rengimo sistemos principus. Joje buvo įtvirtinta nuostata, kad kvalifikacijos tobulinimo programas gali lygiomis teisėmis siūlyti aukštosios ir aukštesniosios mokyklos, kvalifikacijos tobulinimo, mokslo centrai, o pedagogai jas gali laisvai pasirinkti. Ši decentralizacijos nuostata turėjo įtakos struktūriniam pokyčiams, laipsniškai pakeitė kvalifikacijos tobulinimo sistemą: suaktyvėjo regioninių pedagogų švietimo centrų steigimosi procesas. Regioniniams švietimo centrams skiriamos platesnės funkcijos, jie ėmėsi savarankiškai rengti programas, organizuoti mokymus, inicijuoti projektus ir kitas pedagogų kvalifikacijos tobulinimo akcijas. „Monopoliją“ prarado Lietuvos pedagogų kvalifikacijos institutas – buvusi centrinė, koordinuojanti institucija. 1999 m. šis institutas reorganizuotas į Pedagogų profesinės raidos centrą (Bruzgelevičienė, 2001).

Šiuo metu muzikos pedagogų kvalifikacija rūpinasi ir organizuoja platus kvalifikacijos tobulinimo savarankiškų ir nepriklausomų institucijų tinklas, kurį sudaro: Švietimo ir mokslo ministerija, Mokytojų kompetencijos centras, Pedagogų profesinės raidos centras ir savivaldybių švietimo skyriai, universitetų tęstinių studijų institutai, nevyriausybinų organizacijų įsteigti

mokymo centrai ir kt. Švietimo ir mokslo ministerija nustato prioritėtines kvalifikacijos tobulinimo kryptis, skiria lėšų pavaldžioms kvalifikacijos tobulinimo institucijoms išlaikyti. Kvalifikacijos tobulinimo institucijos tiria ir analizuoja muzikos bei kitų disciplinų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikius; rengia kvalifikacijos tobulinimo programas bei organizuoja muzikos mokytojų profesinės kvalifikacijos tobulinimo renginius; užtikrina organizuojamų renginių kokybę; išduoda kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimus ar pažymas ir t.t.

2003 m. įsteigtas Mokytojų kompetencijos centras – tiesiogiai švietimo ir mokslo ministerijai pavaldi institucija, siekianti užtikrinti kokybę mokytojų kvalifikacijos tobulinimo srityje. Jo pagrindinė funkcija – valstybės švietimo politikos sklaida: decentralizuotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kokybės priežiūra, teikiama visokeriopa profesionali parama pedagogų kvalifikacijos srityje dirbančioms institucijoms, taip prisidedant prie kokybiškos pedagogų kvalifikacijos sistemos plėtros. Pedagogų profesinės raidos centro kompetencijoje – rengti ir vykdyti kvalifikacijos tobulinimo programas ir projektus; rengti švietimo konsultantus bei tobulinti jų kvalifikaciją; skleisti informaciją apie švietimo politiką, metodines naujoves; ruošti lektorius, gebančius perteikti švietimo kaitos naujoves ir pan. Apskričių viršininkų ir savivaldybių administracijos funkcijos – numatyti ir skirti lėšas pavaldžioms kvalifikacijos tobulinimo institucijoms išlaikyti; koordinuoti pavaldžių kvalifikacijos tobulinimo institucijų veiklą; sudaryti sąlygas pavaldžių įstaigų mokytojų profesijos kvalifikacijos tobulinimui ir pan. (Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, 2007).

Sociologinis tyrimas „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi poreikių tenkinimas“ apibrėžė Lietuvos švietimo būklę kaip sparčiai gerėjančią. Tyrimo ataskaitoje paminėti teigiami kvalifikacijos tobulinimo sistemos aspektai: mokytojų kvalifikacijos sistemos decentralizacija; padidėjęs kvalifikacijos tobulinimo sistemos finansavimas bei jos susiejimas su „mokinio krepšeliu“, didelė kvalifikacijos tobulinimo sričių ir programų įvairovė, sugebanti lanksčiai reaguoti į mokytojų poreikius ir galimybes ir t.t. (Mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi poreikių tenkinimas, 2004).

Apibendrinant, galima teigti, kad pedagogų aktyvumas, tobulinant kvalifikaciją, didėja. Augantis neformalaus suaugusiųjų švietimo institucijų skaičius akivaizdžiai įrodo, jog noras mokytis, tobulėti, siekti aukštesnių kompetencijų, kelti ar keisti kvalifikaciją tampa vis aktualesnis ir svarbesnis ne tik mokytojams, bet ir valstybei. Muzikos pedagogai įgyja profesines kompetencijas bei kvalifikaciją mokydami formaliuoje švietimo sistemoje, kelia ir tobulina kvalifikaciją mokydami formaliai bei neformaliai, o kompetencijas plėtoja dar ir informaliai, pirmiausia – iš savo veiklos rezultatų. Jie siekia ne tik žinių, įgūdžių tobulinimo, bet ir bendravimo bei bendradarbiavimo, o švietimo ministerija ir jai pavaldžios institucijos inicijuoja, sudaro sąlygas muzikos mokytojams turimų kompetencijų plėtojimui bei naujų įgijimui.

3.2. Muzikos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formos

Kvalifikacijos tobulinimo samprata glaudžiai siejasi su nuolatinio mokymu ir naujais šiuolaikinei visuomenei keliamais reikalavimais: nuolat didžiuliais tempais didėjantis informacijos srautas verčia žmones įgyti vis naujų žinių ir kompetencijų, o norint jas įgyti išskyla poreikis nuolat mokytis. Išsilavinimas šiandien nesibaigia vien tik diplomo įgijimu. Net aukštosios mokyklos baigimas nėra išsilavinimo dokumentas visam likusiam gyvenimui. Mūsų žinios nepaliaujamai sensta, norėdami „neatsilikti nuo gyvenimo“, privalome nuolat kelti kvalifikaciją. J. Günther rašo, jog kvalifikacijos kėlimas nėra vien tik valstybės arba švietimo įstaigų reikalas. Žmogus, norėdamas kad jo darbo jėga ir intelektualinis potencialas būtų kam nors reikalingi, pirmiausia pats turi būti suinteresuotas ir rūpintis savo išsilavinimu (Günther, 1997). Mokymas šiandienos žinių visuomenėje yra techniškai sudėtingesnis ir platesnio diapazono nei bet kada anksčiau. Informacinės ir komunikacinės technologijos sukuria neribotas galimybes priartinti mokymąsi prie žmogaus. Elektroninis paštas, pokalbių svetainės, internetas pakeitė nuolatinio mokymosi kokybę.

Šiuolaikiniai muzikos mokytojai turi jausti atsakomybę už savo pačių profesinio mokymosi tęsimą, tobulinimą, savistabą ir kritinę savo profesinės veiklos apžvalgą bei privalo nuolat šiais dalykais domėtis. Muzikos pedagogai, norėdami išsaugoti savo kvalifikaciją ir neatsilikti nuo visuomenės mokslinės, techninės ir kultūrinės raidos, turi ne tik nuolat tobulinti savo dalykinę kompetenciją, dalyvaudami pedagogų kvalifikacijos institucijų tobulinimo meistriškumo kursuose ar seminaruose, skleisti savo pedagoginio darbo patirtį bei atitikti įgytos kvalifikacinės kategorijos reikalavimus, bet ir būti informaciškai raštingi. A. Hargreaves mano, kad šiuolaikiniai pedagogai turi visada atsižvelgti į švietimo tyrimų duomenis, juos išmanyti ir kritiškai taikyti savo praktiniame darbe (Hargreaves, 2008).

Muzikos pedagogų kvalifikacijos tobulinimas, kaip ir kitų dalykų mokytojų, yra neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos dalis. Jo pagrindinės formos yra:

- organizuota tikslinė savišvieta;
- kvalifikacijos tobulinimo renginiai: kursai, seminarai, paskaitos ir kt.;
- nuotolinis (distancinis) švietimas.

3.2.1. Muzikos pedagogų tikslinė savišvieta ir saviugda

Muzikos pedagogo tobulėjimo pagrindas – tai ne tik studijų metu įgyta kvalifikacija, bet ir nuolatinė savišvieta, kurios paskirtis – suteikti galimybes asmeniui nuolat savarankiškai mokytis remiantis įvairių šaltinių gaunamos informacijos (biblioteka, žiniasklaida, informacinės technologijos) ir iš kitų perimama gyvenimo patirtimi (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas,

2003). Tai labai reikšmingas mokymosi visą gyvenimą kelias, skirtas intelekto plėtotei, bendrojo išsilavinimo akiračio plėtimui, profesiniam tobulėjimui ir pan. (Rajeckas, 2004). Muzikos mokytojas turi domėtis ne tik tradicine metodine mintimi, bet ir naujais pedagoginiais eksperimentais, mokymo tendencijomis. Čia daug lemia muzikos pedagogo individualybė ir asmens praktinės patirties kaupimas.

Savišvietos būdų yra daug. Pačios populiariausios formos: savarankiškas mokymasis iš knygų, vadovėlių ir kitų spaudinių; informacijos studijavimas internete; mokomųjų televizijos programų žiūrėjimas; lankymasis viešosiose paskaitose, koncertuose, festivaliuose, parodose, bibliotekose, muziejuose ir kitose įstaigose, kuriose galima įgyti žinių. V. Rajeckas teigia, kad savišvieta yra iš esmės saviugdų priemonė. Ji reikšminga asmenybės raidai, jos valios, aktyvumo ir kitų savybių ugdymui, tačiau labai prasminga ir efektyvi būna tik tada, kai asmenybė geba gausioje informacijoje išskirti svarbiausius dalykus, idėjas, teiginius (Rajeckas, 2004).

Muzikos mokytojui, L. Drąsutienės manymu, svarbiausi savišvietos būdai yra: pačiam pedagogui atlikti ir nagrinėti tuos kūrinius, kurie užduodami mokiniui; klausytis muzikos įrašų; skaityti metodinę literatūrą. Autorė atkreipia dėmesį į tai, kad nemažai pedagogų savo žinias plečia tik stebėdami kolegų darbą ir lankydami atviras pamokas. Pasak L. Drąsutienės tai ne visuomet patikimas žinių šaltinis, nes visų žinomos banalios tiesos kartais būna klaidingos, o visa, kas nauja ir kūrybinga, dažnai priimama skeptiškai ir prigyja labai lėtai. Norint patikrinti savo darbo kokybę, autorė rekomenduoja kiekvienam muzikos mokytojui pasinaudoti pedagoginėje literatūroje pateikiamomis pedagogo savianalizės anketomis (Drąsutienė, 2004).

Muzikos pedagogui siekiant aukštos kompetencijos savišvietos ir saviugdų svarba plačiai nagrinėjama pedagoginėje literatūroje. S. Dapkienė įvardina ją saviaukla ir teigia, kad „sąmoninga veikla nukreipiama į savo paties tikrų savybių ugdymą ar slopinimą“ (Dapkienė, 2002, p. 27). K. Pukelis (2004) tvirtina, kad ugdymas (auklėjimas, lavinimas), neperaugantis į saviugdą yra niekalas. R. M. Andriekienė ir kt. pastebėjo, kad dažnai vartojamos saviugdų, savimokos, saviauklos, autodidaktikos sąvokos, kai kalbama apie savarankiško mokymosi procesą. Autorė tvirtina, kad savarankiškam mokymuisi labai svarbus tampa žinių bei mokėjimų kontrolės laipsnis (Andriekienė ir kt., 2006).

Muzikos mokytojo profesinę kompetenciją nulemia jo sugebėjimas nuolat vystyti saviugdą. Muzikos pedagogo saviugda suprantama kaip sąmoningas sau reikšmingų profesinių savybių formavimas. R. Adamonienė ir kt. nurodo tiesioginę priklausomybę tarp pedagogo saviugdų ir pedagogo profesinių aktyvumų, jo pedagoginės veiklos rezultatų. Tai reiškia, kad profesinė saviugda įtakoja kūrybinį kryptingumą, skatina tolimesnį profesionalumo vystymą, lemia poreikį kelti kvalifikaciją. Muzikos pedagogo profesinį augimą ir tobulėjimą nukreipia ir

reguliuoja, skatinimų ir sąlygų visuma – pedagoginės saviugdos motyvacija. Tikslingumas ir aktyvumas, siekiant profesinės kompetencijos, nusako saviugdos motyvacijos vystymosi lygį. Asmenybės neadekvatus savęs vertinimas bei atsirandantys prieštaravimai tarp saviugdos motyvų, anot R. Adamonienės ir kt. mažina profesijos saviugdą (Adamonienė ir kt., 2003).

Saviugdą ir savišvietos reikšmę muzikos pedagoginių kompetencijų plėtojimui akivaizdi. Jas sieja glaudus ryšys. Galima teigti, kad be nuolatinės saviugdą muzikos pedagogui pasiekti aukštesnio kompetencijų lygio neįmanoma.

3.2.2. Kvalifikacijos tobulinimo renginiai

Mokytojų kompetencijų plėtojimui kvalifikacijos tobulinimo institucijų organizuojamų renginių pasiūla gana plati. Tai:

seminaras – „dėstytojo, lektoriaus vadovaujama interaktyvi dalyvių sąveika pagal kvalifikacijos tobulinimo programą“ (Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, 2007). Tai viena populiariausia pedagogų kvalifikacijos tobulinimo renginių forma, kurios metu pranešėjai skaito iš anksto paruoštas paskaitas. Seminarai yra gana trumpi renginiai. Organizuoti juos kartais užtenka vos poros savaitių, todėl tai labai patogi forma analizuoti ypatingai aktualius klausimus, kurie dažnai yra aktualūs šiandien ir įdomūs būtent šiuo metu. R. Laužacko manymu, seminario trūkumas – sunkiai pasiekiamas klausytojų aktyvumas (Laužackas, 2005b);

paskaita – ne mažiau kaip 1 akademinę valandą (45 min.) vykstantis kvalifikacijos kėlimo užsiėmimas, suteikiantis naują informaciją dalyviams;

konferencija – yra didesnio (trunkantis ne mažiau kaip 6 akademinės valandas) nei seminaras masto organizuotas renginys. Tai vykstantis pagal kvalifikacijos tobulinimo programą teorinis diskusinis susirinkimas, pasitarimas, kuriame pranešėjai dažniausiai trumpai (10-30 min.) pristato ir aptaria savo mokslinius darbus, tyrimų rezultatus. Konferencijos metu sukuriama kuo daugiau galimybių dalyvių tiesioginiam bendravimui, pokalbiams – po darbų pristatymų seka diskusijos (Kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, 2007);

kursai (dieniniai, vakariniai, tęstiniai, trumpalaikiai ir kt.) – Švietimo ir mokslo ministro nustatytas privalomas kvalifikacijos tobulinimo renginys;

paroda (ekspozicija, mugė) – organizuotas renginys, kurio metu materialia forma pristatoma, eksponuojama pažangi edukacinė patirtis;

edukacinė kelionė (specializuotas kvalifikacijos kėlimo seminaras) – išvyka ar kelionė į šalies ar užsienio švietimo institucijas pagal kvalifikacijos tobulinimo programą, siekiant įgyti kompetencijas bei susipažinti su švietimo politika ir švietimo sistemos pokyčiais (Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, 2007).

Muzikos pedagogai taip pat gali plėtoti savo profesines kompetencijas bei įgyti praktinės patirties stebėdami savo kolegų pamokas ar kitą jų pedagoginę veiklą; dalyvaudami stažuotėje pagal patvirtintą kvalifikacijos tobulinimo programą.

Apibendrinant, galima teigti, kad kiekvienas pedagogas, siekiantis pedagoginio meistriškumo, turi galimybę, atsižvelgdamas į savo poreikius, pasirinkti sau priimtinausią ir efektyviausią kvalifikacijos tobulinimo formą.

3.2.3. Nuotolinis (distancinis) mokymas(is)

Intensyvėjantis gyvenimo ritmas nebeleidžia taip lengvai atitrūkti nuo gyvenamosios vietos bei darbo ir išvykti studijuoti ar kelti kvalifikaciją. Vis aktualesnės tampa nuotolinės studijos, leidžiančios pačiam pasirinkti studijų vietą ir laiką. Nuotolinis mokymas atsirado XX a. pabaigoje. Iš pradžių tai buvo tik metodas, leidžiantis mokytis tiems, kas negalėjo to padaryti įprastais metodais. Dabar, suvokus nuotolinio mokymo(si) plėtojimo svarbą, jis pradėtas taikyti kaip didaktinė sistema – sukurti atvirieji universitetai, kurie naudojant kompiuterinius tinklus ir daugialypę terpę (telefono, fakso, kompiuterio, garso, vaizdo įrangos sujungimą ir bendrą naudojimą), teikia nuotolinio mokymo(si) kursus plačiajai auditorijai. Tai nuotolinio mokymo(si) jau trečioji karta (pirmoji karta – susirašinėjimo kursai, antroji – vienpusio transliavimo technologijų naudojimas) (Rutkauskienė ir kt., 2003).

Nuotolinis mokymas(is) dar žinomas kaip neakivaizdinis, distancinis mokymas. Jo sąvoka dažnai suprantama kaip mokymo(si) forma per neapibrėžtą atstumą, kuomet besimokantysis nėra betarpiškame kontakte su mokytoju (Andriekienė ir kt., 2006; Rutkauskienė ir kt., 2003; Laužackas, 2005b; Adamonienė ir kt. 2002, 2003). Ši mokymo(si) forma geriau nei kitos švietimo formos garantuoja muzikos mokytojų teisę į kvalifikacijos bei kompetencijų tobulinimą – suteikia vienodas mokymosi sąlygas visiems, nepriklausomai nuo socialinės ar etninės kilmės bei įvairaus pobūdžio kliūtis daro ne tokias reikšmingas: sprendžia nuotolio bei fiksuoto mokymosi laiko problemas; lanksčiai suderina mokymosi poreikius ir metodines galimybes; neutralizuoja socialinių ekonominių sąlygų reikšmingumą (galimybes naudotis kompiuteriu, neturint asmeniškai savo); mažina įvairių tipų negalių reikšmę (kai kurios fizinės negalios, drovumas, mikčiojimas ir pan. tampa nereikšmingomis); užtikrina mokymosi proceso ir naujų žinių refleksijos galimybę – bet kada galima „atsukti laiką atgal“ ir palyginti ir apmąstyti savo bei kitų anksčiau išsakytas nuomones (Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje, 2006).

Besimokančiojo suinteresuotumas ir jo paties atsakomybė už mokymosi rezultatus, kadangi mokomasi dažnai savarankiškai iš tinkle prieinamos mokymuisi medžiagos, yra svarbi ir ypatinga nuotolinio mokymo(si) aplinkybė (Günther, 1997). Reikėtų pabrėžti, kad nuotolinis mokymas(is) – ne visada savarankiškas mokymasis, nors jis labai reikšmingas savišvietai.

Lietuvoje šį mokymosi būdą pirmiausia pradėjo siūlyti aukštosios mokyklos. Šiuo metu šios technologijos nuotoliniame mokyme naudojamos vis plačiau ir plačiau.

2006 m. prasidėjęs ir iki šiol tebevykdomas projektas „Muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos plėtra, įgyvendinant mokymo(si) visą gyvenimą inovatyviais metodais ir formomis galimybes“. Jis skatina muzikos mokytojus gerinti savo darbo kokybę, tobulinti naujų technologijų išmanymą. Projektu siekiama sukurti šiuolaikinius reikalavimus atitinkančią modernaus muzikos mokymo sistemą bei nuotolinio muzikos mokymo medžiagos duomenų bazę, kuri bus prieinama visiems norintiems tobulintis. Šios tobulinimosi formos privalumai:

- muzikos pedagogams atsiveria galimybės susipažinti su pažangiomis muzikos mokymo metodikomis, naudotis įvairių rūšių informacijos šaltiniais, susipažinti su naujausia metodine literatūra, muzikos mokslo bei meno pasiekimais;
- įvairių gebėjimų įgijimo, lavinimo bei tobulinimo prieinamumas bet kuriam muzikos mokytojui, nepriklausomai nuo gyvenamosios ar darbo vietos, laiko;
- ypatingai praplečiami muzikos pedagogų gebėjimai savo darbe naudoti informacines technologijas. Tai labai aktualu ypač dabar, kai išskirtinis dėmesys kvalifikacijos tobulinimo sistemoje teikiamas mokytojų informaciniam, kompiuteriniam raštingumui – vienai iš prioritetinių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo kryptių (Kvalifikacijos tobulinimo kryptys 2008–2010 metams, 2008). Kompiuterinis raštingumas – būtinas komponentas kiekvieno asmens, gyvenančio informacinėje visuomenėje ir norinčio neatsilikti nuo jos raidos, kompetencijos struktūroje (Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003-2012 m., 2002). Informacinės technologijos sudaro optimalias sąlygas plėtoti su tuo susijusias muzikos mokytojų kompetencijas – bendrųjų kompiuterinių įgūdžių, muzikinės informacijos paieškos, muzikinės programinės įrangos naudojimo ir kt.;
- skirtingai nuo tradicinio muzikos mokymo, kuriame gana sudėtinga tradiciniu būdu įgyvendinti mokymosi visą gyvenimą idėją tarp suaugusių, dirbančių žmonių, nuotolinio mokymo(si) forma suteikia galimybes šiai idėjai įgyvendinti (Girdzijauskienė, 2006).

Apibendrinant galima teigti, kad nuotolinis mokymas(is), kurio pagrindinis tikslas – padėti tobulinti kvalifikaciją naujomis ryšio priemonėmis, atveria daug galimybių muzikos mokytojų kompetencijos plėtojei. Jis tiesiog tapo sudedamąja kvalifikacijos tobulinimo dalimi.

3.3. Suaugusiųjų nuolatinio mokymosi motyvacijos ypatumai

Šiuolaikinėje visuomenėje mokymasis ne tik padeda tapti kompetentingu specialistu bet ir tampa būtina kiekvieno muzikos pedagogo kvalifikacijos išsaugojimo sąlyga. Mokymasis yra

natūralus, visą gyvenimą trunkantis procesas, arba, kaip teigia R. M. Andriekienė ir kt., nėra baigtinis reiškinys – tęsiasi visą gyvenimą. Ši svarbų šiuolaikinės visuomenės bruožą atskleidžia mokymosi visą gyvenimą koncepcija (Andriekienė ir kt., 2006).

Vienas iš pagrindinių suaugusiųjų mokymo(si) principų – refleksija. Tai mąstymo būdas, kai „asmenybė kritiškai analizuoja, išsąmonina ir įprasmina savo mąstymo turinį, formas ir prielaidas, savo dvasinio pasaulio sandarą ir ypatybes“ (Jovaiša, 2007, p. 245). Reflektuodami geriau įsisaviname įgytą informaciją ir geriau pažįstame save arba, kaip teigia P. Jarvis, tampame autentiškesniais (stengiamės puoselėti vienas kito augimą ir tobulėjimą). P. Jarvis įsitikinimu, autentiškai veikdami, mokytojai mokosi ir tobulėja kartu su besimokančiais (Jarvis, 2001).

Žmonės mokosi dėl įvairių priežasčių nepriklausomai nuo to, ar jiems teikiamos švietimo paslaugos, ar ne. Suaugusiųjų mokymosi procesą sąlygoja daugelis faktorių. Svarbu sukurti palankią bendravimui aplinką ir didinti formalaus, neformalaus bei savaiminio mokymosi prieinamumą. Noras toliau mokytis priklauso ir nuo ankstesnės patirties bei mokymosi sąlygų. Nuolatiniam mokymosi procesui suaugusius svarbu motyvuoti, maksimaliai atsižvelgiant į jų mokymosi poreikius (Andragogų klausimai: praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai, 2008).

Pedagoginių ir psichologinių veikalų autoriai pateikia labai skirtingus mokymosi motyvacijos ir motyvo apibrėžimus, šios sąvokos yra plačios ir sudėtingos, nes aprėpia dar daug kitų terminų. Vienas iš motyvacijos apibrėžimų būtų toks: „motyvacija yra veiksmų ar elgesio skatinimas“ (Barkauskaitė, 2006, p. 18). Tai yra vienas iš svarbiausių žmogaus elgesį lemiančių veiksnių. Motyvacijos sąvoka yra platesnė nei motyvo sąvoka. Motyvacija nurodo veiksnius (motyvus), kurie inicijuoja žmogaus elgesį, skatina įgyvendinti vieną ar kitą išvaizdavimą. (Teresevičienė M. ir kt., 2006). Motyvas – tai veiklos priežastys, sąmoningas poreikių patenkinimo siekimas. „Poreikiai – tai žmogaus aktyvumo šaltiniai, o motyvai – tai veiksniai, lemiantys žmogaus aktyvumo kryptį“ (Barkauskaitė, 2006, p. 21).

D. Beresnevičienės įsitikinimu, nuolatinio mokymo sistema neįmanoma be vidinio poreikio mokytis. Kitaip žmogus bus verčiamas mokytis, o tai padarytų mokymąsi beprasmišku.

D. Beresnevičienė išskiria du mokymosi motyvus, kurie gana dažni universitetuose:

- pasikeitimas vertybėmis – studentai studijuoja dėl diplomo, kurį galės „iškeisti“ į darbą (autorės teigimu, tokia mokymosi nuostata vadovaujasi daugelis universiteto studentų);
- vartotojo nuostata – studentai domisi švietimo turiniu, trokšta įgyti žinių, kurias galėtų panaudoti savo profesiniame darbe (šia nuostata dažniausiai būdinga podiplominėms studijoms) (Beresnevičienė, 1995).

Mokymosi motyvacijai turi įtakos žmogaus amžius. Ji kinta bręstant asmenybei, nes keičiasi žmogaus gyvenimo tikslai. Skirtingo amžiaus žmonių mokymosi motyvacija taip pat bus skirtinga. Jauni suaugę (iki 30 metų) stengiasi susikurti sau materialinę gerovę, vyresni (nuo 30

iki 40-ies metų) galvoja ir apie profesinį bei socialinį statusą, o dar vyresnėms (nuo 40 metų) svarbi aplinka, kurioje gyvena, jų politinis, socialinis bei kultūrinis aktyvumas, lyginant su jaunesniais asmenimis, yra didesnis. Manoma, kad realiai gebėjimai išmokti medžiagą pradeda silpnėti žmogaus septintame dešimtmetyje, kai suaugęs žmogus patiria ryškesnių fiziologinių apribojimų mokytis – tiek rega, tiek klausa, tiek kitos fiziologinės reakcijos pradeda lėtėti (Andragogų klausimai: praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai, 2008).

Tobulinant profesinę kompetenciją, muzikos pedagogas vis dažniau derina savo poreikius su jau esamais įgūdžiais ir sugebėjimais. Kuo daugiau jis išmoksta, tuo labiau auga ir poreikis mokytis toliau. Muzikos mokytojo tobulinimosi procesą skatina tam tikri veiksniai (motyvacija), kurie kelia susidomėjimą, smalsumą arba nepasitenkinimą. Šiuolaikinėje psichologijoje skiriamos dvi pagrindinės motyvacijos rūšys: vidinė ir išorinė. Kiekvienas žmogaus poelgis motyvuojamas tiek vidiniais, tiek išoriniais veiksniais, kurie tarpusavyje glaudžiai susiję, vieni kitus veikia ir natūraliai papildoma. Mokymosi procese motyvų ir poreikių reikšmingumas keičiasi: vieni tampa jau ne tokie svarbūs, kiti – atvirkščiai, tampa dar svarbesni. Kokybiškas mokymas neatsiejamas tiek nuo vidinių, tiek ir nuo išorinių veiksnių paskatinimo (Bydam, 2000).

M. Barkauskaitė vidinius veiksnius vadina „asmeninėmis dispozicijomis“, o išorinius veiksnius vadina stimulais. Vidiniai mokymosi motyvai gali būti labai įvairūs, jų ištakos glūdi pačioje asmenybėje – tai žmogaus specialieji bei bendrieji sugebėjimai, smalsumas, savigarbos skatinimas, vertybės, interesai, emocijos ir pan. Išorinė motyvacija bei motyvai dar vadinami pseudomotyvacija – tai išorinės aplinkybių mokymosi sąlygos, mokytojo asmenybės savybės, darbdavio reikalavimai ir pan. Autorės teigimu, išorinė motyvacija yra trumpalaikė, nes išnyksta kartu su išorinio stimulo dingimu (Barkauskaitė, 2006).

M. Barkauskaitė, vertinant suaugusiųjų mokymosi specifiką, teigia, kad suaugusiųjų mokymasis remiasi sukaupta patirtimi, vyksta per savirealizaciją ir orientuotas į gyvenimo problemų sprendimą. M. Teresevičienės ir kt. nuomonė šio klausimu visiškai sutampa su M. Barkauskaitės įsitikinimu. Abi autorės teigia, jog vidiniai veiksniai (pasitenkinimas darbu, savigarba, gyvenimo kokybė, saviraiška) svarbesni suaugusiųjų mokymuisi nei išoriniai (geresnis darbas, paaukštinimas, didesnis atlyginimas) (Barkauskaitė, 2006; Teresevičienė ir kt., 2006). R. Laužackas taip pat pabrėžia asmens poreikių ir interesų kvalifikacijos tobulinimo sistemoje prioritetą prieš kitus veiksnius. Jis mano, kad būtent todėl profesinio tobulinimo tikslus lemia sąlygos, skatinančios pasitenkinimą asmeninėje ir profesinėje srityse (Laužackas, 2005).

Pagal skirtingas kriterijus suaugusiųjų mokymosi motyvus galima skirstyti į įvairias grupes. Pavyzdžiui, M. Teresevičienė ir kt. (2006) mini tris pagrindinius suaugusiųjų mokymosi motyvus: socialinis, profesinis, individualusis. R. Adamonienė ir kt. (2002) išskiria šiuos pedagogo profesinį augimą (saviugdą) ir tobulėjimą sąlygojančius motyvus: pasiekimų ir

kūrybinių ieškojimų motyvai; asmenybei reikšmingi socialiniai motyvai; susieti su veiklos rezultatyvumu bei padedantys išvengti nemalonumų. R. Laužackas nurodo net 9 grupes kvalifikacijos tobulinimo motyvų: „motyvai, susiję su statusu ir prestižu; profesinio augimo motyvai; profesinio saugumo; finansiniai motyvai; profesijos rinkimosi motyvai; mokymosi motyvai; privačios veiklos motyvai; laisvalaikio motyvai; bendravimo motyvai“ (Laužackas, 2005a, p. 107).

Mokymosi motyvacija gali būti ne tik skatinama, bet ir slopinama. M. Teresevičienė ir kt. išskiria kelias grupes faktorių, kliudančių suaugusiajam dalyvauti švietime ir bendrais bruožais suskirstė juos į tokias grupes: fiziniai trukdžiai (laiko trūkumas; finansiniai sunkumai; prasta sveikata; skaitymo ar rašymo sunkumai), nusistatymo arba psichologiniai trukdžiai (nerimavimas dėl nesugebėjimo mokytis; žema savigarba ir pasitikėjimo trūkumas; neigiamas mokslo supratimas; amžius) bei struktūriniai trukdžiai (transporto trūkumas, geografiškai nepatogi mokymosi vieta, įrangos trūkumas, informacijos apie mokymąsi stoka) (Teresevičienė ir kt., 2006).

Įvairūs mokymosi trukdžiai, kaip ir skirtingi mokymosi motyvai gali būti grupuojami į įvairias kategorijas ar tipus. Pavyzdžiui, mokymosi trukdžiai, kaip ir mokymosi motyvacija, gali būti išoriniai ir vidiniai. Vidiniai – atitiktų galimybių barjerą (amžiaus apribojimas mokytis; nepasitikėjimas savo sugebėjimais; prasta sveikata; nemaloni mokyklinė patirtis; neįdomu mokytis; baimė artimųjų neigiamos reakcijos), o išoriniai – apimtų institucinių ir situacinių barjerus (darbo ir mokslo nesuderinamumas; geografiškai nepatogi mokymosi vieta; įsipareigojimai namuose; įsipareigojimai darbe; mokymosi nevertinamas darbe; papildomos išlaidos; laisvalaikio trūkumas ir pan.) (Teresevičienė ir kt., 2006).

Apibendrinant suaugusiųjų mokymosi motyvacinius aspektus, galima teigti, kad asmenybės poreikiai bei siekimas juos patenkinti yra svarbūs nuolatinio mokymosi nuostatai. Tai yra pirmasis motyvacijos šaltinis. Tęstinis ugdymas neefektyvus, jei pats žmogus nesuinteresuotas rezultatais. Todėl svarbu sudaryti palankias sąlygas bei skatinti profesinį tobulėjimą. Mokymosi motyvai gali būti labai skirtingi, tačiau visi jie padeda muzikos mokytojams siekti asmenybės ir profesinio tobulėjimo. Esminės mokymosi kliūtys dažniausiai būna dėl papildomų išlaidų, laiko stokos, žmogaus požiūrio į save ir mokslą, ir kt.

4. MUZIKOS MOKYTOJŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO POREIKIŲ IR GALIMYBIŲ DIAGNOSTINIS TYRIMAS

4.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Siekiant atskleisti muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikius bei galimybes, buvo atliktas tyrimas, kurį sudarė du etapai.

Pirmasis tyrimo etapas vyko 2007 m. vasario – kovo mėnesiais. Pagrindiniu tyrimo metodu pasirinkta anketinė apklausa. Buvo apklausti 109 muzikos mokytojai, dirbantys Šiaulių 1-oje ir 2-oje vaikų muzikos mokyklose, „Dagilėlio“ dainavimo mokykloje, „Juventos“ mokykloje, Šiaulių Konservatorijoje, Kauno vaikų muzikos mokykloje, Pakruojo miesto ir Pakruojo rajono (Lygumų, Rozalimo, Linkuvos) bendrojo lavinimo ir vaikų muzikos mokyklose, Radviliškio, Pasvalio, Kelmės, Naujosios Akmenės, Telšių rajono ir Lazdijų miesto bei rajono vaikų muzikos mokyklose.

2007 m. liepos 27 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministrės Romos Žakaitienės įsakymu buvo patvirtinti „Mokytojų atestacijos nuostatai“, kurie įnešė nemažai naujovių. Norint išsiaiškinti, kaip muzikos mokytojai vertina pokyčius, ar pasikeitė jų nuomonė kvalifikacijos tobulinimo(si) klausimais, 2008 m. spalio – gruodžio mėnesiais atliktas antrasis tyrimo etapas. Mokytojams buvo išdalinta 120 anketų, iš kurių sugražintos tik 91. Akcentuotina, kad antrajame tyrimo etape buvo siekiama apklausti kuo daugiau respondentų, dalyvavusių pirmajame tyrimo etape.

Abiejose tyrimo etapuose muzikos mokytojams buvo parengti anoniminiai klausimynai (klausimynų pavyzdžiai pateikti 2 priede ir 3 priede), nes anonimiškumas didina atsakymų patikimumą, atvirumą ir nuoširdumą, skatina susikaupimą.

Pirmojo ir antrojo tyrimo etapų anketos pagal klausimų paskirtį yra suskirstytos į keletą struktūrinių darinių:

1) instrukcija (atmintinė), kurioje trumpai apibūdintas tyrimo tikslas, pabrėžtas apklausos anonimiškumas;

2) socialinė-demografinė būklė (tiriamųjų lytis, amžius, išsilavinimas, pedagoginio darbo stažas, kvalifikacinė kategorija ir kt.);

3) klausimyno pagrindinė struktūrinė dalis – kvalifikacijos tobulinimo problemos;

Neskaitant socialinio-demografinio bloko, pirmojo tyrimo etapo metu anketoje buvo pateikti 44 klausimai-teiginiai (suformuoti uždaro tipo klausimų pagrindu su kokybinio tyrimo elementais), kurie suskirstyti į 4 diagnostinius blokus.

Antrajame tyrimo etape respondentams parengtame klausimyne, naudojant trianguliacijos metodologinį principą (kuomet derinami kokybinio ir kiekybinio tyrimo elementai) pateikti 23 klausimai (neskaitant socialinio-demografinio bloko). Septyni iš jų prašomi pakomentuoti. Antrojo klausimyno pagrindinę struktūrinę dalį sudarė 3 diagnostiniai blokai.

Pirmojo diagnostinio bloko klausimai siejami su mokymosi visą gyvenimą prioritetais ir skirti nustatyti muzikos mokytojų nuostatą tęstiniam mokymuisi (I tyrimo etapo klausimynas), bei atskleisti muzikos mokytojų požiūrį į atestacijos nuostatų naujoves (II tyrimo etapas klausimynas).

Antrojo bloko klausimais siekta nustatyti muzikos mokytojų tobulinimosi aktyvumą, mokymosi poreikius, siekta atskleisti, ar visada muzikos mokytojai pasirenka kvalifikacijos tobulinimo renginius pagal savo interesus (I tyrimo etapo klausimynas). Taip pat siekiama sužinoti muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybės bei tam tikrų kompetencijų vertinimą (II tyrimo etapo klausimynas).

Trečiajame diagnostiniame bloke norima išsiaiškinti dalykus, susijusius su profesinio tobulėjimo sąlygomis, t. y. atskleisti mokymąsi skatinančią aplinką: kaip muzikos mokytojams sudaromos tobulėjimo sąlygos darbovietėje ir šeimoje. Nagrinėjami veiksniai, kurie skatina muzikos mokytojus kelti profesinę kvalifikaciją; nustatomi išoriniai ir vidiniai mokymosi trukdžiai (I ir II tyrimo etapo klausimynai).

Ketvirtojo bloko klausimais siekta sužinoti kokios informacijos šaltiniai naudingiausi profesinės kompetencijos plėtotei (I tyrimo etapo klausimynas).

Apklausiai naudotas klausimynas parengtas remiantis įvairių autorių teoriniais darbais ir tyrimais (Teresevičienė ir kt., 2006; Pukelis, 2004; Beresnevičienė, 1995).

Statistinė duomenų analizė abejuose tyrimo etapuose atlikta kompiuterine programa SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*). Darbe pateiktoms diagramoms sudaryti naudota *Windows Microsoft Excel* programa.

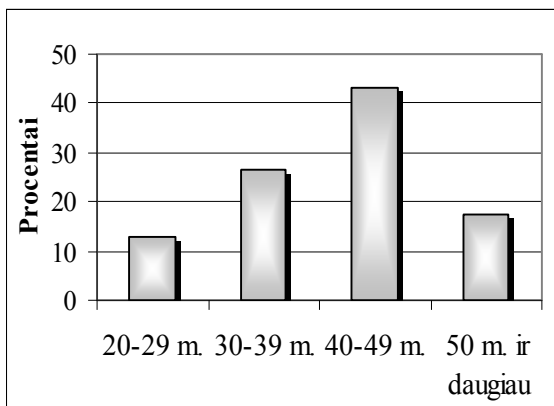
4.2. Tyrimo imties charakteristika

Analizuojant tyrimo rezultatus, reikia atsižvelgti į respondentų demografinius duomenis, kurie gali turėti įtakos respondentų atsakymams. Kaip jau buvo minėta, pirmajame tyrimo etape dalyvavo 109 muzikos mokytojai, parinkti atsitiktinės atrankos būdu. Iš jų žymiai didesnę dalį sudarė moterys – 92 (84 proc.), nei vyrai – 17 (16 proc.). Tai atspindi ugdymo įstaigose būdingas tendencijas – ypač mažas mokytojų-vyrų skaičius.

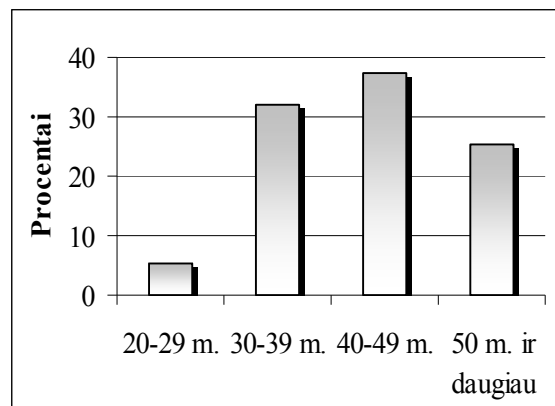
Antrame tyrimo etape buvo apklaustas 91 muzikos mokytojas iš tų pačių muzikos bei bendrojo lavinimo mokyklų. Apklausoje dalyvavo 91 proc. (83 respondentai) moterų ir 9 proc. (8 respondentai) vyrų. Šį kartą į tyrimo imtį pateko dar mažesnis, negu dalyvavo pirmojoje

apklausoje, mokytojų-vyrų kiekis. Taip galėjo atsitikti dėl kelių priežasčių: dėl mokytojų-moterų didesnio aktyvumo, dėl mokytojų-vyrų ir taip negausaus skaičiaus mokyklose sumažėjimo, arba atsitiktinai.

Kita demografinė rodyklė – amžius. Ir pirmajame, ir antrajame tyrimo etapuose tiriamieji buvo suskirstyti į keturias amžiaus grupes. I grupę sudarė respondentai nuo 20 iki 29 metų, II grupę – respondentai nuo 30 iki 39 metų, III grupę – respondentai nuo 40 iki 49 metų, IV grupę – respondentai nuo 50 metų ir daugiau. Apklausos duomenys rodo, kad abiejuose tyrimo etapuose daugiausia dalyvavo muzikos mokytojų, kurių amžius yra nuo 40 iki 49 metų (žr. 1 ir 2 pav.).

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (I tyrimo etapas) (N=109)

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (II tyrimo etapas) (N=91)

Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją pavaizduotas 1 lentelėje, kurioje matoma, jog į tyrimo imtį pateko daugiausia muzikos mokytojų, turinčių vyresniojo mokytojo kategoriją – 41 proc. (I tyrimo etapas) ir 52 proc. (II tyrimo etapas), o mažiausiai apklausoje dalyvavo mokytojų ekspertų – tik 1 proc. (I tyrimo etapas) ir 2 proc. (II tyrimo etapas) (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

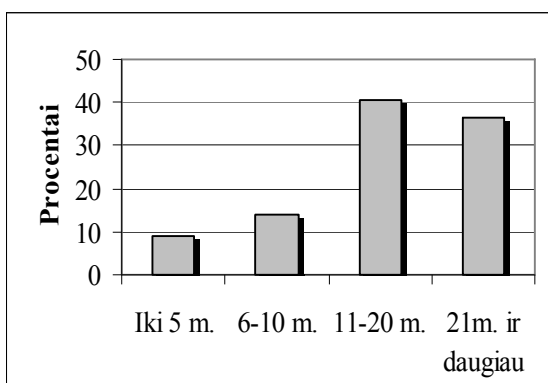
Muzikos mokytojų pasiskirstymas I ir II tyrimo etapuose pagal kvalifikacinę kategoriją

Kvalifikacinė kategorija	Respondentų skaičius		Proc.	
	I tyrimo etapas	II tyrimo etapas	I tyrimo etapas	II tyrimo etapas
Mokytojas (-a)	29	15	27%	16%
Vyr. mokytojas (-a)	45	47	41%	52%
Mokytojas metodininkas (-ė)	34	27	31%	30%
Mokytojas ekspertas (-ė)	1	2	1%	2%
Iš viso	109	91	100%	

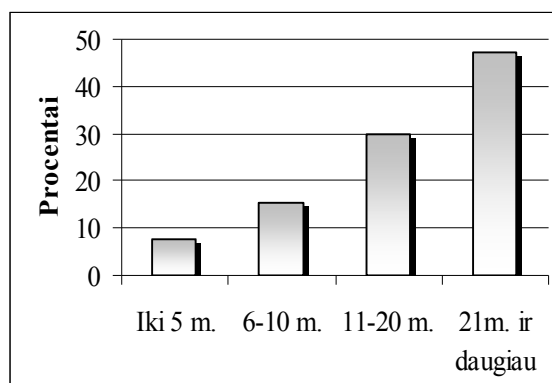
Tyrimo duomenys rodo, kad antrojo tyrimo etapo metu apklaustųjų, turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją sumažėjo lyginant su pirmojo tyrimo etapo duomenimis net 11 proc.

(nuo 27 proc. iki 16 proc.), o turinčių vyresniojo mokytojo kvalifikaciją 11 proc. padidėjo, nepaisant to, kad antrajame tyrimo etape dalyvavo mažiau respondentų. Tai leidžia daryti prielaidą, kad per laikotarpį tarp dviejų tyrimo etapų nemažai mokytojų pakėlė savo profesinę kvalifikaciją ir apgynė aukštesnę kvalifikacijos kategoriją, nei turėjo prieš tai.

Analizuojant respondentų duomenis pedagoginio darbo stažo aspektu pastebėta, kad pirmojo tyrimo etapo metu dauguma apklausoje dalyvavusių mokytojų turi nuo 11 iki 20 metų pedagoginio darbo stažą – taip atsakė 40 proc. (44 respondentai), ir ilgametį, virš 21 metų pedagoginio darbo stažą – 37 proc. (40 apklaustųjų). Antrajame tyrimo etape 47 proc. dalyvavusių respondentų turėjo pedagoginį stažą virš 21 metų, o pradedančiųjų muzikos mokytojų su pedagoginiu stažu iki 5 metų tyrime dalyvavo 8 proc. (žr. 3 ir 4 pav.).

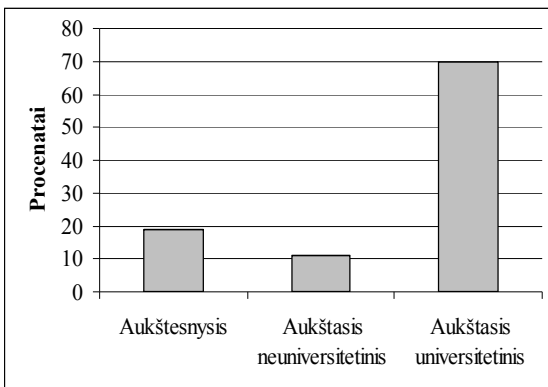
3 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą (I t. etapas) (N=109)

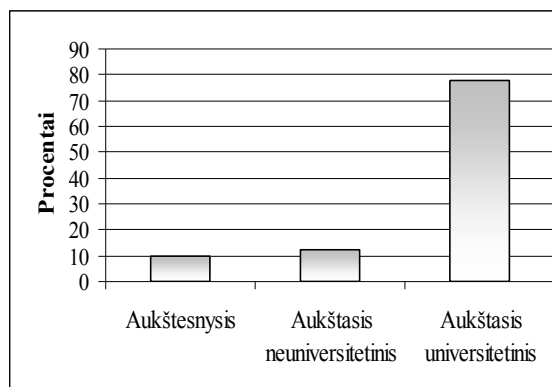
4 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal ped. darbo stažą (II t. etapas) (N=91)

Tokie duomenys leidžia teigti, jog apklausoje dalyvavusių respondentų pedagoginio darbo patirtis yra išties didelė. Taip pat, galima tvirtinti apie jaunų specialistų trūkumą bei kadru „senėjimo“ tendencijas švietimo įstaigose.

Labai džiugina, kad dauguma muzikos mokytojų, dalyvavusių apklausoje, turi aukštąjį (baigė universitetą arba kolegiją) išsilavinimą (žr. 5 ir 6 pav.).

5 pav. Muzikos mokytojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (I tyrimo etapas) (N=109)

6 pav. Muzikos mokytojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (II tyrimo etapas) (N=91)

Jie sudarė net 80 proc. respondentų, apklaustų pirmajame tyrimo etape, ir 90 proc. respondentų, dalyvavusių apklausoje antrajame tyrimo etape.

Tyrimo duomenys rodo, kad kiekvienais metais mažėja muzikos mokytojų, neturinčių aukštojo išsilavinimo. Šitas faktas patvirtina mokytojų siekimą kelti savo profesinę kvalifikaciją bei kompetenciją.

Apibendrinant, galima teigti, kad abiejuose tyrimo etapuose daugiausiai dalyvavo muzikos mokytojos-moterys su aukštuoju (pagrindė universitetiniu) išsilavinimu. Jų amžius yra nuo 40 iki 49 metų, o pedagoginio darbo stažas nuo 11 iki 20 (pirmajame tyrimo etape) bei ilgametis, virš 21 metų (antrajame tyrimo etape). Į tyrimo imtį abiejuose tyrimo etapuose pateko dauguma mokytojų, turinčių vyresniojo mokytojo kategoriją. Tai leidžia daryti prielaidą, kad daugelis apklaustųjų muzikos mokytojų dar neišnaudojo iki galo savo kvalifikacijos tobulinimo galimybių, todėl viskas, kas susiję su kvalifikacijos tobulinimo klausimais, jiems turi būti labai aktualu.

4. 3. Tyrimo rezultatų analizė

4.3.1. Pirmojo tyrimo etapo rezultatų analizė

Kaip jau buvo minėta, pirmasis diagnostinis blokas buvo skirtas atskleisti muzikos mokytojų požiūrį į nuolatinį mokymąsi, iširti jų nuostatas mokymosi atžvilgiu, pasitikėjimą savimi. Tam tikslui respondentams buvo pateikti 8 teiginiai (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

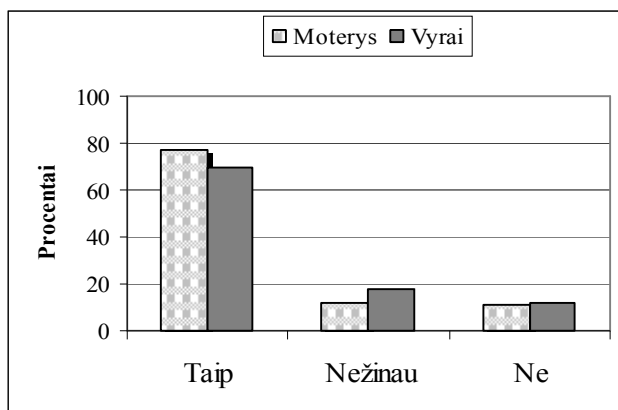
Mokytojų požiūris į nuolatinį mokymąsi (N=109)

Eil. Nr.	Nuolatinis mokymasis man reiškia:	Taip	Nežinau	Ne
1.	Galimybę tobulėti	100 %	0%	0%
2.	Jaustis visada jaunu	64,3%	18,3 %	17,4%
3.	Galimybę kelti savo kvalifikaciją	95,4 %	1,9 %	2,7 %
4.	Galimybę būti naudingu	90,9%	4,6 %	4,5%
5.	Galimybę siekti užsibrėžtų tikslų	93,6 %	1,8 %	4,6 %
6.	Galimybę patenkinti asmenines ambicijas	54,1 %	16,5 %	29,4 %
7.	Galimybę išsaugoti darbo vietą	77,2 %	11,8 %	11 %
8.	Bendravimą ir bendradarbiavimą	88,1%	5,5 %	6,4 %

Tyrimo rezultatai parodė, kad muzikos mokytojų nuostata nuolatiniam mokymuisi yra pozityvi. Visiems 100 proc. respondentų nuolatinis mokymasis asocijuojasi su galimybe tobulėti, o 95 proc. apklaustųjų – su galimybe kelti savo kvalifikaciją. Daugumai muzikos mokytojų mokymosi visą gyvenimą principai siejasi su bendravimu ir bendradarbiavimu, suteikia galimybę siekti užsibrėžtų tikslų, būti naudingu. Beveik dviems trečdaliams apklaustųjų pedagogų (64 proc.) nuolatinis mokymasis – tai galimybė jaustis visada jaunu, o daugiau kaip pusei

respondentų (54 proc.) – tai savirealizacija, asmeninių ambicijų patenkinimas. Net 77 proc. apklaustųjų nurodė nuolatinį mokymąsi kaip galimybę išsaugoti darbo vietą.

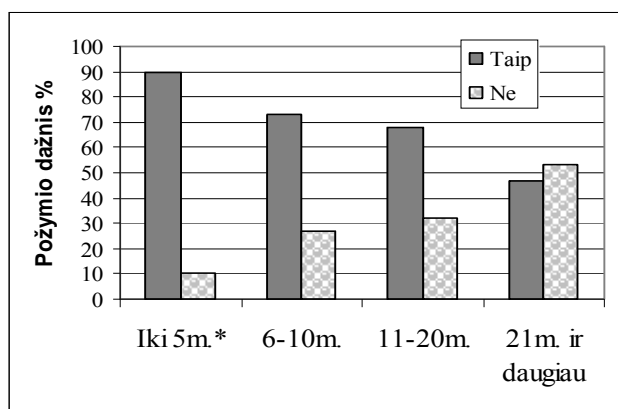
Nagrinėjant respondentų atsakymus, buvo siekiama atskleisti ar respondentų lytis turėjo įtakos atsakymams (žr. 7 pav.). Paaiškėjo, kad rezultatai labai panašūs: tiek moterys, tiek vyrai atsidavę savo profesijai ir tik maždaug kas dešimtas pedagogas, nepriklausomai nuo lyties, mokymąsi visą gyvenimą principų nelaiko savo profesinės veiklos sudedamąja dalimi.

7 pav. Nuolatinis mokymasis kaip galimybė išsaugoti darbo vietą. Respondentų vertinimo skirtumai lyties aspektu (N=109)

Paveikslo duomenys rodo, kad moterys labiau negu vyrai bijo prarasti darbą. Mokytojų-motėrų atsakymai kategoriškesni, tuo tarpu, beveik kas penktas mokytojas-vyras neturėjo tvirtos nuomonės šiuo klausimu. Galima prielaida, kad respondentų nuomonei turi įtakos visuomenės požiūris į mokytojo profesiją, kuri nėra prestižinė ir gerai apmokama.

Analizuojant mokytojų požiūrį į nuolatinį mokymąsi kaip galimybę patenkinti asmenines ambicijas, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi vertinimo skirtumai ($p < 0,01$) (žr. 8 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$

8 pav. Galimybė patenkinti asmenines ambicijas. Respondentų vertinimo skirtumai pedagoginio darbo stažo aspektu (N=109)

Muzikos mokytojų vertinimą lėmė apklaustųjų pedagoginio darbo stažas. 8 paveikslo duomenys atskleidžia tendenciją – kuo didesnis pedagoginis stažas, tuo mažiau mokymosi visą

gyvenimą principai siejami su galimybe patenkinti savo ambicijas. Tyrimo duomenys natūraliai paaiškinami – laikui bėgant, darbo patirties turintys pedagogai yra igiję daugiau praktinių įgūdžių, įgyvendinę dalį savo planų bei patenkinę poreikį savirealizacijai. Kita vertus, jaunesnieji mokytojai (kurių pedagoginio darbo stažas mažesnis nei 5 metai), pilnai pasireikšti dar nespėjo. Jie kupini energijos ir pasiryžę „nuversti kalnus“. Dabartinėje, žiniomis grindžiamoje, visuomenėje be aukštojo išsilavinimo, be nuolatinio žinių atnaujinimo sunku pasiekti užsibrėžtą tikslą. 8 paveikslo duomenys rodo, kad jaunesnieji pedagogai puikiai suvokia šį faktą – net 90 proc. iš jų nuolatiniame mokyme išvelgia galimybę patenkinti asmenines ambicijas.

Apibendrinant šio bloko teiginių duomenis, galima teigti, jog muzikos mokytojų požiūris į nuolatinį mokymąsi ir profesinį tobulinimąsi yra pozityvus. Dauguma jų pripažįsta nuolatinio mokymosi svarbą ir suvokia mokymąsi kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį.

Profesinio tobulinimosi aktyvumui ir motyvacijos lygiui nustatyti buvo sudarytas antrasis diagnostinis blokas. Muzikos mokytojams buvo užduotas klausimas – „*Kiek dienų vidutiniškai per metus tobulinatės kvalifikacijos kėlimo kursuose, seminaruose?*“

Tyrimo rezultatai parodė, kad per metus vidutiniškai iki 3 dienų kvalifikacijos tobulinimo renginius lanko mažiausia dalis respondentų – kas septintas mokytojas. Nuo 3 iki 6 dienų ir daugiau negu 6 dienas lanko beveik vienodas kiekis apklaustųjų – atitinkamai 44 proc. ir 42 proc. pedagogų (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

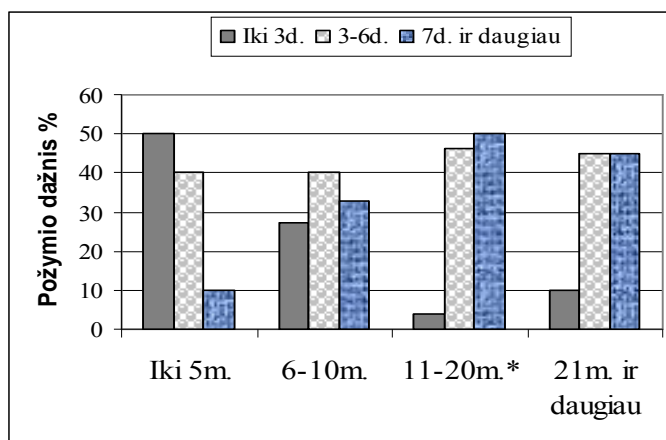
Muzikos mokytojų mokymosi kursuose, seminaruose aktyvumas per metus (N=109)

Atsakymų kategorijos	Respondentų skaičius	Proc.
Iki 3 d.	15	13,8%
3-6 d.	48	44 %
7 d. ir daugiau	46	42,2%
Iš viso	109	100%

3 lentelės duomenys leidžia daryti išvadą, kad didžiausia dalis apklaustųjų kvalifikacijos tobulinimo renginius pasirenka ne vien dėl atestacijos reikalavimų – privalomu tobulinimusi. Pedagogų atestacijos nuostatai (1998) numato, kad pedagogas privalo nuolat tobulinti savo dalykinę ir metodinę kvalifikaciją, dalyvaudamas pedagogų kvalifikacijos institucijų tobulinimo kursuose ir seminaruose ne mažiau kaip 15 dienų per 5 metus (vidutiniškai 3 d. per metus). Lentelės duomenys rodo, jog virš 42 proc. pedagogų tobulinimosi aktyvumas dvigubai didesnis, nei nustatyta reikalavimuose. Galima manyti, kad jie jaučia vidinį poreikį nuolatiniam mokymuisi.

Analizuojant mokytojų poreikį tobulinimuisi buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp kai kurių demografinių kintamųjų – respondentų vertinimai skiriasi priklausomai nuo pedagoginio darbo stažo, apklaustųjų amžiaus bei mokytojų kvalifikacinės kategorijos.

Muzikos mokytojų tobulinimosi aktyvumą lėmė apklaustųjų pedagoginio darbo stažas (statistiškai reikšmingi skirtumai $p < 0,01$) (žr. 9 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$

9 pav. **Seminarų lankymo aktyvumas. Respondentų vertinimo skirtumai pedagoginio stažo aspektu (N= 109)**

9 paveikslo duomenys rodo, jog aktyviausiai kvalifikacinio tobulinimo renginius lanko tie muzikos mokytojai, kurių darbo stažas mokykloje yra nuo 11 iki 20 metų. Galima daryti prielaidą, kad jaunesni pedagogai (su mažesniu pedagoginiu stažu) savo tobulinimuisi mažiau skiria laiko todėl, kad nelabai senai įgijo išsilavinimą. Nors šita mokytojų kategorija dar neturi tiek patirties, kiek jų kolegos su dideliu pedagoginio darbo stažu, jaunatvinis maksimalizmas ir pasitikėjimas savimi leidžia jiems jaustis pakankamai kompetentingais. Tuo tarpu, pedagogai su stažu nuo 11 iki 20 metų suvokia, kad gyvena sparčiai kintančioje informacinėje visuomenėje, kad jų žinios galėjo pasenti. Šios kategorijos mokytojų aktyvumas siejamas su įgytų žinių atnaujinimu. Galima teigti, kad jauni specialistai, lankydami kvalifikacijos tobulinimo renginius, kaupia patirtį, o pedagogai su didesniu darbo stažu – ieško naujovių. Paveiksle užfiksuota ir tai, kaip vyresnių mokytojų su ilgiausiu pedagoginio darbo stažu (nuo 21 metų ir daugiau) tobulinimosi aktyvumas mažėja. Jų inertiškumui gali turėti reikšmės didelis praktinis įdirbis, kai pradedama jaustis visažiniu ir manyti, kad nieko naujo jau neatrasi. Žinoma, įtakoja ir daugybė kitų faktorių, pvz. blogėjanti sveikata, mažesnė motyvacija (ką galima pasiekti – jau pasiekta) ir pan.

Apklaustųjų amžius taip pat turėjo įtakos požiūriui į kvalifikacijos tobulinimą (statistiškai reikšmingi skirtumai $p < 0,03$). Respondentų atsakymų pasiskirstymo tendencijos, vertinant mokytojų tobulinimosi aktyvumą amžiaus aspektu, labai panašios, kai mokytojų mokymosi aktyvumą lėmė pedagoginis stažas. Pasyviausiai pedagoginę kvalifikaciją siekia kelti jauniausieji pedagogai (20-29 m.), per metus lankydami seminarus vidutiniškai iki 3 dienų. Tai sudaro 42 proc. šios grupės respondentų (kitose amžiaus grupėse taip retai kvalifikaciją kelia tik 9-10 proc. apklaustųjų). Reikėtų pažymėti, kad labiausiai aktualu mokytis mokytojams, kuriems 40-49 m.

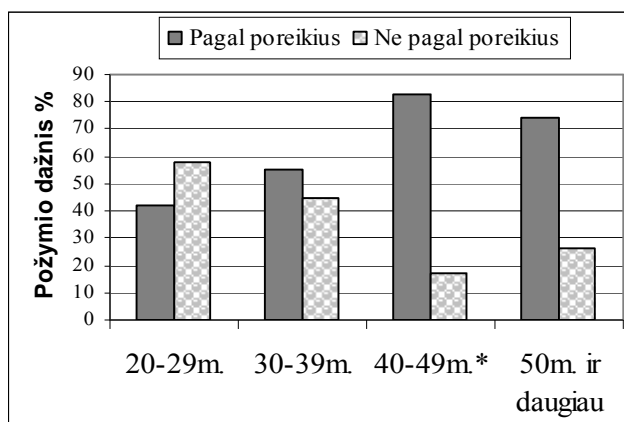

Jų grupėje net 55 proc. respondentų lanko kvalifikacijos tobulinimo renginius daugiau kaip 7 dienas per metus, kas trečias mokytojas tobulinasi nuo 3 iki 6 dienų ir tik 9 proc. tiriamųjų seminarų lankomumas neviršija 3 dienų per metus. Galima prielaida, kad šios grupės apklaustųjų (40-49m.) aktyvumą įtakoja nepatenkintas poreikis savirealizacijai („keturiasdešimtmečių sindromas“) – vaikai užauginti, atsiranda daugiau laisvo laiko sau, „atsidaro naujas kvėpavimas“.

Respondentų aktyvumui tobulinti savo profesines kompetencijas įtakos turėjo ir muzikos mokytojų kvalifikacinė kategorija (statistiškai reikšmingi skirtumai $p < 0,03$). Mažiausiai dienų tobulinasi apklaustieji, turintys mokytojo kvalifikaciją, daugiausia – mokytojai-ekspertai. Galima teigti, kad respondentų mokymosi aktyvumą ir mokytojų kvalifikacinę kategoriją sieja tarpusavio ryšys. Kuo daugiau laiko skiria mokytojas savo tobulinimuisi, tuo daugiau jis pasiekia savo profesinėje karjeroje (kuo daugiau tobulina savo kompetencijos, tuo daugiau kyla kvalifikacija) ir atvirkščiai – kuo daugiau pasiekta (pvz. mokytojo-eksperto kvalifikacinė kategorija), tuo daugiau tai įpareigoja atitikti pasiektą lygį.

Norint patikslinti muzikos mokytojų nuostatą kvalifikacijos tobulinimuisi, respondentams buvo užduotas klausimas „Ar visada kursus, seminarus renkatės pagal savo profesinius interesus ir poreikius?“. Apklaustųjų atsakymai pasiskirstė taip: akivaizdžiai dominuoja muzikos mokytojai (69 proc.), kurie lanko kursus, seminarus visada pagal poreikius. Neturėjo nuomonės 9 proc. apklaustųjų. Tačiau tyrimas atskleidė, kad kas penktas respondentas (22 proc.), rinkdamasis kvalifikacijos tobulinimo renginius ne visada atsižvelgia į savo profesinius interesus. Tokio pasirinkimo motyvų gali būti daug. Galima daryti prielaidą, kad kai kurie pedagogai tobulinasi tik dėl atestacinių reikalavimų ir todėl džiugu, kad jų yra mažuma.

Mokytojų požiūriu, vertinant kvalifikacijos tobulinimo renginių lankomumą pagal savo profesinius interesus, statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,01$) nustatyti analizuojant respondentų amžių (žr. 10 pav.)

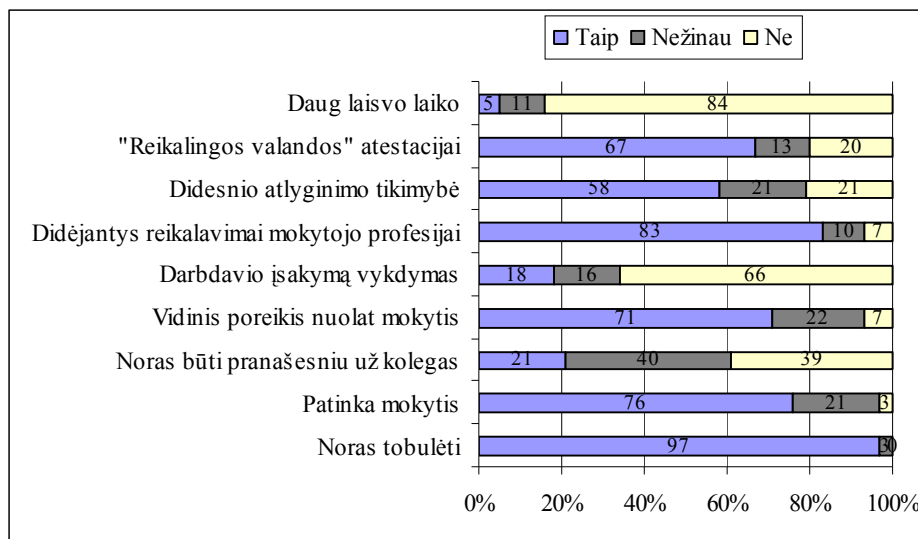
*Požymio reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$

10 pav. **Kursų ir seminarų pasirinkimas pagal savo profesinius interesus. Skirtingo amžiaus grupių respondentų vertinimai (N=109)**

Kaip parodė tyrimo duomenys, lankydami kursus ir seminarus mažiausiai į savo profesinius interesus atsižvelgia jauni mokytojai (nuo 20 iki 29 metų). Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad daugiau kaip pusė (58 proc.) jaunų specialistų tobulinasi formaliai, t.y. dėl „popieriuko“.

Paveiksle užfiksuota kaip su amžiumi keičiasi muzikos mokytojų požiūris į savo profesiją, didėja atsakomybės jausmas. Pasiėkus 40-49 metų amžių, tobulinimosi prioritetai visiškai pasikeičia. Dauguma pedagogų (83 proc.) iš kvalifikacijos tobulinimo renginių tikisi kokybės, todėl lanko tik tuos kursus ir seminarus, kurie gali duoti realios naudos jų kompetencijų tobulinimui. Vyresnio amžiaus (50 metų ir daugiau) apklaustųjų mokytojų požiūris šiuo klausimu vėl po truputį keičiasi – padidėjo neigiamai atsakiusių respondentų (kas ketvirtas mokytojas netiesiogiai prisipažino, kad tobulinasi formaliai). Galima suprasti, jog vyresnio amžiaus mokytojai mažiau abejoja savo kompetentingumu, todėl leidžia sau truputį atsipalaiduoti.

Muzikos mokytojų mokymosi motyvacija gali būti skirtinga. Siekiant sužinoti kokie veiksniai daugiausia skatina mokytojų tobulinimąsi, respondentams buvo pasiūlyta įvertinti 9 teiginius (žr. 11 pav.).

11 pav. Kvalifikacijos tobulinimo motyvai (N=109)

11 paveikslo duomenys rodo įvairių motyvų poveikį kvalifikacijos tobulinimui. Pateiktame teiginių sąrašė pats reikšmingiausias – noras tobulėti (97 proc. apklaustųjų atsakė teigiamai). Antroje vietoje pagal įtaką kvalifikacijos kėlimui – didėjantys reikalavimai mokytojo profesijai. Jie skatina pasitempti 83 proc. muzikos mokytojų.

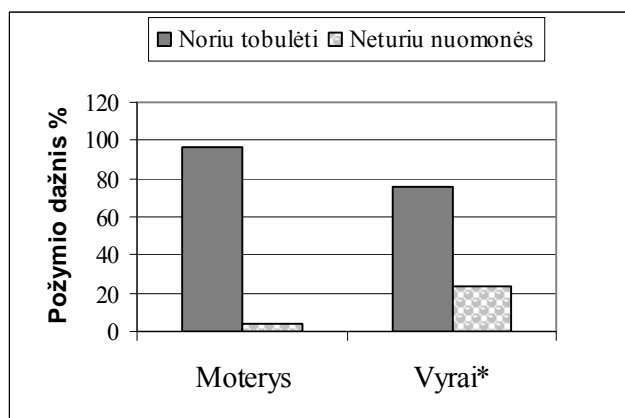
Daugeliui muzikos mokytojų (76 proc.) patinka mokytis. Kita vertus, nemaža dalis respondentų (beveik kas ketvirtas mokytojas) negalėjo to pripažinti. Panašūs rezultatai išryškėjo nagrinėjant vidinio poreikio mokytis reikšmę mokytojų tobulinimuisi – 29 proc. apklaustųjų

teigė, kad neįaučia vidinio poreikio nuolat mokytis. Galima prielaida, kad minėti respondentai praeityje turėjo nelabai sėkmingą mokymosi patirtį.

Tyrimas atskleidė didelį išorinių faktorių poveikį mokytojų tobulėjimui. Analizuojant muzikos mokytojų atsakymus, išryškėjo, kad 67 proc. tiriamųjų tobulinosi dėl formalių atestacijos reikalavimų ir tik kas penkto apklausto mokytojo (20 proc.) neskatina mokytis jų atestacijai „reikalingos valandos“. Daugiau negu pusė respondentų (58 proc.) kelia kvalifikaciją tikėdamiesi didesnio atlyginimo. Kas penktas muzikos pedagogas nori būti pranašesnis už kolegas. Akcentuotina, kad šitam mokytis skatinančiam motyvui buvo pateikta daugiausia neutralių vertinimų – net 40 proc. apklaustųjų parašė „nežinau“. Toks respondentų neapsisprendimas galėtų reikšti jų nenorą pripažinti savo ambicijų.

18 proc. muzikos pedagogų labai mažai motyvuoti kelti savo profesinę kvalifikaciją – jie lanko kvalifikacijos tobulinimo renginius, vykdydami darbdavio įsakymą. Dar maždaug tiek pat (16 proc.) apklaustųjų, nelinkę pripažinti šio fakto, pasirinko atsakymą „nežinau“. Nors du trečdaliai (66 proc.) muzikos mokytojų tobulinosi ne dėl vadovų reikalavimų, tačiau nemaža dalis pedagogų laukia vadovybės paraginimo. Buvo ir tokių respondentų (5 proc.), kurie kvalifikacijos tobulinimo renginius renkasi todėl, kad turi daug laisvo laiko. Didesnė dalis muzikos mokytojų (84 proc.) negalėjo tuo pasigirti. Tokie duomenys tik patvirtino didelį mokytojų užimtumą.

Vertinant šio bloko anketos duomenis, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,01$) tarp kai kurių demografinių kintamųjų.

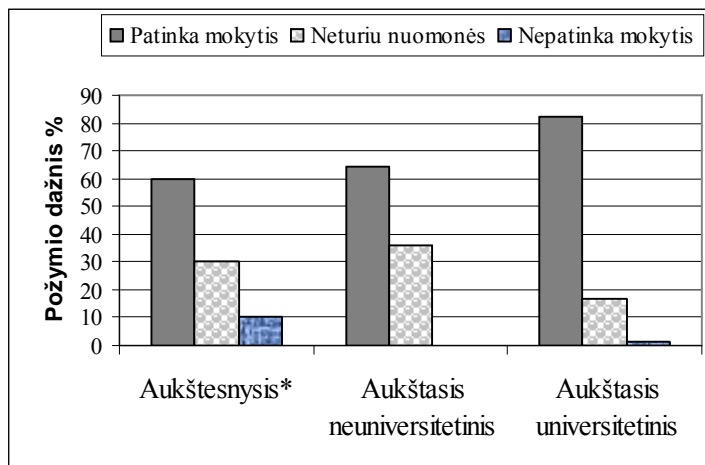
*Požymio reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$

12 pav. Respondentų noro tobulėti vertinimo skirtumai lyties aspektu (N=109)

12 paveikslo duomenys rodo, jog muzikos mokytojų norą tobulėti sąlygoja respondentų lytis. Vyrų grupėje išryškėjo tendencija, kad beveik kas ketvirtas respondentas (24 proc.) negalėjo užtikrintai pareikšti, jog turi poreikį tobulėjimui. Tuo tarpu moterų vertinimai ženkliai kategoriškesni, jos mažiau linkę abejoti ir turi tvirtą pozityvią nuostatą mokymuisi.

Tiriamųjų išsilavinimas buvo statistiškai reikšmingas vertinant jų nuomonę apie mokymosi patrauklumą (statistiškai reikšmingi skirtumai $p < 0,01$).

Lyginant tyrimo duomenis su respondentų vertinimu skirtingo išsilavinimo aspektu pastebima tendencija – kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo daugiau mokytojų teigia, kad jiems patinka mokytis (žr. 13 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$

13 pav. **Mokymosi patrauklumas. Respondentų vertinimas išsilavinimo aspektu (N=109)**

Galima prielaida – lavinasi tie, kurie jaučia poreikį tobulinimuisi. Gali būti ir kitas paaiškinimas: kuo daugiau išsilavinęs žmogus, tuo daugiau jis suvokia nuolatinio mokymosi svarbą – savotiškas užburtas ratas. Paveiksle matyti, kad su aukštesniu universitetiniu išsilavinimu muzikos pedagogų požiūris į mokymąsi kategoriškesnis, dvigubai mažiau dvejojančių. Tačiau jau yra ir nusivylusių, kas irgi natūralu: kuo aukštesnis mokslo lygis – tuo didėja reikalavimai, atsiranda sunkumų.

Apibendrinant šio bloko duomenis, galima teigti, kad didžiausias motyvas kelti kvalifikaciją yra pačių respondentų noras tobulėti (beveik visų mokytojų) ir didėjantys reikalavimai mokytojo profesijai (83 proc.). Mažesnės muzikos mokytojų dalies pasirinkimą tobulintis įtakoja darbdavio įsakymas (kas trečią mokytoją) ir daug laisvo laiko (kas septintas atsakęs). Tokie rezultatai dar kartą patvirtina muzikos pedagogų pozityvią nuostatą nuolatiniam mokymuisi, atskleidžia jų norą kelti kvalifikaciją jaučiant vidinį poreikį.

Muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimą įtakoja daug faktorių ir veiksnių, tarp jų – profesinio tobulėjimo sąlygos. Pedagogas, turėdamas teigiamą nuostatą nuolatiniam mokymuisi ir jaučiantis tam vidinį poreikį, bet neturėdamas tam tikrų sąlygų tobulėjimui, negalės iki galo realizuoti savo poreikio profesiniam tobulėjimui. Suprantant mokymąsi skatinančios aplinkos svarbą, jai išanalizuoti ir įvertinti buvo sudarytas trečiasis klausimyno diagnostinis blokas. Jame norėta išsiaiškinti kaip muzikos mokytojams sudaromos tobulėjimo sąlygos ne tik darbovietėje, bet ir šeimoje. Taip pat buvo siekta atskleisti, kokie veiksniai trukdo profesiniam tobulėjimui.

Išanalizavus respondentų atsakymus paaiškėjo, kad į daugelį pateiktų teiginių apie tobulinimosi sąlygas darbovietėje ir šeimoje daugiau kaip trečdalis tiriamųjų, o kai kuriais atvejais net pusė visų apklaustųjų, pasirinko neutralų vertinimą „iš dalies“. Galima daryti prielaidą, kad neturėjimas tvirtos nuomonės šiuo klausimu byloja apie nepakankamai sudarytas sąlygas muzikos mokytojų mokymuisi, tobulinimuisi (žr. 4 ir 5 lenteles).

4 lentelė

Profesinio tobulėjimo sąlygos darbovietėje (N=109)

Eil. Nr.	Teiginiai	Taip	Iš dalies	Ne
1.	Mokykloje dažnai organizuojami seminarai, kursai	49,5%	36,7%	13,8%
2.	Mokyklos vadovai skatina, konsultuoja, domisi mokytojų tobulėjimu	52,3%	40,4%	7,3%
3.	Mokykloje pateikiama pakankamai informacijos apie kvalifikacijos tobulinimo renginius	75,2%	22,9%	1,8%
4.	Vadovai visada sudaro sąlygas vykti į kursus, seminarus	63,3%	31,2%	5,5%
5.	Mokykloje turtinga biblioteka (metodinė, muzikinė, meninė literatūra)	4,6%	41,3%	54,1%
6.	Vadovai ieško, skiria lėšų mokytojų tobulinimuisi	34,9%	49,5%	15,6%

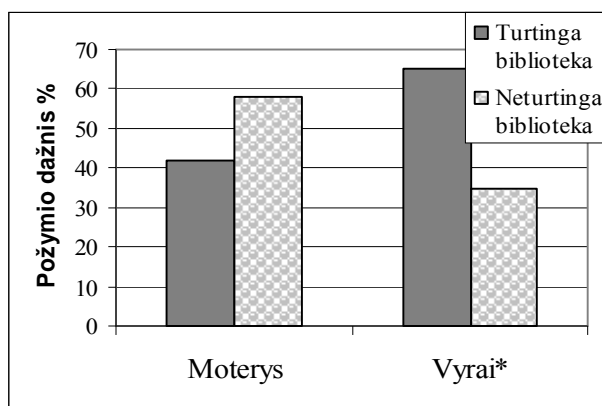
4 lentelės duomenys rodo, kad mokyklose pateikiama pakankamai daug informacijos apie kvalifikacijos tobulinimo renginius. Didesnė dalis respondentų (75 proc.) yra patenkinti suteikiama informacija apie juos, ir tik 2 proc. apklaustųjų teigia, kad trūksta informacijos. Du trečdaliai tiriamųjų (63 proc.) mano, kad mokyklos vadovai visada sudaro sąlygas vykti į kursus, seminarus ir daugiau kaip pusė (52 proc.) atsakė, jog vadovai skatina, konsultuoja, domisi mokytojų tobulėjimu (žr. 4 lentelę).

Anketinė apklausa parodė, kad mokyklose nepakankamai organizuojama seminarų, o mokyklos vadovų skiriamos lėšos mokytojų tobulinimuisi patenkina tik trečdalį respondentų. Kad mokykloje turtinga biblioteka (metodinė, muzikinė, meninė literatūra), mano tik 5 proc. muzikos mokytojų, ir kas antras respondentas (54 proc.) nepatenkinti bibliotekos turiniu. Tokie apklausos rezultatai informuoja apie nepakankamą mokyklų finansavimą bei skurdžią mokyklų materialinę bazę.

Požiūrį, kad turtinga mokyklos biblioteka, įtakoja ir respondentų lytis (statistiškai reikšmingi skirtumai $p=0,04$) (žr. 14 pav.).

14 paveikslo duomenys atskleidžia charakteringą tendenciją – mokytojos-moterys žymiai reiklesnės. Mokytojų-moterų, patenkintų mokyklos biblioteka, 16 proc. mažiau negu tų, kurie tvirtina, kad mokyklos bibliotekoje pakanka metodinių priemonių pasiruošti pamokai. Tuo tarpu

mokytojų-vyrų vertinimas priešingas – dauguma (du trečdaliai) vertina mokyklinę biblioteką pozityviai. Moterų, turinčių tokią nuomonę, lyginant su vyrais, trečdaliu mažiau.

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,04$

14 pav. Mokyklos bibliotekos vertinimo skirtumai lyties aspektu (N=109)

Buvo manoma, kad muzikos mokytojų profesiniam tobulinimuisi gali daryti poveikį šeimos palaikymas. Išanalizavus anketas paaiškėjo, jog beveik visų apklaustųjų šeimose (97 proc.), daugiau ar mažiau, pritariama mokymosi visą gyvenimą idėjai. Maždaug tiek pat muzikos mokytojų (96 proc.) teigia, kad mokydami yra palaikomi šeimos narių bei jaučia jų pagalbą (žr. 5 lentelę).

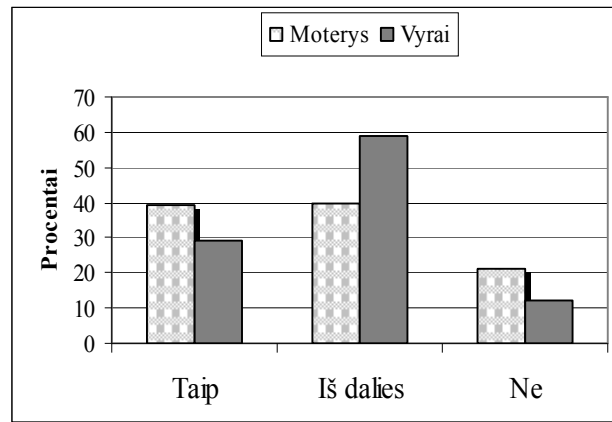
5 lentelė

Profesinio tobulėjimo sąlygos šeimoje (N=109)

Eil. Nr.	Teiginiai	Taip	Iš Dalies	Ne
1.	Šeimos nariai pritaria mokymosi visą gyvenimą idėjai	55,0%	42,2%	2,8%
2.	Mokydami(-asis) gaunu šeimos palaikymą ir pagalbą	60,6%	35,8%	3,7%
3.	Šeimos nariai mane paskatino tobulinti savo profesinę kvalifikaciją	37,6%	43,1%	19,3%
4.	Šeimos nariai pyksta dėl padidėjusių išlaidų	3,7%	11,9%	84,4%
5.	Šeimos nariai laiko mane keistuoliu	3,7%	4,6%	91,7%
6.	Man svarbi šeimos narių nuomonė	57,8%	30,3%	11,9%

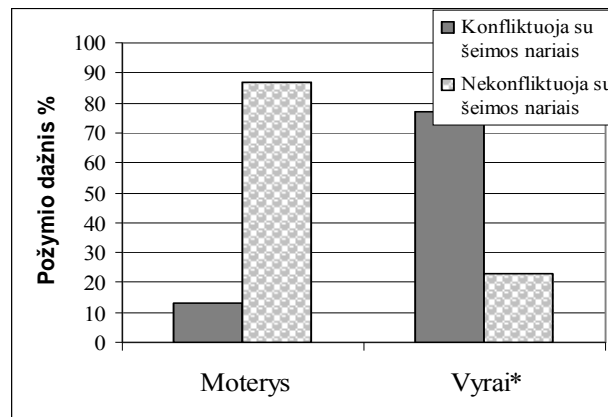
Daugiau kaip trečdalis respondentų šeimose buvo skatinami tobulintis. Nemaža dalis tiriamųjų (43 proc.) mano, kad jie skatinami šeimose iš dalies, ir tik penktadalis muzikos mokytojų šeimos skatinimo mokytis nejaučia.

Lyginant šio teiginio atsakymus pagal lytį (žr. 15 pav.) buvo pastebėta, kad vyrams žymiai sunkiau buvo įvertinti skatinančią aplinką šeimoje, moterų atsakymai buvo kategoriškesni. Tvirtos nuomonės šiuo klausimu negalėjo pareikšti daugiau nei pusė apklaustųjų vyrų – 59 proc., tai 20 proc. daugiau negu moterų.

15 pav. Šeima paskatino tobulinti profesinę kvalifikaciją. Respondentų vertinimas lyties aspektu (N=109)

Tyrimo duomenys rodo, jog kas šeštoje (16 proc.) šeimoje vyko konfliktai dėl padidėjusių išlaidų. 16 paveiksle galima matyti kaip, priklausomai nuo lyties, išsiskyrė respondentų nuomonės šiuo klausimu (statistiškai reikšmingi skirtumai $p=0,01$). Mokytojų-moteryų šeimose konfliktų dėl papildomų išlaidų beveik nebūna (tik 13 proc.), tuo tarpu net 77 proc. mokytojų-vyrų, išleisdami pinigus mokymuisi, jaučia šeimos „nemalonę“. Tam faktui būtų natūralus paaiškinimas. Dažniausiai šeimos maitintojas būna vyras. Mokytojų atlyginimas nėra didelis, papildomos išlaidos kvalifikacijai tobulinti gali skaudžiai atsiliiepti visam šeimos biudžetui, dėl to kiti šeimos nariai būna nepatenkinti.

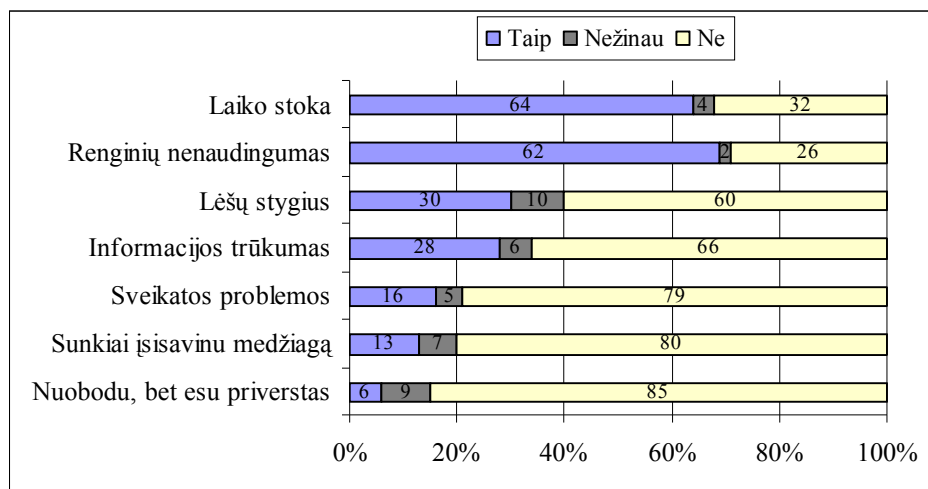
*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,01$

16 pav. Konfliktų dėl padidėjusių išlaidų vertinimo skirtumai lyties aspektu (N=109)

Siekiant išsiaiškinti kokie veiksniai trukdo muzikos mokytojų profesiniam tobulinimuisi, respondentams buvo pateikti 7 teiginiai. Atsakymų pasiskirstymą galima matyti 17 paveiksle.

Analizuojant profesinį tobulinimąsi ribojančius veiksnius galima pastebėti, kad pagrindinėmis priežastimis, ribojančiomis profesinės kompetencijos plėtotę, tiriamieji nurodo didelį darbo krūvį bei laiko stoką. Tai aktualiausia jų tobulinimąsi ribojanti problema – 64 proc.

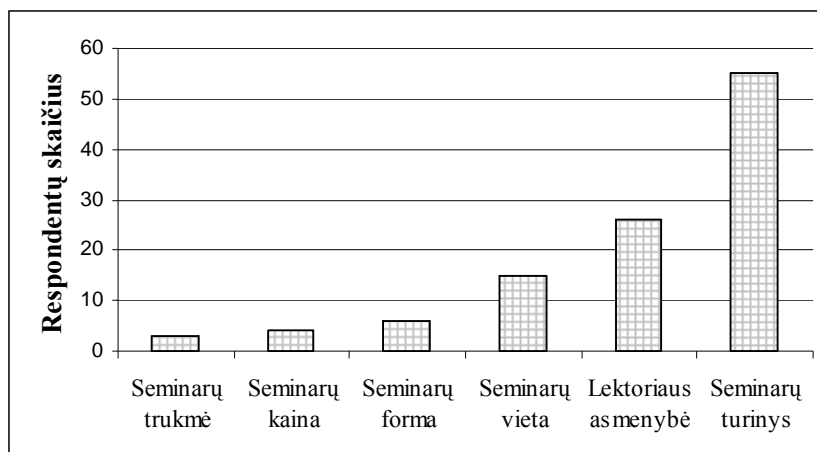
apklaustųjų dėl didelio darbo krūvio ir laiko stokos negali iki galo realizuoti savo poreikio nuolatiniam mokymuisi (žr. 17 pav.).

17 pav. **Veiksniai, ribojantys muzikos mokytojų profesinį tobulinimąsi (N=109)**

Beveik du trečdaliai respondentų (62 proc.) savo atsakymuose nurodė, kad ne viskas naudinga, ką pateikia dėstytojai seminarų ar kursų metu. Tokie rezultatai verčia susimąstyti apie tobulinimosi renginių nepakankamą pasiūlą, jų turinio kokybiškumą bei lektorių kompetentingumą. Kiti atsakymai pasiskirstė labai įvairiai. Vertinant profesinį tobulėjimą ribojančius veiksnius beveik trečdalis visų tiriamųjų (30 proc.) nurodo lėšų stygių. Maždaug tiek pat respondentų (28 proc.) jaučia informacijos apie tobulinimosi renginius trūkumą. Sveikatos trūkumas riboja 16 proc. respondentų tobulinimąsi, o 13 proc. muzikos mokytojų pripažįsta, kad sunkiai įsisavina naują medžiagą. Deja, buvo ir tokių respondentų (labai maža dalis – 6 proc.), kuriems mokytis neįdomu, bet jie priversti tą daryti.

Siekiant nustatyti kokiais kriterijais vadovaujasi muzikos mokytojai rinkdamiesi profesinio tobulinimosi renginius respondentams buvo pateikti šešių variantų kriterijai, kuriuos reikėjo sunumeruoti pagal svarbą (svarbiausiam – 1, mažiausiai svarbiam – 6).

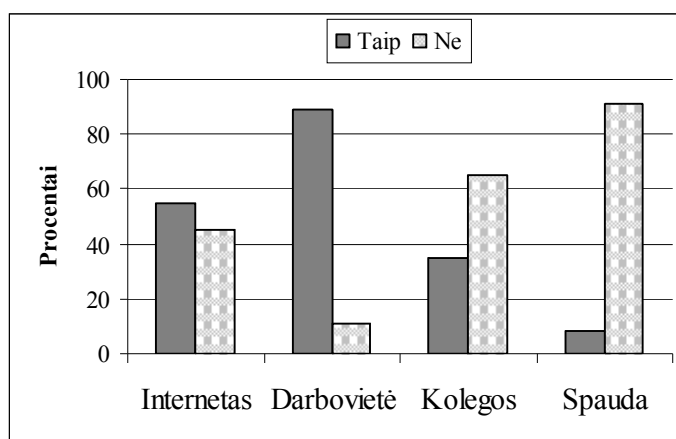

18 pav. **Profesinio tobulinimosi seminarų rinkimosi kriterijai (N=109)**

Tyrimo duomenys, pateikti 18 paveiksle rodo, kad muzikos mokytojai rinkdamiesi kvalifikacijos kėlimo seminarus, kursus, pirmiausia atkreipia dėmesį į renginio turinį. Apklaustųjų mokytojų pasirinkimą įtakoja lektoriaus asmenybė bei seminarų vieta. Mažiausią poveikį muzikos mokytojų tobulinimuisi daro tokie seminarų organizavimo kriterijai, kaip seminarų forma, kaina ir trukmė.

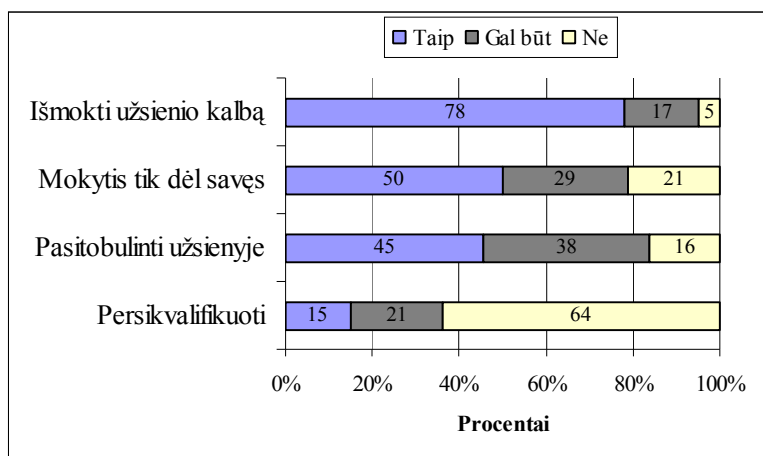
Respondentų nuomonė į klausimą „Kur jums patogiausia ieškoti informacijos apie kvalifikacijos tobulinimo renginius?“ akivaizdžiai atsispindi 19 paveiksle.

19 pav. **Informacijos apie kvalifikacijos tobulinimo renginius šaltinis (N=109)**

Apie kvalifikacijos kėlimo renginius muzikos pedagogai pirmiausia sužino darbovietėje – taip teigia didžiausia dalis tiriamųjų (89 proc.). Daugiau kaip pusei respondentų (55 proc.) informacijos ieškoti patogiausia internete. Trečdalis visų apklaustųjų apie tobulinimosi renginius sužino iš kolegų. Spaudą, kaip patogiausią informacijos šaltinį, nurodė tik 8 proc. muzikos pedagogų. Tai patvirtino anksčiau gautus rezultatus, kad mokyklose suteikiama pakankamai daug informacijos apie kvalifikacijos tobulinimo renginius.

Muzikos pedagogams buvo pateikta keletas teiginių apie tobulinimosi perspektyvas.

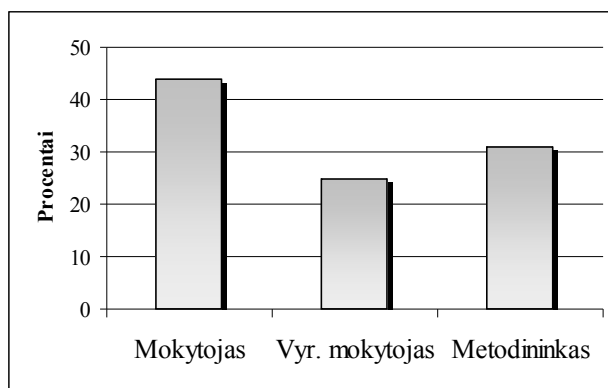

20 pav. **Respondentų mokymosi ateities vizija (N=109)**

Apklaustos rezultatai (žr. 20 pav.) liudija, kad dauguma respondentų ateityje norėtų išmokti užsienio kalbą (taip teigia net 78 proc. visų apklaustųjų). Apie pusę tiriamųjų – 46 proc. svajoja pasitobulinti užsienyje. Kas antras muzikos mokytojas norėtų mokytis tik dėl savęs ir maždaug kas trečias (29 proc.) – neatmeta tokios galimybės. Faktiškai 79 proc. apklaustųjų netiesiogiai pripažįsta, kad dabar jie mokosi ne savo noru, o verčiami įvairių priežasčių ar aplinkybių

Atlikta duomenų analizė atskleidė svarbų faktą – persikvalifikuoti galvoja kas septintas muzikos pedagogas (15 proc. visų apklaustųjų), ir dar penktadalis apklaustųjų neatmeta tokios galimybės. Kartu tai sudaro gana išpūdingą skaičių – 36 proc. respondentų. Ar tai reiškia, kad mokyklose kas trečias muzikos mokytojas nepatenkintas savo dabartiniu darbu, mano esąs mokytoju be pašaukimo? Ar tai visiškai atsitiktiniai žmonės mokyklinėse įstaigose, „pakeleiviai“? O gal ne visi mokytojai teisingai suprato šį klausimą?

Norint nustatyti, ar mokytojų sprendimui persikvalifikuoti galėjo įtakoti jų pedagoginė kvalifikacija, buvo atlikta išsamesnė analizė (žr. 21 pav.).

21 pav. Respondentų noras persikvalifikuoti. Skirtingos kvalifikacinės kategorijos respondentų vertinimo lyginimas (N=16)

Išanalizavus duomenis paaiškėjo, kad iš norinčių persikvalifikuoti respondentų vos ne pusė (44 proc.) įgijo mokytojo kvalifikacinę kategoriją (44 proc.), trečdalis (31 proc.) – mokytojo-metodininko kvalifikacinę kategoriją. Mažiausiai nori persikvalifikuoti muzikos pedagogai, turintys vyresniojo mokytojo kvalifikaciją. Tai rodo, jog noras persikvalifikuoti nepriklauso nuo mokytojų kvalifikacinės kategorijos: jį pareiškė ir pradedantys mokytojai, ir pedagogai nemažai pasiekę savo darbe.

Apibendrinant pirmojo etapo tyrimo rezultatus, galima konstatuoti, kad muzikos mokytojų požiūris į nuolatinį mokymąsi ir profesinį tobulinimąsi yra pozityvus. Dauguma jų pripažįsta nuolatinio mokymosi svarbą ir suvokia mokymosi kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poreikis yra pakankamai aukštas ir

neapsiriboja formalaus pobūdžio atestaciniais reikalavimais. Aktyviausiai dominuoja muzikos mokytojai, kurie lanko kursus, seminarus visada pagal poreikius. Aktyviausiai tobulinasi mokytojai, turintys pedagoginio darbo stažą nuo 11 iki 20 metų. Pagrindiniai kriterijai, kuriais remiasi muzikos pedagogai rinkdamiesi tobulinimosi seminarus yra jų turinys ir lektorių asmenybė. Tačiau tyrimas atskleidė nepakankamą kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybę – maždaug du trečdaliai respondentų pažymi seminarų bei kursų mažą naudingumą.

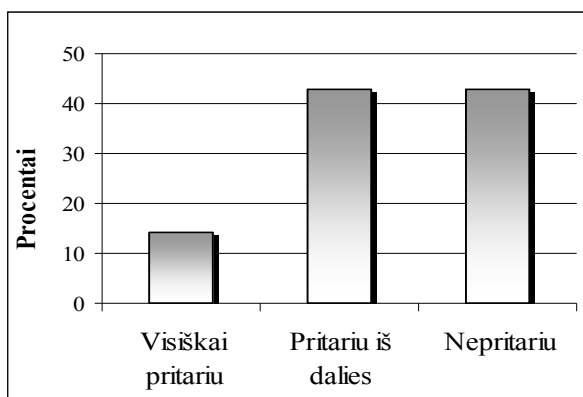
Tyrimo rezultatai parodė, kad mokyklose suteikiama pakankamai daug informacijos apie kvalifikacijos tobulinimo renginius. Du trečdaliai tiriamųjų mano, kad mokyklos vadovai visada sudaro sąlygas vykti į kursus, seminarus ir daugiau kaip pusė mokytojų atsakė, jog vadovai skatina, konsultuoja, domisi mokytojų tobulėjimu. Tačiau apklausos rezultatai informuoja apie nepakankamą mokyklų finansavimą bei skurdžią mokyklų materialinę bazę: mokyklose nepakankamai organizuojama seminarų, o mokyklos vadovų skiriamos lėšos mokytojų tobulinimuisi patenkina tik trečdalį respondentų. Kad mokykloje turtinga biblioteka (metodinė, muzikinė, meninė literatūra), mano tik 5 proc. muzikos mokytojų.

Kelti kvalifikaciją daugiausia skatina pačių respondentų noras tobulėti (beveik visų mokytojų) ir didėjantys reikalavimai mokytojo profesijai (83 proc.). Kaip pagrindines priežastis, ribojančias profesinės kompetencijos plėtotę, tirti muzikos mokytojai nurodo laiko stoką. Tai aktualiausia jų tobulinimąsi ribojanti problema – 64 proc. apklaustųjų dėl didelio darbo krūvio ir laiko stokos negali iki galo realizuoti savo poreikio nuolatiniam mokymuisi.

Daugiau kaip trečdalis respondentų šeimose buvo skatinami tobulintis, o kas penktas muzikos mokytojas šeimos skatinimo mokytis nejaučia.

4.3.2. Antrojo tyrimo etapo rezultatų analizė

Pasikeitus pedagogų atestacijos reikalavimams (Pedagogų atestacijos nuostatai, 2007-07-27 patvirtinti Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-1578) kiekvienų mokslo metų pabaigoje pedagogai privalo parengti Savianalizės ir veiklos tobulinimo anketą. Muzikos mokytojams buvo pateiktas klausimas: „*Ką Jūs manote apie šiuos pasikeitimus?*“ Mokytojams reikėjo pažymėti tinkantį atsakymą, taip pat pasiūlyta, pareiškiant savo nuomonę, atsakymą pakomentuoti. Apklausa parodė, kad pedagogų nuomonė apie savianalizės anketos pildymą pasiskirstė vienodai – po 43 proc. tarp tų, kurie visiškai nepitaria ir tų, kurie pritaria šiai naujovei iš dalies (žr. 22 pav.). Susumavus atsakymų kategorijas „visiškai pritariu“ ir „pritariu iš dalies“ (nes „pritariu iš dalies“ – lyg ir pozityvus teiginys), susidaro išpūdis, kad dauguma muzikos mokytojų (86 proc.) gana palankiai priėmė naujovę.

22 pav. Respondentų nuomonė apie savianalizės anketos parengimą (N=91)

Tačiau išsamesnė analizė atskleidė visiškai priešingą rezultatą. Jeigu 22 paveiksle pateikiami procentai, kurie skaičiuojami nuo visų apklausoje dalyvavusių mokytojų, tai 6 lentelėje pateikiami į šį klausimą atsakiusių mokytojų komentarai (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Muzikos mokytojų požiūris į savianalizės anketos parengimą (N=66)

Atsakiusių skaičius	Kategorijos pavadinimas	Būdingesni komentarai
16	Pozityvus požiūris	<ul style="list-style-type: none"> - Apžvelgdamas nuveiktą darbą per metus mokytojas gali save įsivertinti. Tai disciplinuoja mokytoją, motyvuoja aktyvumą. - Manau, kad savianalizės apžvalga būtina – tai įpareigoja nebūti pasyviu sėdėtoju mokykloje. - Tai reikalinga, bet dėl laiko stokos sunkoka įsigilinti ir deramai išanalizuoti savo pedagoginę veiklą.
44	Negatyvus požiūris	<ul style="list-style-type: none"> - Ši anketa įnešė daug neaiškumų. Svarbiausia niekas nepaaiškina kaip ją turėtume užpildyti. Šiaip tai biurokratizmas. - Tik rašymas dėl rašymo, jokios naudos ji niekam neteikia, laiko gaišinimas ir popieriaus gadinimas. - Labai daug pilstymo iš tuščio į kiaurą. Norisi supaprastinimo „popierių pildyme“. Leiskite dirbti! - Absoliuti nesąmonė! Kur kelias tie popieriai?! Kas juos skaitys?! Ir ar nuo to kas nors pasikeis?
6	Pasiūlymai	<ul style="list-style-type: none"> - Savianalizės anketa neturėtų būti privaloma kiekvienam mokytojui. Ją reiktų siūlyti pildyti tiems mokytojams, kurių kompetencija būtų suabejota. - Tai galimybė save įsivertinti, bet nemanau, kad Savianalizės ir veiklos tobulinimo anketa turėtų būti privaloma. - Proga apibendrinti darbo patirtį, norėtusi paprastesnės formos, tik ar to reikia kasmet?
Iš viso 66		

Nagrinėjant muzikos mokytojų komentarus šiuo klausimu, išaiškėjo, kad tik trečdalis visų pedagogų pritaria naujovėms. Jie pareiškė, kad savianalizės ir veiklos tobulinimo anketos parengimas naudingas ir net būtinas pedagogo darbe. Dauguma respondentų, pasirinkusių atsakymą „pritariu iš dalies“, pasirodo, turi neigiamą požiūrį. Pvz., vienas iš tokių charakteringiausių atsakymų: „per daug rašliavos... norisi dirbti“. Atsakiusių komentarų analizė atskleidė, kad 44 muzikos mokytojai (iš viso pareiškė savo nuomonę 66 respondentai) nepatenkinti papildomu darbu. Reiktų paminėti, kad šiuo klausimu sulaukta daugiausiai

pasiskundimų, nemaža jų dalis itin pikto, nihilistinio pobūdžio. Muzikos mokytojai ne tik aktyviai reiškė savo nuomonę, jie pateikė konkrečių pasiūlymų. Galima spėti, kad tokį mokytojų aktyvumą lėmė klausimo problematiškumas.

Analizuojant mokytojų nuomones akivaizdu, kad teigiami savianalizės anketos parengimo aspektai dar mažėja, o neigiamas vertinimas – padidėja.

Nagrinėjant gautus duomenis pastebėta respondentų nuomonių išsiskyrimo tendencija: dauguma nepatenkintų savianalizės ir veiklos tobulinimo anketos pildymu – mokytojai, dirbantys muzikos mokyklose. Tuo tarpu, bendrųjų lavinimo mokyklų muzikos mokytojai apie šią naują pasisako gana palankiai. Galima daryti prielaidą, kad tokį nuomonių skirtumą įtakoja muzikos mokytojų darbo pobūdis.

Antruoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pasikeitimai atestacijos nuostatuose įtakoja tiesioginį mokytojų darbą. Muzikos mokytojams buvo užduotas klausimas – „Ar pasikeitus atestacijos nuostatams realiai kas nors pasikeitė Jūsų darbe?“ Apklaustos duomenys rodo, kad dauguma apklaustųjų pedagogų (73 proc.), pasikeitus atestacijos nuostatams dirba kaip ir anksčiau. Beveik ketvirtadalis respondentų (23 proc.) pripažįsta vienokius ar kitokius pasikeitimus. Daugiau galimybių tobulėjimui išvelgė tik 4 proc. mokytojų.

Šie rezultatai liudija, kad apklaustieji pedagogai atsakingai žiūri į savo darbą. Tokią prielaidą patvirtino muzikos mokytojų komentarai (iš viso pareiškė savo nuomonę 37 respondentai) šiuo klausimu (žr. 7 lentelę). Jų atsakymai buvo suskirstyti į 2 kategorijas: „nepasikeitė“ – atsakė 23 pedagogai, atsakymą „pasikeitė“ pasirinko 14 pedagogų .

7 lentelė

Muzikos mokytojų nuomonė apie pokyčius jų darbe (N=37)

Atsakiusiųjų skaičius	Kategorijos pavadinimas	Būdingesni komentarai	
23	Nėra pokyčių	-Manau, kad atestacijos nuostatai, kokie jie bebūtų, nėra pagrindinis motyvas atlikti suplanuotus darbus. -Nuostatai pasikeitė o realiai dirbame taip kaip ir anksčiau. -Manau, kad pasikeisti niekas negali. Kaip suprantame savo darbą, taip ir dirbame. Kaip anksčiau, taip ir dabar stengiuosi dėl mokinių.	
14	Yra pasikeitimų	Pozityvus požiūris	-Atkreipiau didesnę dėmesį į užduočių diferencijavimą. -Akivaizdžiau matyti sėkmės rodikliai, mokinių pasiekimai. -Daugiau domiuosi naujovėmis, stengiuosi dalyvauti kursuose, seminaruose. Taip stengiuosi tobulinti savo profesinę kompetenciją.
		Negatyvus požiūris	-Dar daugiau formalumų ir dokumentų. -Laiko mažiau dirbti, nes galva apkrauta popieriais. -Kas gali keistis? Padaugėjo makulatūros.

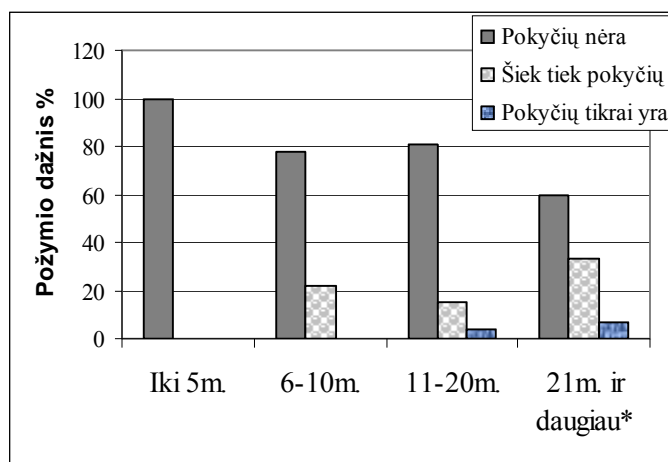
Iš atsakymų galima suprasti, kad mokytojai stengiasi nuoširdžiai, atsakingai dirbti dėl mokinių ir dėl savo tobulėjimo, o ne dėl formalių reikalavimų. Galima teigti, kad muzikos mokytojai tikrai myli savo darbą.

Respondentai, kurie *nemato savo darbe pokyčių*, tiesiog konstatavo, kad nemoka ir nežino kaip reikia dirbti kitaip. Mokytojai akcentavo, kad jų darbo rezultatai „akivaizdūs, nepaisant ar atestacijos nuostatai keičiasi ar ne“.

Apklaustieji, kurie *pajuto pasikeitimus*, savo ruožtu, pasiskirstė į dvi grupes: į tuos, kurie pozityviai vertino pokyčius ir nepatenkintus. Nepatenkintieji daugiausia akcentavo padidėjusį dokumentų pildymą.

Buvo ir tokių, kuriems pasikeitimai atnešė tiesioginės naudos kasdieniniame darbe. Pasak mokytojų, jiems buvo proga pasidomėti nauja literatūra apie šiuolaikinės pedagogikos aktualijas. Kai kurie mokytojai pradėjo aktyviau įsijungti į mokyklos meninį gyvenimą, pradėjo patys, be išorinio skatinimo organizuoti renginius, dalyvauti koncertinėje veikloje.

Vertinant muzikos mokytojų požiūrį į tai, kaip įtakojo jų darbą nauji pedagogų atestacijos reikalavimai, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p=0,01$). 23 paveiksle matyti, kaip skiriasi mokytojų, turinčių skirtingą pedagoginį stažą, nuomonė apie pokyčius jų darbe (žr. 23 pav.).

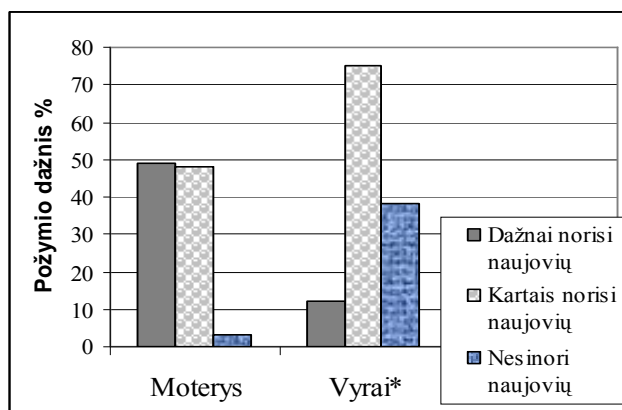
*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,01$

23 pav. Respondentų nuomonė apie pokyčius jų darbe skirtingo pedagoginio stažo aspektu (N=91)

Jauni specialistai, mokykloje atidirbę iki 5 metų, pasikeitus atestacijos nuostatams, realių pasikeitimų kasdieniniame darbe nepajuto. Matome tendenciją – kuo didesnis pedagoginio darbo stažas, kuo didesne profesinė patirtis, tuo daugiau pasikeitimų pastebi mokytojai.

Atsakydami į trečiąją anketos klausimą – „Ar Jums norisi naujovių?“, absoliuti dauguma – 97 proc. mokytojų, pasisakė teigiamai. Tik 3 proc. pedagogų yra kategoriškai nusiteikę prieš

naujoves. Galima teigti, kad šie rezultatai tik patvirtino gerai žinomą faktą – mokytojai dėl savo darbo specifikos yra žingeidūs.

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,02$

24 pav. Naujovių profesinėje veikloje vertinimas lyties aspektu (N=91)

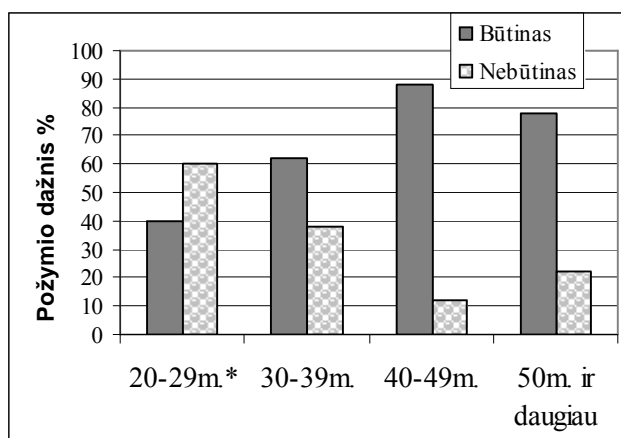
24 paveiksle akivaizdžiai patvirtintas ir kitas faktas – moterys yra smalsesnės už vyrus (statistiškai reikšmingi skirtumai $p=0,02$). Beveik pusė apklaustų mokytojų-moterų gana dažnai nori įvairovių ar naujovių savo darbe. Matome, kad mokytojai-vyrai savo požiūriu yra konservatyvesni, inertiškesni. Jiems ženkliai rečiau norisi pasikeitimų, negu moterims – beveik kas dešimtam vyrui (12 proc.). Daugiau kaip trečdalis vyrų (38 proc.) yra kategoriškai nusiteikę prieš naujoves, tuo tarpu moterų su tokia nuostata ypač mažai – tik 3 proc.

Išanalizavus šiuo klausimu pateiktus respondentų komentarus, pastebėta, kad beveik kas septintas atsiliepimas – neigiamas. Išaiškėjo ir tokios negatyvios nuostatos priežastis. Pasirodo, muzikos mokytojai, nenorintys naujovių, paprasčiausiai jų bijo. Savo atsakymuose mokytojai akcentavo pokyčių dažnumą, minėjo, kad norisi didesnio stabilumo. 40 muzikos mokytojų pasisakymai buvo optimistiškesni. Pasak jų: *naujovė skatina tobulėti, padeda nesustabarėti, verčia kitaip pasižiūrėti į savo darbą, „ragina“ neprisnūsti, apmąstyti savo darbo metodus; naujovių visada norisi, bet dar nežinau nuleistų iš viršaus puikių realių naujovių; naujovių norisi tik kūrybiniame darbe, o atestacijos nuostatuose – paprastumo.*

Norint patikslinti muzikos mokytojų požiūrį į jų profesinį tobulėjimą, respondentams buvo pateiktas klausimas – „Kaip Jūs manote, ar reikia kelti kvalifikaciją pedagogams, kurie turi didelį stažą, patirtį?“ Mokytojams reikėjo pažymėti tinkantį atsakymą ir pakomentuoti savo nuomonę. Remiantis šio tyrimo rezultatais galima konstatuoti, jog du trečdaliai (67 proc.) atsakiusiųjų suvokia ir pripažįsta nuolatinio kvalifikacijos tobulinimo svarbą. Penktadalis muzikos mokytojų (20 proc.) mano, kad pedagogams su ilgamečiu stažu ir patirtimi profesinės kvalifikacijos kelti nereikia. Jų atsakymai kartu su tais respondentais, kurie neturėjo konkrečios nuomonės šiuo klausimu (13 proc.), sudarė gana didelį procentą – trečdalį visų apklaustųjų. Šio

tyrimo metu gauti duomenys iš esmės skiriasi nuo tų, kur respondentai vertina savo nuostatą nuolatiniam mokymuisi. Pirmajame tyrimo etape, analizuojant mokytojų požiūrį į nuolatinį mokymąsi, akivaizdžiai vyravo labai pozityvi nuomonė: 95 proc. apklaustųjų nuolatinį mokymąsi siejo su galimybe kelti savo kvalifikaciją ir 97 proc. nurodė norą tobulėti. Toks pirmojo ir antrojo tyrimo etapų rezultatų skirtumas galėjo atsirasti dėl kelių priežasčių: mokytojai ne taip suprato klausimą; atsakiusieji kvalifikacijos kėlimo nesieja su nuolatinio mokymusi ir tobulinimusi; atsakydami į klausimus apie nuolatinį mokymąsi mokytojai atsakė formaliai, buvo nenuoširdūs.

Analizuojant pedagogų nuomonę apie kvalifikacijos tobulinimo būtinumą vyresnio amžiaus mokytojams, buvo aptikti statistškai reikšmingi įvertinimų skirtumai ($p=0,03$) pagal respondentų amžių (žr. 25 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,03$

25 pav. Patyrusių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo būtinumas. Respondentų vertinimo skirtumai tarp skirtingo amžiaus grupių (N=91)

Duomenys 25 paveiksle rodo gana įdomų tiriamųjų nuomonių išsiskyrimą. Jauniausiems pedagogams (20-29 m.) klausimas apie vyresnio amžiaus mokytojų kvalifikacijos kėlimą gali būti nelabai aktualus. Jie dar nesusidūrė su šia dilema tiesiogiai, todėl gal nelabai gilinaisi į situaciją. Iš čia toks požiūris – 60 proc. jaunų specialistų mano, jog pedagogams su ilgamečiu stažu ir didele patirtimi kvalifikacijos kelti nereikia. Užtat kitų amžiaus kategorijų mokytojų nuomonė buvo priešinga. Didžiausias procentas apklaustųjų (88 proc.), kurie galvoja, kad kvalifikacijos kėlimas būtinas visiems, nepriklausomai nuo stažo ir patirties, yra trečioje kategorijoje (joje respondentų amžius 40-49 m.). Šios kategorijos pedagogai pakankamai daug metų dirba mokykloje, tačiau neprarado jaunatviško žinių troškimo. Galima teigti, kad mokytojai suvokia mokymosi aktualumą sau ir noriai tobulinasi.

Išsamesnė nuomonių analizė patvirtino anksčiau pateiktas išvadas bei parodė gana didelį muzikos mokytojų aktyvumą – pareikšti 52 komentarai. Jie buvo suskirstyti į 2 kategorijas: „pozityvus požiūris“ (44 respondentai) ir „negatyvus požiūris“ (8 respondentai).

Buvo keletas nuomonių, kad mokytojams su ilgamečiu stažu ir patirtimi kvalifikacijos kelti nereikia, nes „stažas ir patirtis savaime kelia kvalifikaciją“, kad daug metų išdirbusiems pedagogams, taikant išimtis, turėtų būti suteikta aukšta kvalifikacinė kategorija.

Tačiau dauguma pedagogų mano, kad žinios niekam nepakenks, kad tobulėjimui ribų nėra ir kad reikia neatsilikti nuo laikmečio:

- *kelti kvalifikaciją būtina, nes pedagogai, turintys didelį darbo stažą, dažnai būna senokai baigę studijas. Laikmetis keičiasi, mokytojams labai svarbu neatsilikti nuo jo;*

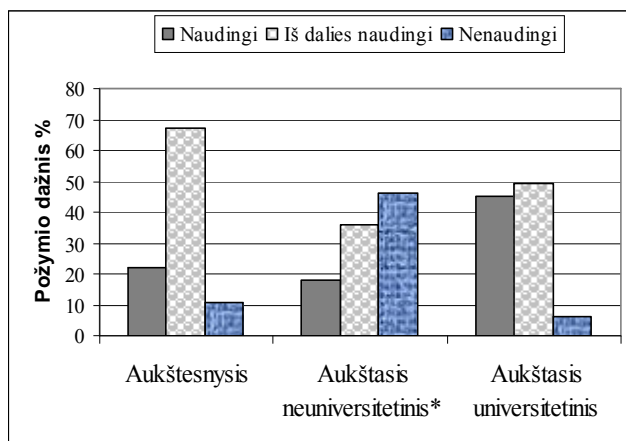
- *reikia, kad neužmigti ant „laurų“.*

Kai kurie mokytojai atsakydami į klausimą apie būtinumą kelti kvalifikaciją pedagogams, turintiems didelį patirtį, „atpažino save“. Jie paminėjo savo didelį darbo stažą bei pabrėžė, kad nuolat kelia kvalifikaciją bei nori tai daryti ir ateityje.

Apibendrinant šiuo klausimu gautus rezultatus, galima konstatuoti, jog muzikos mokytojų požiūris į profesinį tobulinimąsi yra pozityvus. Dauguma jų suvokia nuolatinį mokymąsi kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį.

Klausimu – „Ar seminarai duoda realios naudos Jūsų kompetencijai?“ buvo siekta sužinoti, kaip muzikos mokytojai vertina kvalifikacijos tobulinimo renginius. Surinkti duomenys rodo, jog seminarai beveik visada pateisina 40 proc. mokytojų lūkesčius, pusė apklaustųjų (49 proc.) iš seminarų tikisi žymiai daugiau naudos, o kas dešimtas pedagogas (11 proc.) seminarais nusivylė.

Statistiškai reikšmingi skirtumai ($p=0,02$) buvo nustatyti nagrinėjant respondentų požiūrį šiuo klausimu.

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,02$

26 pav. Respondentų išsilavinimo reikšmė požiūriui į tobulinimosi renginių naudingumą (N=91)

Kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybės vertinimą sąlygoja muzikos mokytojų išsilavinimas (žr. 26 pav.). Kaip rodo 26 paveikslo duomenys, kas dešimtas pedagogas su aukštesniu išsilavinimu nepatenkintas kvalifikacijos tobulinimo renginiais. Jų tarpe ypač daug (67 proc.) pedagogų, kuriems seminarai būna naudingi tik iš dalies. Neatmetama galimybė, kad šitiems mokytojams nepakanka kompetencijos ir profesionalumo įvertinti renginių kokybę. Tačiau daugiausia kursais ir seminarais nusivylė respondentai su aukštuoju neuniversitetiniu išsilavinimu – beveik pusė šios kategorijos apklaustųjų (46 proc.) muzikos mokytojų labai retai gali pasinaudoti naudinga informacija gauta kvalifikacijos tobulinimo renginiuose. Tuo tarpu mokytojai, baigę universitetą, turi labai reikalingus pedagoginiame darbe gebėjimus. Jie moka atrasti reikiamą informaciją ir pritaikyti ją savo tiesioginiame darbe. Muzikos mokytojų su aukštuoju universitetiniu išsilavinimu, teigiančių, jog seminarai beveik visada pateisina jų lūkesčius, lyginant su kitų kategorijų respondентаis, yra dvigubai daugiau (45 proc.).

Galima daryti prielaidą, kad muzikos mokytojų vertinimui apie kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybę bei naudą, įtakos turėjo pačių mokytojų tobulinimo(si) renginių lankymas pagal poreikius. Šią prielaidą patvirtina komentarų analizė (iš viso pareiškė savo nuomonę 43 respondentai). Nemažai mokytojų minėjo, jog ieško papildomos informacijos apie seminarus, stengėsi tikslingai lankyti tobulinimo(si) renginius. Būdingesni atsakymų variantai pateikti 8 lentelėje.

8 lentelė

Muzikos mokytojų nuomonė apie kvalifikacijos tobulinimo renginių naudingumą (N=43)

Atsakiusiųjų skaičius	Kategorijos pavadinimas	Komentarų pavyzdžiai
24	Pozityvus požiūris	- Žiūrint, ko nori nuėjęs į seminarą! Jei nueini niurzgėti – naudos mažai. Jei nueini išmokti – visada jos randi. - Priklauso nuo lektorių asmenybės, nuo temos aktualumo. - Kas kart išgirsti ką nors naujo, ar bent prisimeni ką nors pamiršta.
17	Kritiškas požiūris	- Kartais jie būna visai be naudos, tik eilinis pliusiukas atestacijai. Ne visi seminarai yra kompetentingi! - Šiuo metu yra tiek daug naujovių, kad atrasti kažką visiškai nauja, manau neįmanoma. - Daugiau naudos duoda viena stebėta pamoka, nei 10 teorinių seminarų. - Jie tik pliusiukai. O gaila...
2 ----- Iš viso 43	Pasiūlymai	-Yra daug visiškai nenaudingų seminarų, nes paskelbus seminaro temą neaišku koks jo turinys. Būtų puiku, jei prie temos būtų pridėdami ir komentarai apie jo turinį. -Seminarai realios naudos duoda tik tada, kai juos veda praktikai. O tai būna labai retai.

Šie rezultatai liudija, kad respondentų nuomonės išsiskyrė: iš 43 pateiktų komentarų – 24 pasisakymai pozityvaus charakterio ir 19 – kritiško pobūdžio. Teigiamai nusiteikę mokytojai

mano, kad turint tikslą ko nors išmokti, visada rasi naudingų dalykų. Jie minėjo, jog seminaruose ne tik galima sužinoti naujovių, kurias vėliau bando pritaikyti savo darbe, bet kartais prisimenami senai užmiršti dalykai.

Daugiau kaip pusė mokytojų, pozityviai vertinančių kvalifikacijos tobulinimo renginius, akcentavo temos aktualumo bei lektorių asmenybės svarbą. Pasak jų, seminaro naudingumas tiesiogiai priklauso nuo lektorių kvalifikacijos, jų sugebėjimo bendrauti, pateikti savo dėstomą dalyką. Tokie duomenys iš dalies patvirtina anksčiau pateiktą išvadą, kad muzikos mokytojai, rinkdamiesi kvalifikacijos kėlimo renginius, pirmiausia atkreipia dėmesį į renginio turinį bei lektoriaus asmenybę.

Negatyvaus požiūrio komentaruose vyravo dvi nusivylimo seminarais priežastys:

- ne visi seminarai yra naudingi, nes kartais lektorių idėjos būna toli nuo mokyklos realybės;
- ne visi seminarai verti dėmesio, nes kartais jie organizuojami tik dėl „pliusiuko“.

Pasigendama gerų lektorių, dirbančių tobulinant mokytojų kvalifikaciją. Net pusė neigiamai atsakiusių respondentų minėjo lektorių nekompetentingumą, taip apibūdindami jų asmenybės svarbą profesinio tobulinimosi renginiuose. Tokie rezultatai patvirtino ankščiau gautus duomenis, kai buvo analizuojami seminarų rinkimosi kriterijai. Galima prielaida, kad respondentams lektoriaus asmenybė turi net daugiau įtakos, negu seminaro tema.

Nemaža dalis apklaustųjų pabrėžė kvalifikacijos tobulinimo renginių formalumą: „eiliniai pliusiukai atestacijai“.

Apibendrinant šio klausimo duomenis galima teigti, kad respondentai, nepriklausomai nuo palankaus ar skeptiško seminarų vertinimo yra vieningi savo pasisakymuose: svarbiausias kriterijus kvalifikacijos kėlimo renginiuose – lektoriaus kompetentingumas. Pastebima, kad mokytojai nepatenkinti kvalifikacijos tobulinimo renginiais, jų kokybę vertinama nepalankiai.

Įvertinti informacinių technologijų reikšmę muzikos mokytojų tobulinimuisi bei darbui, respondentams buvo pateiktas klausimas: „*Ar muzikos mokytojams reikalingas kompiuterinių technologijų išmanymas?*“ Tyrimo duomenys rodo, jog absoliuti dauguma apklaustųjų mano, kad šiuolaikiniam mokytojui kompiuterinių technologijų išmanymas – būtinybė ir tik nedidelė dalis mokytojų (6 proc.) galvoja kitaip. Iš penkių nepripažįstančių informacinių gebėjimų reikalingumo mokytojų, kaip ne keista, tik vienas turi aukštesnį išsilavinimą. Kiti – baigė universitetą. Trys muzikos mokytojai yra vidutinio amžiaus (iki 50 m.), tiek pat pedagogų turi gana aukštą kvalifikacinę kategoriją – metodininkai. Nesuprantama, kodėl minėti respondentai turi negatyvų požiūrį į kompiuterinių technologijų taikymą pamokoje.

Norint patikslinti muzikos mokytojų informacinių gebėjimų vertinimą, respondentų buvo prašoma klausimą pakomentuoti. Akcentuotina, kad tai vienintelis anketos klausimas, kurio gauti komentarai buvo vien tik pozityvaus pobūdžio. 40 muzikos mokytojų, rašydami savo nuomonę,

kompiuterinių technologijų išmanyme vieningai išvelgė tik pranašumus. Iš mokytojų atsakymų galima suprasti, kad jie nenori atsilikti nuo laikmečio. Pasak apklaustųjų, tobulėjant visuomenei, kompiuterizuojant mokyklas, elementarių kompiuterinių technologijų žinių išmanymas ne tik reikalingas, bet būtinas visiems išsilavinusiems žmonėms, ypač mokytojams, nepriklausomai nuo to, kokią dalyką jie dėsto.

Muzikos pedagogams šiuolaikinės technologijos – tai platesnis bendravimas su kolegomis, naudinga medžiaga internete, dalyvavimas projektinėje veikloje bei didelė pagalba studijuojant neakivaizdiniu būdu.

Bendrojo lavinimo mokyklų muzikos mokytojams informaciniai gebėjimai palengvina darbą. Jie pastebėjo, kad dokumentacija tapo tvarkingesnė, yra daug lengviau ne tik ruošti pamokoms, bet ir prvesti pačią pamoką. Nemažai respondentų paminėjo, kad kompiuterinės technologijos yra ne tik informacijos šaltinis, bet ir metodas ugdymo procese, kuris suteikia naujų įdomių galimybių muzikos klausyme, naujos medžiagos dėstyme ir įtvirtinime. Muzikos mokytojai kūrybingai ir išradingai naudojami kompiuterinėmis programomis pamokos metu: *„Žymiai gražiau ir įdomiau galima prvesti muzikos pamoką pasitelkus skaidres, pateiktas net solfedžiuojant, grojant dūdele!“*

Vaikų meno ir muzikos mokyklų pedagogai neatsilieka nuo savo kolegų iš bendrojo lavinimo mokyklų. Dalis mokytojų dirba su muzikinėmis programomis – ieško naujų natų, įrašinėja mokiniams fonogramas. Kita dalis pedagogų, kurie negali pritaikyti kompiuterinių technologijų galimybių pamokos metu dėl savo darbo specifikos – mato privalumus ieškant naujos metodinio pobūdžio informacijos.

Taigi, muzikos mokytojai vienareikšmiškai pripažįsta, kad šiuolaikinės technologijos atveria didesnes galimybes: vieni tiesiogiai pritaiko kompiuterines programas pamokose, kitiems kompiuteris – nepakeičiamas pagalbininkas asmeniniame tobulėjime.

Siekiant nustatyti inovacinių metodų (nuotolinio mokymosi) populiarumą, mokytojams buvo užduotas klausimas: *„Ar Jums teko dalyvauti distancinio (nuotolinio) mokymo(si) kursuose?“*

Tik 17 proc. mokytojų išbandė nuotolinį mokymosi būdą, deja, 14 proc. iš jų – retkarčiais. Norint patikslinti, kurie mokytojai geriausiai informuoti ir taiko inovacinius tobulinimosi metodus, buvo išanalizuoti respondentų, dalyvavusių distanciniuose kursuose, atsakymai. Pasirodo, visi mokytojai, kurie tvirtino, kad jie daug kartų dalyvavo nuotolinio mokymo(si) kursuose, dirba Pakruojo rajone. Pastebima, kad Pakruojo rajono muzikos mokytojai aktyviausi ir toje kategorijoje respondentų, kurie turėjo galimybę nors retkarčiais dalyvauti distancinio mokymosi kursuose (po 1 respondentą iš Pasvalio ir N. Akmenės, po 3 iš Šiaulių ir Kauno, o iš Pakruojo – net 6). Abejotina, kad didesnių miestų muzikos mokytojai

blogiau informuoti, arba turi mažiau galimybių taikyti inovacinius mokymosi būdus. Todėl daroma prielaida, kad ne visi apklaustieji teisingai suprato klausimą, greičiausiai mokytojai nenorėjo pripažinti, kad distancinio mokymosi kursuose nedalyvavo.

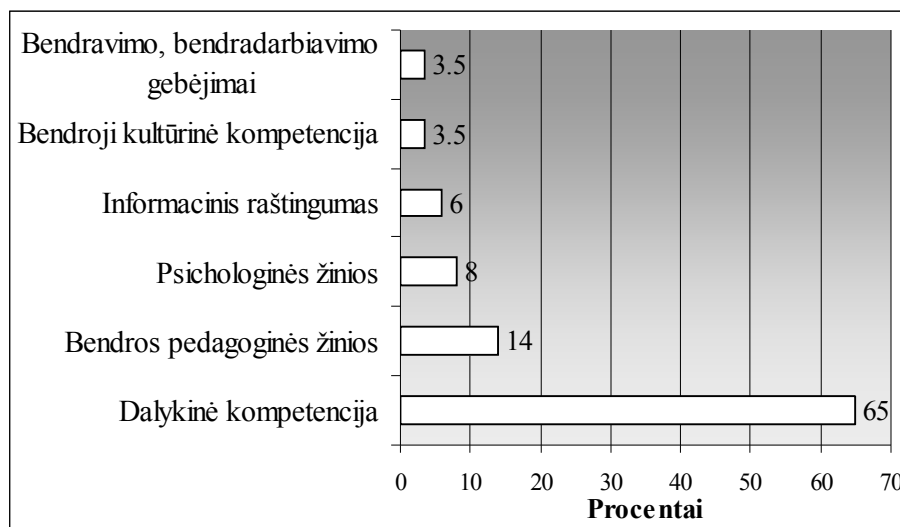
Iš respondentų komentarų aiškėja, kad muzikos mokytojams trūksta informacijos šioje srityje. Pagal išreikštą nuomonę apklaustieji pasiskirstė į tuos, kuriems:

- distanciniuose kursuose neteko dalyvauti, bet apie tokius žino ir norėtų išbandyti;
- distanciniuose kursuose, nors ir žino apie juos, dalyvauti neteko, nes nebuvo poreikio;
- neteko dalyvauti, nes apie tokius kursus nieko negirdėjo ir net nežino, ką tai reiškia;
- neteko dalyvauti, nes trūksta informacijos apie tai, kada jie vyksta;
- dalyvavo, bet naudos iš to daug nebuvo.

Nagrinėjant respondentų komentarus darosi akivaizdu, kad keletas mokytojų supainiojo seminarą apie nuotolinius kursus, su pačiais kursais, todėl galima spėti, kad išbandžiusių nuotolinį mokymą(si) dar mažesnis procentas, nei atskleidė tyrimas.

Apibendrinant respondentų atsakymus, galima daryti išvadą, jog distancinis mokymasis dėl įvairių priežasčių nėra populiariausias kvalifikacijos tobulinimo būdas.

Mokytojų buvo prašoma sunumeruoti pagal svarbą kompetencijas, kurias labiausiai norėtų tobulinti. Atsakymai į šį klausimą (žr. 27 pav.) parodė, kad muzikos pedagogams aktualiausias yra dėstomo dalyko žinių tobulinimas, pedagoginių įgūdžių lavinimas ir psichologinių žinių gilinimas.

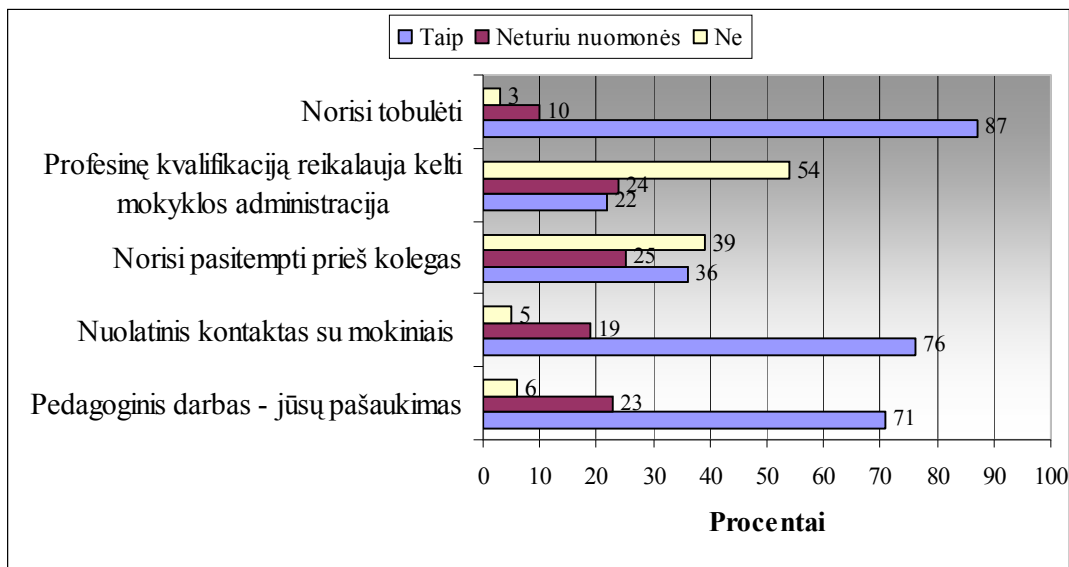

27 pav. **Kompetencijos, kurias muzikos mokytojai labiausiai norėtų tobulinti (N=86)**

Kompetencijų, kurias muzikos mokytojai labiausiai norėtų tobulinti reitinge ženkliai pirmauja dalykinė kompetencija (65 proc.). Antroje vietoje pagal populiarumą – bendros pedagoginės žinios (14 proc.), trečioje – psichologinės žinios (8 proc.). Nors 75 proc. apklaustųjų pripažįsta, kad šiuolaikiam mokytojui kompiuterinių technologijų išmanymas –

būtinybė, muzikos mokytojai pirmiausiai tobulina tas kompetencijas, kurios labiausiai reikalingos tiesioginiame kasdieniniame darbe – savo dėstomą dalyką ir bendras pedagogines žinias.

Siekiant nustatyti muzikos mokytojų tobulinimosi motyvaciją, respondentams buvo pateikti 5 teiginiai. Kaip pasiskirstė mokytojų nuomonės šiuo klausimu aiškiai matyti 28 paveikslėlyje pavaizduotoje diagramoje.

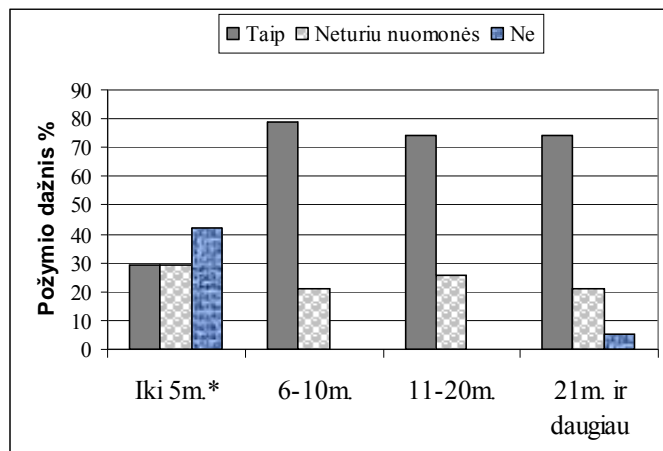
28 pav. **Priežastys, skatinančios muzikos mokytojus kelti profesinę kvalifikaciją (N=91)**

Iš respondentų atsakymų galima spręsti, kad svarbiausia priežastis kelti savo kvalifikaciją – vidinis poreikis tobulėti. Taip atsakė 87 proc. mokytojų. Nuolatinis kontaktas su mokiniais taip pat turi nemažą įtaką mokytojams ir skatina tobulinti kvalifikaciją 76 proc. apklaustųjų. Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad 71 proc. mokytojų jaučia pašaukimą pedagoginiam darbui. Noras pasitempti prieš kolegas skatina tobulėti kas trečią pedagogą (žr. 28 pav.).

Mažiausiai kvalifikacijos kėlimą skatinantis veiksnys – formalūs reikalavimai. 54 proc. į šį klausimą atsakiusių mokytojų nemano, kad mokyklos administracijos reikalavimai skatina kelti profesinę kvalifikaciją. Dar 24 proc. pedagogų neturėjo konkrečios nuomonės, negalėjo vienareikšmiškai pasisakyti šiuo klausimu. Tikėtina, kad šiems mokytojams mokyklos administracija įtakojo jų tobulinimąsi. Kartu su tais, kas pasirinko teigiamą atsakymą (22 proc. respondentų), tai sudaro vos ne pusę apklaustųjų. Todėl daroma prielaida, kad išorinė tęstinio mokymosi motyvacija – mokytojų atestacijos formalūs reikalavimai – yra pakankamai reikšmingas muzikos mokytojų poreikio kelti savo kvalifikaciją veiksnys. Taip pat tikėtina, jog kas antro mokytojo tobulinimasis motyvuotas saviugdos poreikiu.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek vidinė, tiek išorinė motyvacijos vienodai svarbios muzikos mokytojų tęstiniame mokyme.

Nustatant muzikos mokytojų mokymąsi skatinančius veiksnius buvo pastebėta, kad respondentų pedagoginio darbo stažas sąlygoja jų nuomonę (statistiškai reikšmingi skirtumai $p=0,03$) (žr. 29 pav.).

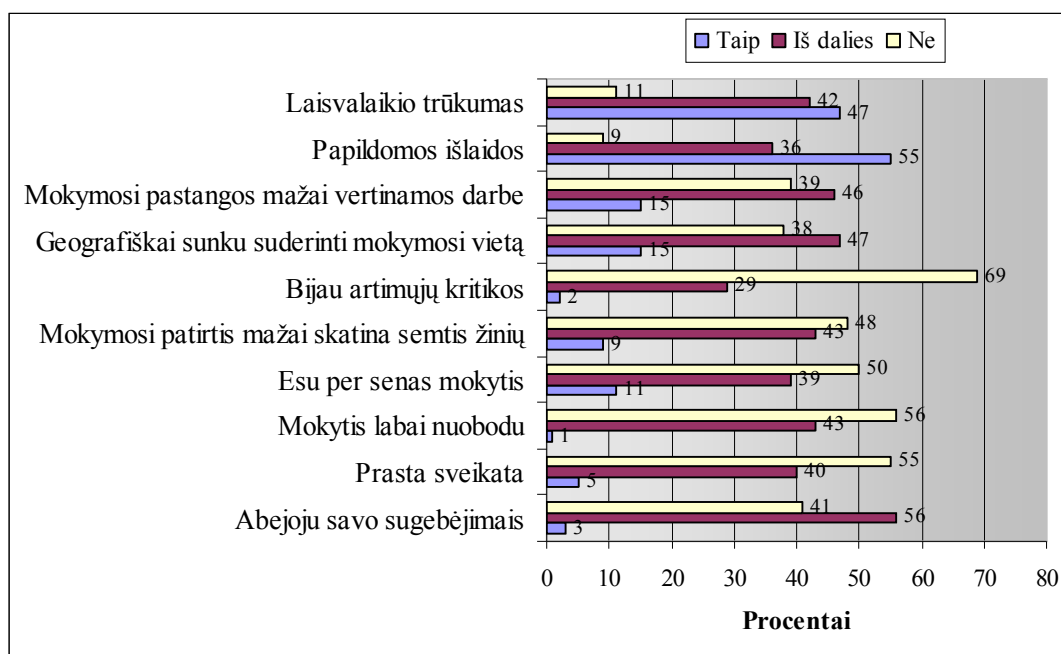

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,03$

29 pav. **Teiginio „Pedagoginis darbas – jūsų pašaukimas“ vertinimas. Skirtingo pedagoginio stažo reikšmė respondentų požiūriui (N=91)**

29 paveiksle matyti, jog pašaukimo savo darbui nejaučia dvi kategorijos tiriamųjų – jauni specialistai su stažu iki 5 m. (jų tarpe be pašaukimo yra ypač daug – net 42 proc.) ir mokytojai, atidavę pedagoginiam darbui didelę dalį savo gyvenimo. Neatmetama galimybė, kad vyksta natūrali atranka. Tie, kurie neturi potraukio pedagoginiam darbui, ilgai mokyklose neužsilieka. Penki metai – pakankamas laikas, kad mokytojas apsispręstų dėl tolesnio darbo. Tuo tarpu respondentų su pedagoginiu stažu nuo 6 iki 10 metų atsidavimas darbui vienas didžiausių – 79 proc. mokytojų. Po dešimties pedagoginio darbo metų entuziazmas po truputį nuslūgsta, kasdieninė rutina daro savo – kaupiasi ne tik patirtis bet ir klaidos, nes ir pats talentingiausias mokytojas gali patirti pedagoginių sėkmių ir nesėkmių. Nusivylimai gali iššaukti abejones dėl profesinio apsisprendimo. 29 paveiksle užfiksuota, kad pedagogų su ilgamečiu darbo stažu tarpe atsiranda keletas mokytojų, kurie nejaučia pašaukimo savo darbui.

Norint įvertinti mokytojų profesinį tobulinimąsi ribojančius veiksnius, buvo sudarytas atskiras klausimyno blokas. Išnagrinėjus mokymosi trukdžius, paaiškėjo, kad dauguma mokytojų jaučia lėšų stygių. Iš dešimties anketoje pateiktų priežasčių (žr. 30 pav.) papildomos išlaidos gali sutrukdyti tobulinti kvalifikaciją daugiau kaip pusei respondentų (55 proc.). Susumavus atsakiusių „taip“ ir „iš dalies“ procentus, gauname neįtikėtiną rezultatą – 91 proc. mokytojams papildomos išlaidos – kliūtis mokytis. Net mokytojų užimtumas, palyginus su ribotomis finansinėmis galimybėmis, lieka antroje vietoje. Laisvalaikio trūkumą jaučia 89 proc. apklaustųjų.

30 pav. Išoriniai ir vidiniai mokymosi trukdžiai (N=91)

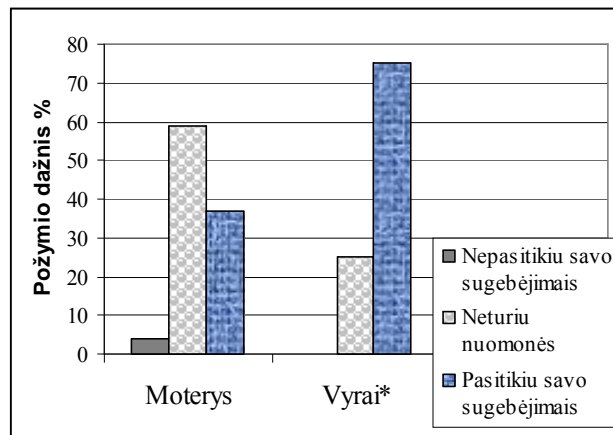
Analizuojant 30 paveikslo duomenis, pastebima, kad muzikos mokytojai dvejojo atsakydami į klausimus. Nemažai (nuo trečdalis iki pusės ir daugiau) apklaustųjų, vertinant kiekvieną teiginį, pasirinko atsakymą „iš dalies“. Daugiau kaip pusė mokytojų (56 proc.) iš dalies nepasitiki savimi, 46 proc. pedagogų prisipažino, kad jų mokymosi pastangos ne visada tinkamai vertinamos darbe, o 43 proc. apklaustųjų pareiškė, kad jiems būna neįdomu mokytis. Kas antras mokytojas mano, kad jis jau per senas mokytis. Beveik tiek pat pedagogų (52 proc.) praeityje turėjo neigiamą mokymosi patirtį, kuri daugiau ar mažiau gali slopinti norą mokytis ateityje.

Duomenys rodo, kad muzikos mokytojų mokymąsi mažiausiai įtakoja artimųjų nepalanki nuomonė. Tik 2 proc. atsakiusiųjų bijo kritikos, dar 29 proc. respondentų skeptiškas artimųjų požiūris iš dalies galėtų būti kliūtimi tobulinimuisi.

Remiantis šio tyrimo rezultatais galima konstatuoti, jog dvi pagrindinės priežastys, kurios riboja muzikos mokytojų profesinės kompetencijos plėtotę – papildomos išlaidos ir laisvalaikio trūkumas. Abi jos priskiriamos kategorijai „išoriniai trukdžiai“.

Tiriant išorinių ir vidinių mokymosi trukdžių poveikio priklausomybę nuo respondentų demografinių kintamųjų, atskleidė, jog tiriamųjų lytis ir išsilavinimas buvo statistiškai reikšmingi kai kuriems tobulinimąsi ribojantiems veiksniams.

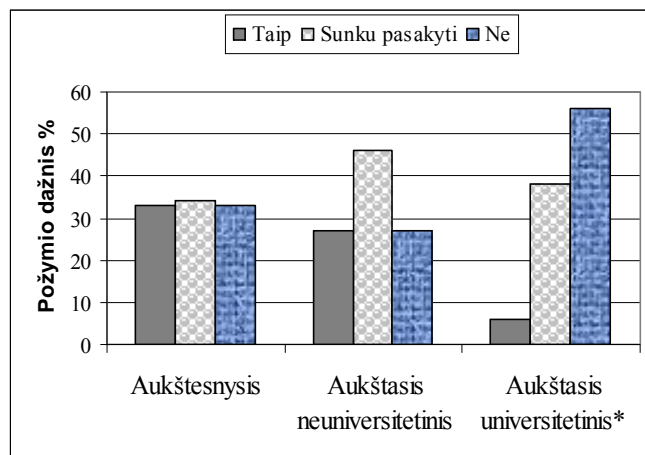

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,04$

31 pav. Respondentų nepasitikėjimo savo sugebėjimais vertinimas lyties aspektu (N=91)

Pastebima, kad iki šiol apklausos duomenyse moterų nuomonės buvo kategoriškesnės, tačiau kai reikėjo įsivertinti save, jų atsakymai tapo atsargesni. Klausime apie abejones moterys ypač daug dvejoja. 31 paveiksle matyti, kad vyrai visiškai patenkinti ir pasitiki savimi, abejojančių savo sugebėjimais nėra. Vyrų taip pat trigubai mažiau ir toje kategorijoje, kurioje respondantai neturėjo konkrečios nuomonės šiuo klausimu. Remiantis šio paveikslo duomenimis, galima teigti, kad moterų, pasitikinčių savimi, dvigubai mažiau (jų yra tik trečdalis nuo visų apklaustų mokytojų-moterų), negu vyrų (du trečdaliai iš visų apklaustų mokytojų-vyrų) (statistiškai reikšmingi skirtumai $p=0,04$).

Respondentų nuomonei vertinant mokymąsi ribojančius veiksnius įtakos turėjo mokytojų išsilavinimas (statistiškai reikšmingi skirtumai $p=0,06$) (žr. 32 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p = 0,06$

32 pav. Teiginio „Esu per senas mokytis“ vertinimo skirtumai išsilavinimo aspektu (N=91)

32 paveikslo duomenys atskleidžia respondentų požiūrį į išsilavinimo reikšmę, vertinant teiginį „esu per senas mokytis“. Atsakymų skirtumai akivaizdūs – kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo daugiau keičiasi mokytojų mąstymas ir požiūris į mokymąsi. Respondentams, su

aukštesniuju išsilavinimu, amžius gali būti rimta kliūtis nuolatiniam mokymesi. Jų nuomonė pasiskirstė tolygiai tarp visų atsakymų variantų – po 33 proc. Apklaustieji, turintys aukštą neuniversitetinį išsilavinimą, linkę daugiau dvejoti. Jų kategorijoje pats didžiausias procentas abejojančių, kad amžius gali sutrukdyti mokytis. Tuo tarpu muzikos mokytojai, kurie baigė universitetą, daugiausiai iš visų kategorijų pritaria mokymosi visa gyvenimą idėjoms. 56 proc. iš jų mano, kad mokytis niekada nevēlu ir tik 6 proc. nurodė, kad jau paseno mokytis. Kitose kategorijose (su aukštesniuju ir su aukštuoju neuniversitetiniu išsilavinimu) taip manančių buvo tik po trečdalį pedagogų.

Apibendrinant antrojo etapo tyrimo rezultatus, galima konstatuoti, kad didžiausia dalis apklaustųjų mokytojų, pasikeitus atestacijos nuostatams dirba kaip ir anksčiau, savo kasdieniniame darbe pokyčių nepajuto. Respondentai turi nelabai palankią nuomonę apie savianalizės ir veiklos tobulinimo anketos parengimą. Jie nepatenkinti papildomu darbu, mano, jog anketa – eilinis formalumas, „popierizmas“. Kas trečias muzikos mokytojas neturi tvirtos nuostatos nuolatiniam mokymuisi, kuris laikomas neatskiriama mokytojų profesinės veiklos dalimi. Jų teigimu, pedagogams su ilgamečiu stažu ir patirtimi profesinės kvalifikacijos kelti nereikia.

Svarbiausia motyvacija kelti savo kvalifikaciją – vidinis poreikis tobulėti bei nuolatinis kontaktas su mokiniais. Pagrindinės priežastys, kurios riboja muzikos mokytojų profesinės kompetencijos plėtotę – papildomos išlaidos ir laisvalaikio trūkumas. Surinkti duomenys rodo, jog mokytojai nepatenkinti kvalifikacijos tobulinimo renginiais, jų kokybė vertinama nepalankiai. Dažniausios nusivylimo priežastys – lektorių nekompetentingumas bei seminaro formalumas, „pliusiukas atestacijai“. Beveik du trečdaliai pedagogų prisipažino, kad jų mokymosi pastangos ne visada tinkamai vertinamos darbe.

Distancinis mokymasis dėl įvairių priežasčių nėra populiariausias kvalifikacijos tobulinimo būdas. Tik 17 proc. mokytojų išbandė nuotolinį mokymosi būdą. Iš respondentų komentarų darosi aišku, kad muzikos mokytojams trūksta informacijos šioje srityje.

Pastebima, kad muzikos mokytojai aktyviausiai reiškė savo nuomonę atsakydami į klausimus apie savianalizės ir veiklos tobulinimo anketos parengimą bei apie kvalifikacijos kėlimą pedagogams, kurie turi didelį stažą, patirtį. Tokį aktyvumą galėjo lemti užduotų klausimų aktualumas, problemiškas (diskutuojama tomis temomis, kurios daugiausiai jaudina).

4.3.3. Lyginamoji analizė

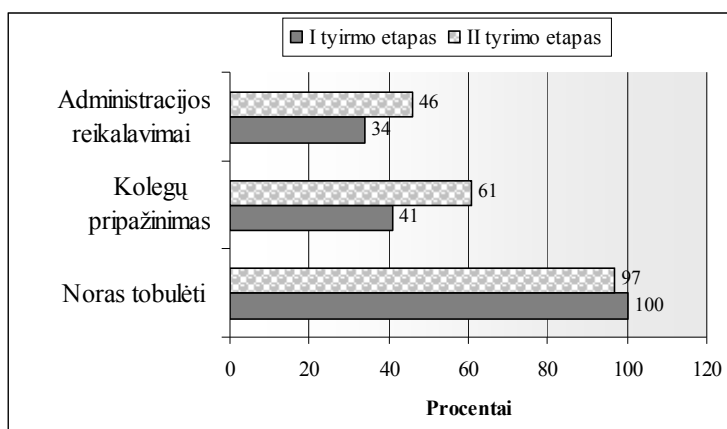
Pirmojo ir antrojo tyrimo etapo gauti rezultatai rodo, jog muzikos mokytojų profesinės kompetencijos tobulinimas, savirealizacijos poreikis yra pakankamai aukštas. Pedagogų požiūris

į nuolatinį mokymąsi ir profesinį tobulinimąsi yra teigiamas. Dauguma jų pripažįsta nuolatinio mokymosi svarbą bei suvokia mokymosi aktualumą.

Muzikos mokytojų tobulinimąsi įtakoja daug faktorių, jų tarpe reikšmingesnės yra vidinės ir išorinės mokymosi motyvacijos, kurios skirtingai išryškėjo atskiruose tyrimo etapuose:

- vidinis poreikis nuolat mokytis. Pirmajame tyrimo etape jis buvo vienas iš pagrindinių motyvacijų 93 proc. respondentams tobulinant kompetencijas;
- pripažinimo, įvertinimo poreikis. Nuolatinis kontaktas su mokiniais antrajame tyrimo etape skatino kelti kvalifikaciją 95 proc. pedagogų;
- motyvai, susiję su socialinėmis garantijomis. Noras išsaugoti darbą, galimybė pagerinti materialinę padėtį pirmajame tyrimo etape pastūmėjo mokyti 79 proc. apklaustųjų;
- išorinės aplinkos veiksniai. 80 proc. muzikos mokytojų pirmajame tyrimo etape lankė kvalifikacijos tobulinimo renginius dėl „reikalingų valandų atestacijai“.

Siekiant patikslinti, ar pasikeitė muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi nuostata, buvo sulyginami respondentų atsakymai, gauti pirmojo ir antrojo tyrimo etapo metu. 33 paveiksle pateikiamos trys įvairių kategorijų mokymąsi skatinančios motyvacijos: vidinis poreikis (noras tobulėti), socialinis statusas (kolegų pripažinimas) bei išorinės aplinkos poveikis (administracijos reikalavimai). Sprendžiant iš tyrimo duomenų, pagrindinė priežastis, skatinanti mokytojus kelti kvalifikaciją yra vidinis motyvas – noras tobulėti. Kaip matyti, respondentų nuomonė šiuo klausimu nuo tyrimo pradžios praktiškai nepasikeitė (žr. 33 pav.).

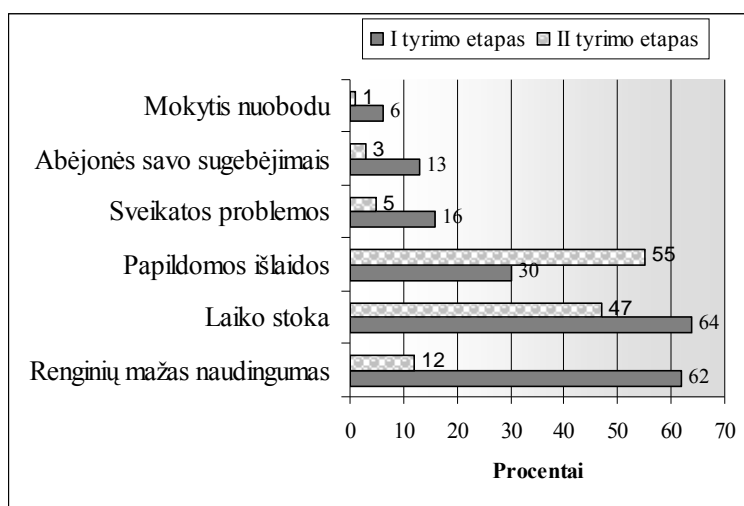

33 pav. Kvalifikacijos tobulinimo motyvacija. I ir II tyrimo etapų lyginamoji analizė

Kolegų pripažinimas, noras būti pranašesniu už juos – antras pagal svarbą motyvas, kuris daro poveikį mokytojų tobulinimuisi. 33 paveikslo diagrama akivaizdžiai atspindi, kaip pasikeitė šios motyvacijos įtaka – ženkliai didesnis procentas pedagogų atsižvelgia į kolegų nuomonę. Antrojo tyrimo etapo metu 61 proc. respondentų pastebėjo, kad noras pasitempti prieš kolegas skatina juos gilinti savo žinias. Tai penktadaliu daugiau, negu buvo pirmajame tyrimo etape. Toks augantis įvertinimo poreikis byloja apie itin atsakingą pedagogų požiūrį į savo darbą.

Mokytojų motyvacija kelti savo kvalifikaciją taip pat sąlygojama mokyklos administracijos reikalavimais. Jie (reikalavimai) mažiausiai įtakoja apklaustus mokytojus: pirmajame tyrimo etape kas trečias pedagogas (34 proc.) prisipažino, kad tobulinasi dėl darbdavio įsakymo, o antrajame tyrimo etape jau beveik pusė atsakiusiųjų (46 proc.) pažymėjo, jog kvalifikaciją reikalauja kelti mokyklos administracija. Ši aktyvumą galėjo lemti didėjantys reikalavimai mokytojo profesijai, kuriuos nuo tyrimo pradinio etapo pastebėjo 93 proc. tiriamųjų.

Tęstinio mokymosi motyvacija yra ne tik skatinama, bet gali būti ir slopinama. 34 paveiksle matome veiksnius, kurie gali trukdyti muzikos mokytojams kelti profesinę kvalifikaciją.

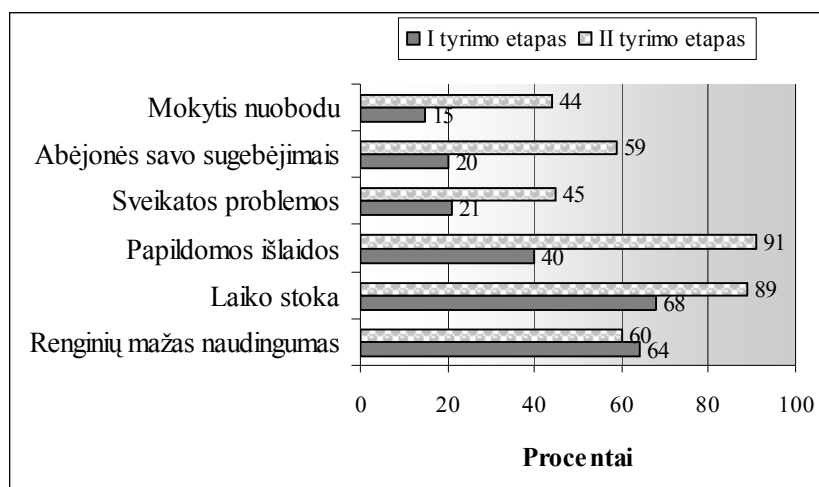

34 pav. **Veiksniai, ribojantys muzikos mokytojų profesinį tobulinimąsi. I ir II tyrimo etapų lyginamoji analizė. (Respondentų atsakymai, pasirinkusių variantą „taip“)**

Čia pateikta tik tų respondentų nuomonė, kurie buvo kategoriški savo atsakymuose ir pasirinko variantą „taip“. Kaip matyti iš diagramos (žr. 34 pav.), pirmajame tyrimo etape mokytojų profesiniam tobulinimuisi daugiausiai turėjo įtakos: laiko stoka (64 proc.), renginių mažas naudingumas (62 proc.) ir papildomos išlaidos (30 proc.). Antrojo tyrimo etapo metu mokytojai įvardija tuos pačius pagrindinius mokymąsi ribojančius veiksnius, tik jau kitokia tvarka: pirmauja lėšų stygius (55 proc.), antroje vietoje – laiko stoka (47 proc.), o seminarų mažas efektyvumas (12 proc.) trečioje vietoje. Nagrinėjant šio paveikslo duomenis, gali susidaryti įspūdis, kad per laikotarpį tarp dviejų tyrimo etapų žymiai pagerėjo kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybė – nepatenkintų respondentų sumažėjo net 50 proc. Taip pat matyti, kad mokytojams atsirado daugiau laisvo laiko, jie pradėjo daugiau pasitikėti savimi, sumažėjo sveikatos problemų, bet beveik padvigubėjo problemų dėl finansinių išlaidų.

Kita vertus, susumavę respondentų atsakymus, kurie buvo ne tokie kategoriški ir pasirinko variantą „iš dalies“, gauname visiškai priešingą rezultatą (žr. 35 pav.). Kaip matyti iš

respondentų atsakymų, pagrindinės priežastys, ribojančios muzikos mokytojų tobulinimąsi liko tos pačios, tačiau santykis tarp duomenų, gautų pirmojo ir antrojo tyrimo etapų metu, pasikeitė.

35 pav. **Veiksniai, ribojantys muzikos mokytojų profesinį tobulinimąsi. I ir II tyrimo etapų lyginamoji analizė. (Respondentų, pasirinkusių variantą „taip“ ir „iš dalies“ atsakymai)**

35 paveiksle matyti, jog per laikotarpį tarp dviejų tyrimo etapų muzikos mokytojams ne tik neatsirado daugiau laisvo laiko, kaip rodo 34 paveikslo duomenys, bet atvirkščiai, pastebimas laisvalaikio trūkumas. Palyginus su pradinio tyrimo etapo duomenimis, šį faktą paminėjo 21 proc. respondentų daugiau. Ženkliai padidėjo apklaustųjų skaičius, kurie pajuto papildomų išlaidų našta, dvigubai daugiau kilo problemų dėl sveikatos. Pasikeitė paties besimokančiojo adekvatus savęs vertinimas. Net trigubai daugiau muzikos mokytojų pradėjo nepasitikėti savimi. Gal tokios abėjonės atsirado dėl didėjančių reikalavimų mokytojo profesijai? Vos ne pusė respondentų, apklaustų antrojo tyrimo etapo metu, mano kad mokytis nuobodu, o tyrimo pradžioje, pirmajame etape, taip galvojo tik kas septintas mokytojas (15 proc.). Vienintelis rodiklis, kuris nepasikeitė, liko stabilus – tiriamųjų nuomonė apie kvalifikacijos tobulinimo renginius. Kaip matyti, abejuose tyrimo etapuose seminarų kokybe nepatenkintų mokytojų skaičius panašus: 60 – 64 proc. Tai leidžia daryti prielaidą, kad akivaizdžių pasikeitimų šioje srityje kol kas nematoma.

Buvo ir kitų priežasčių, kurios daugiau ar mažiau riboja mokymosi motyvaciją. Antrajame tyrimo etape 62 proc. respondentų paminėjo, kad jiems geografiškai sunku suderinti mokymosi vietą, o kas antras tiriamasis praeityje turėjo neigiamą mokymosi patirtį, kas mažai skatina mokytis ateityje. Informacijos apie kvalifikacijos tobulinimo renginius trūkumą pirmajame tyrimo etape pajuto kas trečias (34 proc.) apklaustasis.

Muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo motyvacijai daro poveikį ne tik kolegų pripažinimas bei noras būti pranašesniu už juos, bet ir šeimos nuomonė apie pačių mokytojų mokymąsi. Pirmojo tyrimo etapo metu pedagogų, kuriems visiškai nesvarbi šeimos nuomone

buvo tik 12 proc. Antrojo tyrimo etapo metu 31 proc. respondentų tiesiog pripažino, kad bijo artimųjų kritikos, nesupratimo, o tai gali būti rimta kliūtis jų profesiniam mokymuisi.

Abiejų tyrimo etapų lyginamoji analizė atskleidė keletą prieštaringų rezultatų:

- pirmojo tyrimo etapo metu 52 proc. mokytojų tvirtino, kad mokyklos vadovai domisi jų tobulėjimu, dar 41 proc. pedagogų teigia, jog mokyklos administracija iš dalies skatina mokytojus tobulėti. Kartu tai sudaro absoliučią daugumą apklaustųjų (93 proc.). Antrojo tyrimo etapo metu 51 proc. respondentų teigė, kad jų mokymosi pastangos mažai vertinamos darbe. Susidaro savotiškas paradoksas: mokyklos vadovai tarsi skatina kelti kvalifikaciją, bet tuo viskas ir pasibaigia – tobulėjimo rezultatai lieka tinkamai neįvertinti. Nepakankamas mokytojų įvertinimas gali slopinti jų norą mokytis;
- patinka mokytis – tvirtino 97 proc. apklaustųjų (I tyrimo etapas), tačiau kad mokytis nuobodu paminėjo 15 proc. tiriamųjų pirmajame tyrimo etape ir 44 proc. tiriamųjų antrajame tyrimo etape;
- jaučia vidinį poreikį nuolat mokytis (I tyrimo etapas) vos ne visi respondentai (93 proc.), tačiau, kad per senas mokytis – mano kas antras mokytojas (II tyrimo etapas). Toks muzikos mokytojų kritiškas savęs vertinimas iš dalies patvirtino tyrimo gautus rezultatus, kad net 59 proc. apklaustųjų nepasitiki savimi. Kita vertus, tokia nuostata ne visai atitinka mokymosi visą gyvenimą prioritetus bei mokytojų nuomonei, kad nuolatinis mokymasis – tai galimybė jaustis visada jaunu, kaip galvojo net du trečdalis apklaustųjų (64 proc.) pirmajame tyrimo etape. Galima manyti, kad mokytojų požiūris į mokymąsi staiga pasikeitė, bet tokia prielaida būtų klaidinga. Greičiausiai pedagogai ne visada objektyviai save vertina. Gal, kai kurie mokytojai, atsakydami į klausimus, rinkosi tokį atsakymo variantą, koks, jų manymu, turėtų būti teisingiausias, nors realiai taip nebuvo;
- mano, kad dirba iš pašaukimo 94 proc. muzikos pedagogų (II tyrimo etapas), tačiau ateityje neatmeta galimybės persikvalifikuoti net 36 proc. apklaustųjų (I tyrimo etapas);
- 19 proc. antrojo tyrimo etapo metu apklaustųjų muzikos mokytojų teigė, kad pedagogams, kurie turi didelį stažą bei patirtį, kvalifikacijos kelti nereikia. Dar 13 proc. neturėjo konkrečios nuomones šiuo klausimu. Faktiškai kas trečias mokytojas (32 proc.) neturi tvirtos nuostatos dėl nuolatinio mokymosi, kuris laikomas neatskiriama mokytojų profesinės veiklos dalimi, nors ankstesniuose tyrimo rezultatuose 95 proc. respondentai tvirtino apie nuolatinės kvalifikacijos kėlimo būtinybes;
- pusė respondentų svajoja mokytis tik dėl savęs, dar 29 proc. vilioja tokios galimybės. Praktiškai 79 proc. apklaustųjų (I tyrimo etapas) netiesiogiai pripažįsta, kad dabar jie mokosi ne visada savo noru, yra verčiami tobulintis. Šiuos duomenis patvirtina gauti rezultatai – 80 proc. respondentų tobulinimas siejamas su „reikalingomis valandomis

atestacijai“ (I tyrimo etapas). Tokia muzikos mokytojų nuostata tobulinimuisi skiriasi nuo tos, kurioje pedagogai deklaravo savo vidinį poreikį nuolatiniam mokymuisi (93 proc.);

- bendravimo ir bendradarbiavimo svarbą pripažįsta 88 proc. (I tyrimo etapas), bet iš 6 kompetencijų, kurias daugiausiai norėtų tobulinti – bendravimas ir bendradarbiavimas nukrito į paskutinę vietą (II tyrimo etapas).

Pirmojo tyrimo etapo rezultatai parodė, kad pagrindiniai kriterijai, kuriais remiasi muzikos mokytojai rinkdamiesi tobulinimosi seminarus yra jų turinys ir lektorių asmenybė. Antrojo tyrimo etapo duomenys iš esmės nepakeitė kvalifikacijos tobulinimo renginių kriterijų, bet truputį pakoregavo. Temos aktualumas bei lektorių asmenybė – pirmiausia į ką atkreipia dėmesį muzikos mokytojai, rinkdamiesi kvalifikacijos tobulinimo renginius. Tačiau, pasak respondentų, nuo lektorių kvalifikacijos, jų sugebėjimo bendrauti, pateikti savo dėstomą dalyką – priklauso viso seminaro sėkmė ir efektyvumas, o tai gali būti svarbiau net už seminaro tematiką.

Apibendrinant galima teigti, kad pirmojo tyrimo etapo metu pedagogų kvalifikacijos tobulinimas buvo siejamas su mokymosi visą gyvenimą prioritetais. Muzikos mokytojai mokymosi visą gyvenimą principus laiko neatskiriama savo profesijos dalimi. Antrojo tyrimo etapo metu dauguma ankščiau gautų rezultatų pasitvirtino, tačiau santykis tarp kai kurių abiejų tyrimo etapų duomenų pasikeitė.

Mokytojų motyvaciją tęstiniam mokymuisi sąlygojama tais pačiais veiksniais. Pagrindinė priežastis, skatinanti mokytojus kelti kvalifikaciją yra noras tobulėti. Abiejuose tyrimo etapuose ją pasirinko praktiškai visi respondentai. Pagrindiniai veiksniai, kurie riboja mokytojų mokymąsi išliko tie patys: laisvalaikio trūkumas bei lėšų stoka, bet antrojo tyrimo etapo metu finansinė problema iš antros vietos pagal reikšmingumą iškilo į pirmą vietą.

Tyrimas atskleidė, kad muzikos mokytojų poreikis nuolat mokytis ir tobulėti yra didelis, tačiau ne tiek, kiek buvo išsiaiškinta iki mokytojų atestacijos nuostatų pasikeitimų (pirmojo tyrimo etapo metu). Respondentų, nepasitikinčių savimi tapo trigubai daugiau; 20 proc. daugiau mokytojų ieško kolegų pripažinimo, nori būti pranašesni už juos. Kvalifikacijos renginių vertinimas nepasikeitė – maždaug du trečdaliai apklaustųjų mokytojų nepatenkinti jų kokybe.

5. MUZIKOS BEI MENŲ MOKYKLŲ VADOVŲ POŽIŪRIS Į MUZIKOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS PLĖTOJIMO GALIMYBES (KOKYBINIS TYRIMAS)

5.1. Tyrimo metodika, eiga ir imtis

Atlikus tęstinį tyrimą, kurio metu siekiama sužinoti kaip muzikos mokytojai apskritai vertina kvalifikacijos tobulinimą, kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį, kas motyvuoja jų dalyvavimą kvalifikacijos tobulinimo renginiuose ir pan., buvo nuspręsta tyrimą praplėsti.

2008 m. spalio – gruodžio mėnesiais vyko kokybinis tyrimas, kuriame buvo apklausta šiaurės Lietuvos regiono (Šiaulių, Pasvalio, Pakruojo, Kuršėnų, Raseinių, Tytuvėnų, Naujosios Akmenės, Kėdainių bei Tauragės) muzikos bei menų mokyklų vadovai. Tyrimo tikslas – nustatyti muzikos bei menų mokyklų direktorių požiūrį į muzikos pedagogų kvalifikacijos plėtojimo galimybes.

Iš 20 vadovų pavyko apklausti tik 11. Dalis mokyklų direktorių maloniai prižadėjo užpildyti klausimyną, bet šie pažadai liko neištesėti. Tikėtina, kad direktorių nenorą bendradarbiauti lėmė jų didelis užimtumas. Buvo ir tokių, kurie išgirdę klausimus apie finansavimą, tiesiog išsigando ir atsisakė ką nors komentuoti.

Respondentams iš viso buvo užduoti 6 klausimai (klausimyno pavyzdys pateiktas 4 priede). Trys iš jų – skirti sužinoti, kaip finansuojamas mokytojų kvalifikacijos tobulinimas (1, 2 ir 4 klausimai), kitais – siekiama patikslinti, kaip patys vadovai vertina jiems pavaldžių įstaigų mokytojų pasiryžimą tobulintis (3, 5 ir 6 klausimai).

5.2. Tyrimo rezultatų analizė

Muzikos bei menų mokyklų vadovams buvo užduotas klausimas: *„Kiek lėšų kasmet skiria mokykla mokytojams kvalifikacijos tobulinimui?“*

Formaliose įstaigose (pradinėse bei bendrojo lavinimo mokyklose, gimnazijose) muzikos mokytojams kvalifikacijos tobulinimui skiriamos lėšos pagal mokinių skaičių, taip vadinamą „Krepšelio metodiką“.

Neformalių įstaigų (muzikos bei menų mokyklų) muzikos mokytojų kvalifikacijos kėlimo finansavimas mažesnis ir pats principas kitoks. Lėšas pedagoginiam tobulinimui skiria savivaldybė. Iš atsakymų darosi aišku, kad vienam neformalių įstaigų mokytojui per metus atitenka nuo 50 Lt iki 200 Lt profesiniam tobulėjimui. Pastebima tendencija – didesnių miestų muzikos mokyklos pedagogai kvalifikacijos kėlimui gauna didesnę finansavimą. Tačiau tiek

didelių miestų, tiek ir mažesnių miestelių muzikos mokyklose lėšų profesiniam tobulinimuisi pasiskirstymas nepriklauso nuo dirbančio jose kolektyvo dydžio ar lankančių mokinių skaičiaus. Pvz. atsakymuose buvo situacijų, kai didesnio miesto mokykloje dirba tik 24 pedagogai, bet kiekvienam iš jų kvalifikacijos kėlimui skiriami 100 Lt. per metus. Tuo tarpu, kai mažesnio miestelio muzikos mokykloje, kurio kolektyve yra 48 mokytojai, vienam pedagogui atitenka apie 60 Lt. Kaip matome, antru atveju, muzikos mokyklos kolektyvas yra dvigubai didesnis, o finansavimas beveik perpus mažesnis. Prielaida, kad visoms mokykloms skiriama ta pati vienoda fiksuota suma, nepriklausomai nuo joje dirbančių pedagogų skaičiaus, būtų neteisinga, nes tarp dalyvavusių apklausoje yra muzikos mokykla su kolektyvu iš 57 pedagogų. Kiekvienam jos mokytojui tobulinimuisi skiriama apie 200 Lt. per metus. Galima daryti išvadą, kad neformaliose įstaigose dirbančių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimas tiesiogiai priklauso nuo minėtų įstaigų pasiekimų ir laimėjimų; nuo jų vadovų sugebėjimo pristatyti savo mokyklos veiklą, įrodyti jos svarbą ir reikalingumą, būtinybę miesto visuomenei.

Apklaustųjų komentarai klausymui „*Kokios tendencijos pastebimos paskirstant lėšas kvalifikacijos kėlimui; ar jos kasmet nesikeičia, mažėja, ar didėja?*“ buvo suskirstyti į 3 kategorijas (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Respondentų nuomonė apie kvalifikacijos kėlimo finansavimo tendencijas (N=11)

Atsakymų kategorijas	Respondentų skaičius
Didėja	6
Nesikeičia	3
Mažėja	2

Analizuojant gautus duomenis, pastebima profesiniam tobulinimui skirtų lėšų didėjimo tendencija. Dominuoja nuomonė, kad finansavimas po truputį didėja: lėšų, skirtų kvalifikacijos kėlimui, pagausėjimą pastebėjo kas antras vadovas. Gauti duomenis neprieštaruoja bendrai švietimo reformos politikai gerinti mokytojų materialinę padėtį bei skatinti, propaguoti mokymosi visą gyvenimą prioritetus.

10 lentelėje matyti vadovų nuomonė klausimu „*Ar būna taip, kad mokytojai neišnaudoja iki galo visų galimybių, ir metų pabaigoje lieka pinigų, skirtų kvalifikacijos kėlimo renginiams?*“

10 lentelė

Lėšų, skirtų kvalifikacijos kėlimo renginiams panaudojimas (N=11)

Atsakymų kategorijas	Respondentų skaičius
Visas neišnaudojami	4
Išnaudojami pilnai	7

Paprastai mokytojai yra suinteresuoti kvalifikacijos kėlimu ir stengiasi visas lėšas tikslingai išnaudoti, bet būna ir kitaip. Kas trečias muzikos mokyklų vadovas prisipažino, jog lėšų kvalifikacijai kelti kartais lieka, kai kurie mokytojai neišnaudoja jiems skiriamų tobulinimui pinigų. Apklaustųjų atsakymai nepriklauso nuo to, ar tai miesto mokykla, ar rajono; ar joje dirba didelis kolektyvas, ar mažas; kiek mokinių joje mokosi, ar koks kvalifikacijos renginių finansavimas. Kad būna tokių atvejų, kai mokytojai neišnaudoja visų lėšų, atsakė ir tų mokyklų vadovai, kuriose vienam mokytojui skiriami tik 50 Lt per metus, ir tų – kur kiekvienam pedagogui kelti kvalifikaciją atitenka 200 Lt. Sunku įsivaizduoti, jog mokytojų profesiniam tobulinimuisi per metus pakaktų 50 Lt. Prašosi išvada, kad minėtų mokyklų pedagogai arba nepakankamai informuoti apie kvalifikacijos kėlimo renginius ir jų finansavimo tvarką, arba lanko pigiausias ir ne visada jų poreikius atitinkančius seminarus, kas byloja apie jų formalų požiūrį į kvalifikacijos kėlimą. Galimas ir trečias variantas – mokytojai tobulinasi savo lėšomis, kas irgi nelabai suprantama: kodėl pedagogai nepanaudoja visų jiems suteikiamų galimybių?

Nagrinėjant atsakymus į klausimą „*Ar valstybė kiek nors padengia išlaidas?*“, aiškėja kad ne visos neformalaus ugdymo įstaigos gauna valstybės finansavimą mokytojų profesiniam tobulinimuisi. Respondentų atsakymų pasiskirstymas matyti 11 lentelėje.

11 lentelė

Kvalifikacijos tobulinimo renginių finansavimas (N=11)

Atsakymų variantai	Respondentų skaičius
Pinigai skiriami iš biudžeto	6
Iš biudžeto lėšos neskiriamos	4
Kartais valstybė padengia išlaidas	1

Didesnės dalies dalyvavusių apklausoje mokyklų pinigai mokytojų kvalifikacijos kėlimui skiriami iš valstybės biudžeto. Tačiau trečdalis neformalaus ugdymo įstaigų vadovų savo atsakymuose pareiškė, jog minėto finansavimo iš valstybės negauna.

Vadovų atsakymai į klausimą „*Ar jaučiasi mokytojų poreikis tobulėti?*“ praktiškai visi vienodi, dažniausiai trumpi, apsiribojanti vienu žodžiu „taip“. Tik viename atsakyme buvo patikslinta, kad jaučiasi poreikis tobulėti ne visų, o kai kurių mokytojų. Apklaustieji, kurie plačiau komentavo savo nuomonę, pabrėždavo, kad mokytojai noriai vyksta į seminarus, rinkdamiesi nors artimą jų dėstomo dalyko sritį ar temą. Buvo paminėtas pačių mokytojų suinteresuotumas ir tai, kad nuo kvalifikacijos priklauso ir jų atlyginimo dydis, o vienos mokyklos vadovas akcentavo, jog muzikos mokytojų poreikis tobulintis net didesnis nei galimybės. Apibendrinant atsakymus į šį klausimą galima teigti, kad absoliuti dauguma apklaustųjų mokyklų mokytojų tikrai motyvuoti profesiniam tobulinimuisi.

Atsakymai į klausimą „*Ar grįžę iš seminaro mokytojai noriai dalijasi nauja informacija su kolegomis?*“ buvo suskirstyti beveik lygiai į 2 kategorijas. Vienoje kategorijoje respondentai teigė, kad mokytojai visada noriai pasidalija gerą patirtimi su kolegomis. Vadovai minėjo, kad pedagogai dalijasi įgytomis žiniomis metodiniuose būreliuose ar net rengia seminarus. Kitoje kategorijoje savo atsakymuose muzikos bei menų mokyklų vadovai prisipažindavo, kad ne visi mokytojai, ne visada ir nelabai noriai dalijasi nauja informacija su kolegomis, kartais grįžtančius iš seminaro mokytojus reikia paraginti. Galimos išvados: kas antroje, apklausoje dalyvavusioje, įstaigoje mokytojai nelabai noriai pasakoja apie kvalifikacijos tobulinimo renginį ir įgytą jame patirtį. Tam galėtų turėti įtakos santykiai kolektyve ir pačių mokytojų požiūris į bendradarbiavimą ir bendravimo svarbą su kolegomis.

Muzikos bei menų mokyklų vadovų kokybinio tyrimo apibendrinimas:

Kas antroje, apklausoje dalyvavusioje muzikos bei menų mokykloje, pedagogai tobulinasi iš valstybės biudžeto skiriamų lėšų. Mokytojų profesinio tobulinimo finansavimas po truputį didėja. Lėšų, skirtų kvalifikacijos kėlimui, pagausėjimą pastebėjo kas antras vadovas. Vienam muzikos mokytojui per metus skiriama nuo 50 Lt iki 200 Lt profesinės kvalifikacijos kėlimui. Galima manyti, kad suma, skirta kvalifikacijos kėlimui, priklauso nuo to, kur jis dirba, ar mokykla garsėja savo veikla.

Apklausa atskleidė savotišką prieštaravimą: absoliuti dauguma apklaustųjų mokyklų pedagogai motyvuoti profesiniam tobulinimuisi. Visi dalyvavusieji tyrime muzikos bei menų mokyklų vadovai tvirtina apie mokytojų didelį poreikį kvalifikacijos kėlimui. Kita vertus, kas trečias vadovas prisipažino, jog lėšų kvalifikacijai kelti kartais lieka, kai kurie mokytojai neišnaudoja jiems skiriamų tobulinimuisi pinigų. Kas antroje dalyvavusioje apklausoje įstaigoje mokytojai, grįžę iš seminaro nelabai noriai dalijasi įgytomis žiniomis su kolegomis.

IŠVADOS

Išanalizavus pedagoginę, psichologinę ir metodinę literatūrą bei švietimo sistemos dokumentus, atlikus empirinį tyrimą bei įvertinus respondentų atsakymus į anketų klausimus, galima teigti, kad:

- Muzikos pedagogų profesinis rengimas apima tris nuoseklius, tarpusavyje suderintus etapus: ikiprofesinį ugdymą, pirminį profesinį rengimą (profesinį mokymą) bei tęstinį profesinį rengimą (profesinės kvalifikacijos tobulinimą). Kiekvienas iš jų savaip yra labai svarbus. Ikiprofesinis ugdymas, suteikdamas galimybę giliau susipažinti su būsimąjo darbo specifika, apsaugo nuo pasirinkimo klaidų ir taip sąlygoja tolimesnį kokybinį profesinį rengimą. Deramai organizuotos pedagoginės studijos pirminio profesinio rengimo metu užtikrina būsimiems pedagogams naujus gebėjimus ir kompetencijas, atitinkančius šiandieninės mokyklos poreikius. Tęstiniu profesiniu rengimu įtvirtinamos, gilinamos ir plečiamos įgytos kompetencijos pirminio profesinio mokymo metu bei formuojamos naujos kompetencijos. Todėl ugdant profesinį kompetentingumą svarbesnė tampa tęstinio profesinio mokymo sistema, kuri iš pirminio profesinio rengimo perima vis didesnę žmonių profesinio parengimo dalį.
- Pedagoginių studijų metu būsimieji muzikos mokytojai turi įgyti esmines kompetencijas, numatytas Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (2007): bendrakultūrinę, profesines, bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas. Viena iš specialių prioritetinių kompetencijų yra meninė kompetencija. Reikalavimai šiuolaikinio muzikos mokytojo kompetencijai dideli – vien išvardintų kompetencijų nepakanka, kad garantuoti sėkmingą pedagoginę veiklą. Ją sąlygoja daugelis savybių ir gebėjimų, kurie yra iš dalies įgimti, iš dalies išsiugdomi ir tobulinami toliau: dvasingumas, kūrybingumas, ekspresiniai (išraiškos) gebėjimai ir kt.
- Muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimas dažniausiai vykdomas pagal neformaliojo mokymo programas. Jo pagrindinės formos yra šios: organizuota tikslinė savišvieta; kvalifikacijos tobulinimo renginiai (kursai, seminarai, paskaitos, konferencijos ir kt.); neakivaizdinis (nuotolinis) švietimas. Kiekvienas muzikos pedagogas, siekiantis pedagoginio meistriškumo, turi galimybę, atsižvelgdamas į savo poreikius, pasirinkti sau priimtinausią ir efektyviausią kvalifikacijos tobulinimo formą. Viena populiariausia muzikos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo renginių forma yra seminaras.
- Pirmojo tyrimo etapo metu pedagogų kvalifikacijos tobulinimas buvo siejamas su mokymosi visą gyvenimą prioritetais. Muzikos mokytojai mokymosi visą gyvenimą principus laiko neatskiriama savo profesijos dalimi. Antrojo tyrimo etapo metu dauguma

ankščiau gautų rezultatų pasitvirtino, tačiau santykis tarp kai kurių abiejų tyrimo etapų duomenų pasikeitė. Tyrimas atskleidė, kad muzikos mokytojų poreikis nuolat mokytis ir tobulėti yra didelis, tačiau ne tiek, kiek buvo išsiaiškinta pirmojo tyrimo etapo metu (iki mokytojų atestacijos nuostatų pasikeitimų). Kas trečias apklaustas muzikos mokytojas neturi tvirtos nuostatos dėl nuolatinio mokymosi, nes mano, kad pedagogams, kurie turi didelį darbo stažą bei patirtį, kvalifikacijos kelti nereikia.

- Pagrindinė priežastis, skatinanti muzikos pedagogus kelti kvalifikaciją, yra noras tobulėti. Abiejuose tyrimo etapuose ją nurodė praktiškai visi respondentai. Pagrindiniai veiksniai, kurie riboja mokytojų mokymąsi: laisvalaikio trūkumas bei lėšų stoka. Antrojo tyrimo etapo metu finansinė problema tapo pirmaujanti ir itin reikšminga. Tyrimas atskleidė nepakankamą kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybę – maždaug du trečdaliai respondentų pažymi seminarų bei kursų mažą naudingumą. Dažniausios nusivylimo priežastys – lektorių nekompetentingumas bei seminaro formalumas, „pliusiukas atestacijai“. Beveik du trečdaliai pedagogų prisipažino, kad jų mokymosi pastangos ne visada tinkamai vertinamos darbe. Susidaro savotiškas paradoksas: mokyklos vadovai tarsi skatina kelti kvalifikaciją, bet tuo viskas ir pasibaigia – tobulėjimo rezultatai lieka tinkamai neįvertinti. Nepakankamas muzikos mokytojų įvertinimas darbe ir prasta kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybė gali slopinti jų norą mokytis.
- Visi dalyvavusieji tyrime muzikos bei menų mokyklų vadovai akcentavo mokytojų didelį poreikį kvalifikacijos tobulinimui, kuriam sudaromos palankios sąlygos bei pakankamas finansavimas. Taip situaciją vertina mokyklų vadovai, tačiau tyrimas atskleidė įdomų faktą – muzikos pedagogai, nepaisant didelio poreikio tobulinimuisi, nepasinaudoja visomis kompetencijos plėtojimui suteikiamomis galimybėmis. Kas trečias vadovas prisipažino, jog kvalifikacijai kelti skirtų lėšų kartais lieka, kai kurie mokytojai neišnaudoja jiems skiriamų tobulinimuisi pinigų.
- Hipotetinė prielaida, iškelta tyrimo pradžioje, pasitvirtino. Tęstinio tyrimo gauti rezultatai rodo, jog muzikos pedagogų profesinės kompetencijos tobulinimas bei savirealizacijos poreikis yra pakankamai aukštas ir neapsiriboja formalaus pobūdžio atestaciniais reikalavimais. Akivaizdžiai dominuoja muzikos mokytojai, kurie lanko kursus, seminarus visada pagal poreikius. Pedagogų požiūris į nuolatinį mokymąsi ir profesinį tobulinimąsi yra pozityvus. Dauguma jų pripažįsta nuolatinio mokymosi svarbą bei suvokia mokymosi aktualumą, priima kvalifikacijos tobulinimą kaip savo profesinės veiklos sudedamąją dalį.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B. ir kt. (2002). Profesinio ugdymo pagrindai. Vadovėlis aukštųjų mokyklų pedagoginio kryptingumo studentams, magistrantams, profesijos pedagogams. Vilnius: Petro Ofsetas.
2. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B. ir kt. (2003). Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. Utena: Utenos Indra.
3. Andragogų klausimai: praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai (2008) / Sudarė R. Juozaitienė ir kt. Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.
4. Andriekienė R. M., Anušienė B. (2006). Andragoginiai kompetencijų tobulinimo aspektai tęstiniame profesiniame mokyme. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
5. Andriuškevičienė D., Gnaur I., Gudauskas R. ir kt. (2003). Kvalifikacijų analizės vadovas. Vilnius: Agora.
6. Balčytis E. (2003). Dainavimas muzikinio ugdymo sistemoje [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lmma.ku.lt/straipsniai6.htm>. Straipsnis spausdintas rinkinyje „Daina mūsų gyvenime“ (ŠU, 2003).
7. Balčytis E. (2004). Muzikos mokytojų rengimo Lietuvos aukštosiose mokyklose studijų programų lyginamoji analizė // Muzikinis ugdymas mokykloje: tradicijos ir inovacijos. Tiltai. Priedas: Mokslo darbai 2004, Nr. 20. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. P. 34-39.
8. Barkauskaitė M. (2006). Suaugusiųjų pedagogikos gairės: metodinė priemonė, skirta bakalaurams, magistrams, pedagogams. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
9. Bendrieji reikalavimai studijų programoms (2005). Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1551 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: www.su.lt/filemanager/download/2318/Bendrieji_reikalavimai_SP_15512.doc
10. Beresnevičienė D. (1995). Nuolatinis mokymasis Lietuvoje (psichologiniai pagrindai). Monografija. Vilnius: Pedagogikos institutas.
11. Bolonijos proceso eiga iki Bergeno ministrų konferencijos. ŠMM [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm
12. Bolonijos procesas kuriant Europos aukštojo mokslo erdvę. ŠMM [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm
13. Bruzgelevičienė R. (2001). Lietuvos švietimo kaita. Švietimo reformos darbai tūkstantmečių sandūroje: tendencijos, lūkesčiai. Vilnius: Garnelis.

14. Bydam J. (2000). Pedagogika. Vilnius: Charibdės leidykla.
15. Charlton B. (2007). Neformaliojo vertinimo strategijos. Vilnius: Tyto Alba.
16. Dapkienė S. (2002). Papildomojo ugdymo formos. Antrasis papildytas leidimas. Šiauliai: UAB Litera.
17. Devižienė J. (2005). 4-oji Bolonijos proceso ministrų konferencija Bergene. Mokslo ir studijų departamentas. ŠMM [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm
18. Drašutienė L. (2004). Fortepijono metodikos tradicijos ir dabartis. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija.
19. Fullan M. (1998). Pokyčių jėgos. Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes. Vilnius: Tyto Alba.
20. Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje. Mokymosi vadovas andragogams (2006) / Sudarė T. Jääger ir kt. Vilnius: AGADE.
21. Girdzijauskinė R. (2004). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas muzikine veikla. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
22. Girdzijauskienė R. (2006). Naujos profesinės kvalifikacijos tobulinimo galimybės. Publika [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lmma.ku.lt/straipsniai7.htm>
23. Girdzijauskienė R. (2008). Muzikos mokytojo profesinės kompetencijos ypatumai // Muzikinis ugdymas mokykloje: tradicijos ir inovacijos. Tiltai. Priedas: Mokslo darbai 2008, Nr. 37. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. P. 5-12.
24. Günther J. (1997). Telemokymas. Tarptautinė patirtis. Kaunas: Technologija.
25. Hargreaves A. (2008). Mokymas žinių visuomenėje: švietimas nesaugumo amžiuje. Vilnius: Homo liber.
26. Jareckaitė S. (1996). Bendrasis muzikinis ugdymas ir muzikos mokytojų rengimas // Muzikos kultūros situacija nepriklausomoje Lietuvoje: tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos (1996 m. lapkričio 29 d.) medžiaga. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija. P. 239 – 243.
27. Jarvis P. (2001). Mokymosi paradoksai. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo studijų centras.
28. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
29. Jucevičienė P. (2007). Besimokantis miestas. Monografija. Kaunas: Technologija.
30. Kievišas J. (1996). Muzikinė pradinių klasių mokytojo specializacija // Muzikos kultūros situacija nepriklausomoje Lietuvoje: tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos (1996 m. lapkričio 29 d.) medžiaga. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija. P. 252 – 256.

31. Kievišas J., Jakštonienė Z., Bagdonienė A. (2001). Muzikos specialisto ugdymas. Panevėžys: K. J. Vasiliausko įmonė.
32. Kievišas J., Kievišas A. (2008). Meninis ugdymas švietimo institucijoje (II). Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
33. Kvalifikacinių reikalavimų mokytojams aprašas (2005). Patvirtintas LR ŠMM 2005 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. ISAK-506 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/05-03-29-ISAK-506.htm
34. Kvalifikacijos tobulinimo kryptys 2008–2010 metams (2008). Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. vasario 12 d. įsakymu Nr. ISAK-398 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.spc.progresas.lt/146,dokumentai-reglamentuojantys-pedagogu-kvalifikacijos-tobulinima-lietuvoje.html>
35. Kvalifikacijos tobulinimo nuostatai (2007). Patvirtintos LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. ISAK-556 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.spc.progresas.lt/146,dokumentai-reglamentuojantys-pedagogu-kvalifikacijos-tobulinima-lietuvoje.html>
36. Lasauskienė J. (2004). Būsimųjų muzikos mokytojų profesinės kompetencijos plėtra // Meno ir žmogaus sąveika: kūryba, interpretacija, pedagogika: mokslinės konferencijos (2004 m. balandžio 21 d.) medžiaga. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija. P. 203 – 210.
37. Laužackas R. (2005a). Profesinio rengimo metodologija. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
38. Laužackas R. (2005b). Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
39. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998). Patvirtintas LR švietimo ir mokslo ministerijos 1998 m. birželio 30 d. Nr. VIII-822 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/istatymai.htm
40. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2003) (nauja redakcija). Patvirtintas LR švietimo ir mokslo ministerijos 2003 m. birželio 28 d. [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=214236
41. Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas (BPD) (2004) Patvirtintas LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio mėn. [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lssic.lt/home.php?id=398>
42. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas (2007) (nauja redakcija). Patvirtintas LR ŠMM 2007 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. X-1065 [žiūrėta 2009-03-26]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295408

43. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003-2012 m. (2002). Švietimo gairės. [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/teisine_baze/docs/strategija2003-12.doc
44. Londono komunikatas Europos aukštojo mokslo erdvės link: atsakas į globalaus pasaulio iššūkius, 2007 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm
45. Mažeikienė N., Liukinevičienė L., Šaparnienė D. ir kt. (2008). Informacinių gebėjimų ugdymas. Mokomoji knyga. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
46. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija ir jos įgyvendinimo veiksmų planas (2004). Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2004 m. kovo mėn. [žiūrėta 2009-01-27]. Prieiga per internetą: <http://www.lssic.lt/home.php?id=398>
47. Mokytojų atestacijos nuostatai (2007). Patvirtintos LR švietimo ir mokslo ministerijos 2007 m. liepos 27 d. įsakymu Nr. ISAK-1578 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/isakymai.htm
48. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi poreikių tenkinimas (2004). Sociologinio tyrimo ataskaita. Vilnius. [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/mokytoju_kvalifikac_tobul_ataskaita_04.doc
49. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (2007). Patvirtintas LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. ISAK-54 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: [http://209.85.129.132/search?q=cache:xZEZjg2rOGMJ:www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-01-15-ISAK-54\(2\).doc+&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt](http://209.85.129.132/search?q=cache:xZEZjg2rOGMJ:www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-01-15-ISAK-54(2).doc+&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt)
50. Neigaliųjų meninis ugdymas. Metodikos ir terapijos aspektai (2005) / mokslinis redaktorius ir sudarytojas prof. habil. dr. A. Piličiauskas. Vilnius: Kronta.
51. Pedagogų atestacijos nuostatai (1998). Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministerijos 1998 m. vasario 19 d. įsakymu Nr. 331 [žiūrėta 2009-04-10]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/isakymai.htm
52. Pedagogų rengimo koncepcija (2004). Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugsėjo 16 d. įsakymu Nr. ISAK-1441 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/prtm/mkt/index.htm>
53. Pedagogų rengimo reglamentas (2008). Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. ISAK-3363 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/prtm/mkt/index.htm>
54. Piličiauskas A. (2003). Muzikos pedagogika XXI amžiaus problemų erdvėje // Lietuvos muzikos akademija kelyje į Europos aukštojo mokslo erdvę: mokslinės konferencijos (2003

- m. balandžio 2 d.), skirtos Lietuvos muzikos akademijos 70-mečiui, medžiaga. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija. P. 185 – 195.
55. Piličiauskas A. (2004). Mokytojų rengimas: vertybinės nuostatos ir principai // Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos: X tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimai. Vilnius. P. 128 – 132 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.piliciauskas.info/?q=node/32>
  56. Piličiauskas A. (2005). Švietimo ir mokslo reforma: būti ar pūti? (Klausimas atostogausiantiems kolegoms) [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.piliciauskas.info/Straipsniai/Nepublikuoti/svietimo_ir_mokslo_reforma.pdf
  57. Piličiauskas A. (2007a). Asmeninė ugdymo koncepcija (AUK) – pedagogo sėkmingos profesinės veiklos prieda / Meninio ugdymo aktualijos 4: tarptautinės mokslinės konferencijos „Dvasingumo sklaida meninio ugdymo realybėje“, įvykusios 2006 m. balandžio 20 – 21 d., medžiaga. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla. P. 63 – 75.
  58. Piličiauskas A. (2007b). Taip jau buvo lemta... [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: www.humanistinepedagogika.lt
  59. Piličiauskas A. (2009). Išrinktoji ugdytojų karta: pirmieji žingsniai. Virtualus mėnraštis PAPA-39 (Pedagoginės aktualijos Piličiausko akimis) [žiūrėta 2009-05-01]. Prieiga per internetą: <http://www.piliciauskas.info>
  60. Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai (2007). Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. ISAK- 591 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/isakymai.htm
  61. Pukelis K. (1995). Mokytojų rengimas ir tautos kultūra. Kaunas: Aušra.
  62. Pukelis K. (2004). Mokytojų rengimo idealinio modelio parametrai. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
  63. Rajeckas V. (2004). Pedagogikos pagrindai. Studijų knyga. Vilnius: UAB Parama.
  64. Rinkevičius Z. (2002). Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje. Mokslinė monografija. Klaipėda: „Klaipėdos“ laikraščio redakcija.
  65. Rinkevičius Z. (2005). Muzikos pedagogika. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
  66. Rinkevičius Z., Rinkevičienė R. (2006). Žmogaus ugdymas muzika. Klaipėda: S. Juokūžio leidykla – spaustuvė.
  67. Rutkauskienė D., Targamadžė A., Kovertaitė V. ir kt. (2003). Nuotolinis mokymasis. Kaunas: Technologija.
  68. Saulėnienė S., Žydžiūnaitė V., Adomavičienė G. ir kt. (2008). Aiškinamoji metodinė medžiaga apie pedagogo profesijos standarto gairių taikymą rengiant studijų programas. Mokomoji knyga. Vilnius: Mokytojų kompetencijos centras.

69. Skomskienė J. (1999). Vladas Jakubėnas / Sudarė J. Skomskienė. Kaunas: J. Petronio leidykla.
70. Svarbiausieji Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos – Londono laikotarpis 1999–2007 m. (2008). Parengė ir išleido LR ŠMM [žiūrėta 2009-04-06]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm
71. Šalkauskis S. (1992). Rinktiniai raštai, 2 knyga. Vilnius: Leidybos centras.
72. Šernas V. (1995). Profesinė pedagogika. Vilnius: Baltic ECO leidybos centras.
73. Švietimas ir socialinė atskirtis: Suaugusiųjų švietimo savaitės patirtis (2003) / Sudarė V. Dailidienė, V. Lukošūnienė. Vilnius: UAB Inter Se.
74. Švietimo būklės tyrimų apžvalga: Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metams ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijų Lietuvai aspektu (2008) / Redakcinė grupė: V. Būdienė (pirmininkė) ir kt. Vilnius: ŠMM Švietimo aprūpinimo centras.
75. Švietimo ir mokymo sistemos modernizavimas siekiant bendrų ES 2010 metams užsibrėžtų tikslų. Pasirengimas bendrai Europos komisijos / tarybos 2006 metų ataskaitai. Lietuvos Respublika. [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/EC_LLL_report_final_lietkalba_red.pdf
76. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V. (2006). Andragogika. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
77. Vaitkevičiūtė V. (2004). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Žodynas.
78. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos (2003). Patvirtinta LR Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lssic.lt/home.php?id=398>
79. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa (2005). Patvirtinta LR Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimu Nr. 82 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.lssic.lt/home.php?id=398>
80. Valstybinė pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programa (2006). Patvirtinta LR Vyriausybės 2006 m. gegužės 25 d. nutarimu Nr. 468 [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/prtm/mkt/index.htm>

PRIEDAI

1 priedas

2007 Menas ir meninis ugdymas

ŠIAULIŲ
UNIVERSITETAS

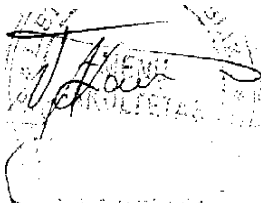
PAŽYMĖJIMAS

Pažymėjimas patvirtina, kad

Natalija Chrapačienė

skaitė pranešimą Šiaulių universiteto Menų fakulteto surengtoje studentų respublikinėje mokslinėje konferencijoje **Menas ir meninis ugdymas**, kuri vyko 2007 m. gegužės 9 d.

Menų fakulteto dekanas

doc. dr. Vytautas Žalys

Registracijos Nr. 8

Gerbiami muzikos mokytojai,

Šia anketa siekiama išsiaiškinti muzikos mokytojų požiūrį į kvalifikacijos tobulinimą. Jūsų nuomonė labai svarbi ir reikalinga. **Anketa yra anoniminė.** Jūsų atsakymai į klausimus nebus skelbiami. Jie bus apibendrinti ir panaudoti tik analizuojant muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikius bei galimybes. Tikimės atvirų atsakymų į klausimus.

Jei iškilo klausimų, prašome kreiptis elektroniniu paštu ar telefonu.

Tel. nr. 861498043

El. – paštas: natalija.chrapaciene@gmail.com

ANKETA

Prašytume atsakyti į keletą klausimų apie save. Jums tinkančius atsakymus įrašykite arba pažymėkite ✓

1. Jūs esate:

- 1) moteris
2) vyras

2. Jūsų amžius (metai):

- 1) 20-29
2) 30-39
3) 40-49
4) 50 ir daugiau

3. Jūsų išsilavinimas:

- 1) aukštesnysis
2) aukštasis neuniversitetinis
3) aukštasis universitetinis
4) kita(įrašykite) .....

4. Jūs dirbate(pagrindinės pareigos):

- 1) bendrojo lav. m-loje
2) muzikos m-loje
3) meno m-loje
4) kita (įrašykite) .....

5. Pedagoginio darbo stažas:

- 1) iki 5 metų
2) nuo 6 iki 10 metų
3) nuo 11 iki 20 metų
4) 21 ir daugiau metų

6. Kvalifikacinė kategorija:

- 1) mokytojas (-a)
2) vyr. mokytojas (-a)
3) mokytojas metodininkas (-ė)
4) mokytojas ekspertas (-ė)

7. Miestas (rajonas), kuriame dirbate:

.....
.....

I. Požiūris į nuolatinį mokymąsi

Ar sutinkate su šiais teiginiais? (Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami √ atitinkamame langelyje)

8. Nuolatinis mokymasis man reiškia:

Eil. Nr.	Teiginiai	Tikrai taip	Lyg ir taip	Nežinau	Lyg ir ne	Tikrai ne
1.	Galimybę tobulėti					
2.	Jaustis visada jaunu					
3.	Galimybę kelti savo kvalifikaciją					
4.	Galimybę būti naudingu					
5.	Galimybę siekti užsibrėžtų tikslų					
6.	Galimybę patenkinti asmenines ambicijas					
7.	Galimybę išsaugoti darbo vietą					
8.	Bendravimą ir bendradarbiavimą					
9.	Kita (įrašykite)....					

II. Kvalifikacijos tobulinimosi poreikis ir motyvai

9. Kiek dienų vidutiniškai per metus tobulinatės kvalifikacijos kėlimo kursuose, seminaruose?

- 1) iki 3 d.   2) nuo 3 iki 6 d.   3) 7 d. ir daugiau

10. Ar visada kursus, seminarus renkatės pagal savo profesinius interesus ir poreikius?

- 1) taip   2) ne   3) sunku pasakyti

11. Kvalifikacijos tobulinimo renginius pasirenku, nes:

Eil. Nr.	Teiginiai	Taip	Lyg ir taip	Nei taip nei ne	Lyg ir ne	Ne
1.	Noriu tobulėti					
2.	Man patinka mokytis					
3.	Noriu būti pranašesniu už kolegas					
4.	Turiu daug laisvo laiko					
5.	Jaučiu vidinį poreikį nuolat mokytis					
6.	Vykdaau darbdavio įsakymą					
7.	„Reikalingos valandos“ atestacijai					
8.	Didėjantys reikalavimai mokytojo profesijai					
9.	Didesnio atlyginimo tikimybė					
10.	Kita (įrašykite)...					

III. Profesinio tobulėjimo sąlygos

12. Ar Jums sudaromos sąlygos tobulinti savo profesinę kvalifikaciją? (Įvertinkite kiekvieną teiginį, įvertį pažymėdami √ atitinkamame stulpelyje)

Eil. Nr.	Teiginiai	Taip	Iš dalies	Ne
1.	Mokykloje dažnai organizuojami seminarai, kursai			
2.	Mokyklos vadovai skatina, konsultuoja, domisi mokytojų tobulėjimu			
3.	Mokykloje pateikiama informacija apie kvalifikacijos tobulinimo renginius			
4.	Vadovai visada sudaro sąlygas vykti į kursus, seminarus			
5.	Mokykloje turtinga biblioteka (metodinė, muzikinė, meninė literatūra)			
6.	Vadovai ieško, skiria lėšų mokytojų tobulinimuisi			

13. Profesinio tobulėjimo sąlygos Jūsų šeimoje:

(Įvertinkite kiekvieną teiginį, įvertį pažymėdami √ atitinkamame stulpelyje)

Eil. Nr.	Teiginiai	Taip	Iš dalies	Ne
1.	Šeimos nariai pritaria mokymosi visą gyvenimą idėjai			
2.	Mokydamasi(-asis) gaunu šeimos palaikymą ir pagalbą			
3.	Šeimos nariai mane paskatino tobulinti savo profesinę kvalifikaciją			
4.	Šeimos nariai pyksta dėl padidėjusių išlaidų			
5.	Šeimos nariai laiko mane keistuoliu			
6.	Man svarbi šeimos narių nuomonė			
7.	Kita (įrašykite).....			

14. Kokie veiksniai trukdo Jūsų tobulėjimui? (Įvertinkite kiekvieną teiginį, įvertį pažymėdami √ atitinkamame stulpelyje)

Eil. Nr.	Teiginiai	Tikrai taip	Lyg ir taip	Nežinau	Lyg ir ne	Tikrai ne
1.	Sunkiai įsisavinu medžiagą					
2.	Informacijos apie tobulinimosi renginius trūkumas					
3.	Man nuobodu, bet esu priverstas					
4.	Dalis informacijos, pateiktos seminaro metu, mažai naudinga					
5.	Didelis darbo krūvis, laiko stoka					
6.	Sveikatos problemos					
7.	Lėšų stygius					
8.	Kita (įrašykite)....					

IV. Tobulinimosi kriterijai ir perspektyvos.

15. Sunumeruokite pagal svarbą kriterijus, kuriais vadovaujatės rinkdamiesi profesinio tobulėjimo seminarus? (svarbiausiam – 1; mažiausiai svarbiam – 6)

Seminarų vieta	☐	Lektoriaus asmenybė	☐
Seminarų trukmė	☐	Seminarų forma	☐
Seminarų turinys	☐	Seminarų kaina	☐

16. Kur jums patogiausia ieškoti informacijos apie kvalifikacijos tobulinimo renginius?
(galimi 2 atsakymai)

- 1) Internete
- 2) Darbovietėje
- 3) Sužinoti iš kolegų, draugų, pažįstamų
- 4) Periodinėje spaudoje (pedagoginiuose ir muzikiniuose laikraščiuose, žurnaluose)
- 5) Kitur (įrašykite).....

17. Ateityje dar norėčiau:

(Įvertinkite kiekvieną teiginį, įvertį pažymėdami √ atitinkamame stulpelyje)

Eil. Nr.	Teiginiai	Taip	Ne	Galbūt
1.	Išmokti užsienio kalbą			
2.	Persikvalifikuoti			
3.	Pasitobulinti užsienyje			
4.	Mokytis tik dėl savęs			
5.	Kita (įrašykite)...			

Nuoširdžiai dėkojame už pagalbą!

Gerbiami muzikos mokytojai,

Šiaulių universiteto mokslininkų grupė atlieka tyrimą apie kvalifikacijos tobulinimo privalumus ir trukumus. Jūsų atsakymai padėtų atskleisti realų vaizdą apie mokytojų darbą specifiškumą ir galimybes plėtoti profesines kompetencijas. **Anketa yra anoniminė.** Jūsų atsakymai į klausimus nebus skelbiami. Jie bus apibendrinti ir panaudoti tik analizuojant muzikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikius bei galimybes. Tikimės atvirų atsakymų į klausimus.

Prašytume atsakyti į keletą klausimų apie save. Jums tinkančius atsakymus pažymėkite ✓

1. Jūs esate:

- 1) moteris   2) vyras

2. Jūsų amžius (metai):

- 1) 20-29
2) 30-39
3) 40-49
4) 50 ir daugiau

3. Jūsų išsilavinimas:

- 1) aukštesnysis
2) aukštasis neuniversitetinis
3) aukštasis universitetinis
4) kita(įrašykite) .....

4. Pedagoginio darbo stažas:

- 1) iki 5 metų
2) nuo 6 iki 10 metų
3) nuo 11 iki 20 metų
4) 21 ir daugiau metų

5. Kvalifikacinė kategorija:

- 1) mokytojas (-a)
2) vyr. mokytojas (-a)
3) mokytojas metodininkas (-ė)
4) mokytojas ekspertas (-ė)

6. Miestas (rajonas), kuriame dirbate:

.....

7. Pasikeitus pedagogų atestacijos nuostatams (pedagogų atestacijos nuostatai, 2007-07-27 patvirtinti Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-1578) kiekvienų mokslo metų pabaigoje pedagogas privalo parengti Savianalizės ir veiklos tobulinimo anketą. **Ką Jūs manote apie pasikeitimus? (Pareikškite savo nuomonę apie tai):**

- visiškai pritariu
- pritariu iš dalies
- nepritariu

Pakomentuokite savo atsakymą.....

.....

.....

8. Ar pasikeitus atestacijos nuostatams realiai kas nors pasikeitė Jūsų darbe?

- dirbu kaip anksčiau, niekas nepasikeitė
- šiek tiek yra pasikeitimų
- tikrai daugiau galimybių tobulėjimui

Pakomentuokite savo atsakymą .....

.....

.....

9. Ar Jums norisi naujovių?

- gan dažnai
- kartais
- tikrai ne

Pakomentuokite savo atsakymą.....

.....

10. Kaip Jūs manote, ar reikalinga kelti kvalifikaciją pedagogam, kurie turi didelį stažą, patirtį?

- taip
- nežinau
- ne

Pakomentuokite savo atsakymą.....

.....

11. Ar seminarai duoda realios naudos Jūsų kompetencijai ?

- beveik visada
- iš dalies
- labai retai

Pakomentuokite savo atsakymą.....

.....

12. Ar muzikos mokytojams reikalingas kompiuterinių technologijų išmanymas?

- taip
- neturiu nuomonės
- ne

Pakomentuokite savo atsakymą.....

.....

13. Ar Jums teko dalyvauti distancinio (nuotolinio) mokymo(si) kursuose?

- daug kartų
- retkarčiais
- neteko

Pakomentuokite savo atsakymą .....

.....

.....

14. Sunumeruokite pagal svarbą visas kompetencijas, kurias norėtumėte labiausiai tobulinti (svarbiausiai – 1; mažiausiai svarbiai – 6)

- Bendroji kultūrinė kompetencija
- Bendros pedagoginės žinios
- Psichologinės žinios
- Dalykinė kompetencija
- Informacinis raštingumas
- Bendravimo, bendradarbiavimo gebėjimai

15. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami $\surd$ arba $\times$ atitinkamame langelyje

Eil. Nr.	Priežastys, skatinančios pedagogus kelti profesinę kvalifikaciją	Taip	Neturiu nuomonės	Ne
1.	Pedagoginis darbas – jūsų pašaukimas			
2.	Nuolatinis kontaktas su mokiniais			
3.	Norisi pasitempti prieš kolegas			
4.	Profesinę kvalifikaciją reikalauja kelti mokyklos administracija			
5.	Norisi nuolatos tobulėti			

16. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami $\surd$ arba $\times$ atitinkamame langelyje

Eil. Nr.	Išoriniai ir vidiniai mokymosi trukdžiai	Tikrai taip	Iš dalies	Tikrai ne
1.	Abejoju savo sugebėjimais			
2.	Prasta sveikata			
3.	Mokytis labai nuobodu			
4.	Esu per senas mokytis			
5.	Įgyta mokymosi patirtis mažai skatina toliau semtis žinių			
6.	Bijau artimųjų kritikos			
7.	Geografiškai sunku suderinti mokymosi vietą			
8.	Mokymosi pastangos mažai vertinamos vadovybės ir kolegų			
9.	Papildomos išlaidos			
10.	Laisvalaikio trūkumas			

Nuoširdžiai dėkojame už pagalbą!

Gerbiami muzikos mokyklų vadovai,

*Šiaulių universiteto mokslininkų grupė atlieka tyrimą apie kvalifikacijos tobulinimo privalumus ir trūkumus. Jūsų atsakymai padėtų atskleisti realų vaizdą apie mokytojų darbo specifiškumą ir galimybes plėtoti profesines kompetencijas. **Apklausa yra anoniminė. Tikimės atvirų ir nuoširdžių atsakymų.***

- 1) Kiek lėšų kasmet skiria mokykla mokytojams kvalifikacijos tobulinimui?

.....
 .....
 .....

- 2) Kokios tendencijos pastebimos paskirstant lėšas kvalifikacijos kėlimui; ar jos kasmet nesikeičia, mažėja, ar didėja?

.....
 .....
 .....

- 3) Ar būna taip, kad mokytojai neišnaudoja iki galo visų galimybių, ir metų pabaigoje lieka pinigų, skirtų kvalifikacijos kėlimo renginiams?

.....
 .....
 .....

- 4) Ar valstybė kiek nors padengia išlaidas?

.....
 .....
 .....

- 5) Ar jaučiasi mokytojų poreikis tobulėti?

.....
 .....
 .....

- 6) Ar grįžę iš seminaro mokytojai noriai dalijasi nauja informacija su kolegomis?

.....
 .....
 .....

Nuoširdžiai dėkojame už pagalbą!